

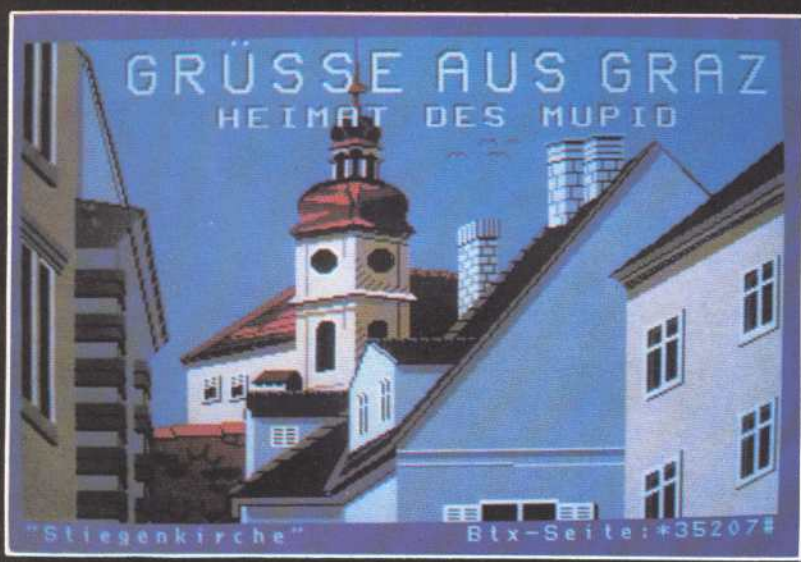
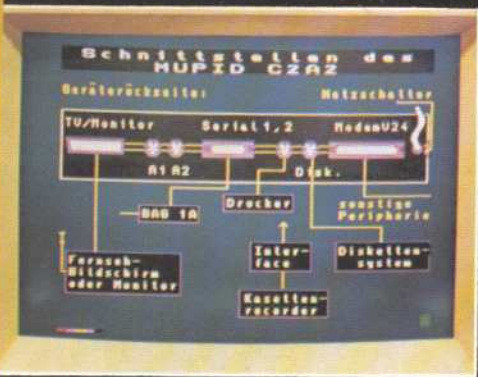

mikro számítógép magazin

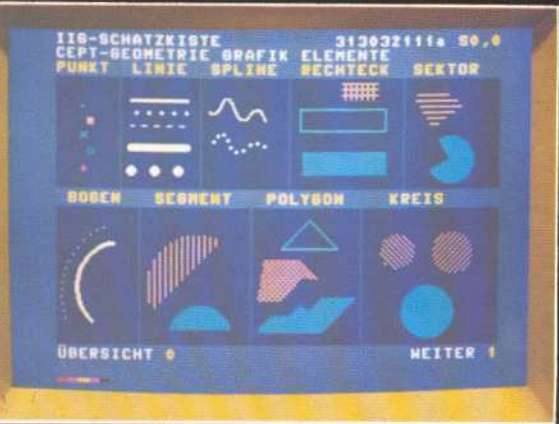
...VAGY AMIT AKARTOK!

1987/10

... Ki ne szeretné, ha kazettán vagy hajlékonylemezen garmadával sorakozna könyvespolcain több ezer oldalnyi friss érvényű lexikális és napi aktualitású információ, esetleg igény szerinti felhasználói program? „Ha van MUPID-od, ez a vágyad teljesül.”

(Cikkünk a 28. oldalon.)

mikro számítógép magazin

A NEUMANN JÁNOS SZÁMÍTÓGÉPTUDOMÁNYI TÁRSASÁG ÉS A KISZ KÖZPONTI BIZOTTSÁG LAPJA

A kiadvány
a Tudományszervezési
és Informatikai
Intézettel
együttműködve készül

A szerkesztőbizottság
vezetője:
Kovács Győző

E számunkat
szerkesztették:

Bakos Tamás
(programozástechnika)

Broczkó Péter
(hírek)

Kovács Győző
(levelezés)

Lindner László
(sakkprogramozás)

Petróczy Judit
(könyvek)

Simonyi Endre
(klub)

Varga András
(iskola-számítógép)

Címképzőnk:
Ramocsai Imri munkája

Felelős szerkesztő:
Könyves Tóth Pál

Szerkesztőség:
1027 Budapest, Fő u. 68.
Telefon: 154-250

Levél cím:
1371 Budapest
Pf. 433.

Kiadja az Ifjúsági Lap-
és Könyvkiadó Vállalat

Felelős kiadó:
dr. Petrus György
igazgató

Kiadóhivatal:
1065 Budapest, Révay u. 16.
Telefon: 116-660

Terjeszti a Magyar Posta
Előfizethető a hírlapkézbesítő
hivataloknál
és a Posta Hírlapelőfizetési
és Lapellátási Irodáján
(1900 Budapest V.,
József nádor tér 1.)
vagy átutalással a 215-96 162
pénzforgalmi jelzőszámra.

Megjelenik havonta
Egy szám ára 30,— Ft
Előfizetési díj:
egy évre 360,— Ft
fél évre 180,— Ft
Külföldön terjeszti
a Kultúra,
1389 Budapest, pf. 149.
és a Magyar Média
1932 Budapest, pf. 279.
86-0253

Tartalom

A TIT és a tanárok	2
OKTA-TOTÓ	16
Mit tud a SYMPHONY?	22
Segít a vonalkód	26
Móra és a számítógép	27
Miért nem stupid a MUPID?	28
Az IBM megint robbant	31
Szemüveg alatt a számítástechnika ártalmait	32
Már nem bunda a bunda	34
Adok — veszek — cserélek	38
μINFORM	39
Olvastunk . . .	40

ISKOLA-SZÁMÍTÓGÉP

Oktatók változó szerepben	3
UNICOMP vagy TechnoMIR?	6
A MESTOPRI titka	7
Nemzetközi számítástechnikai programozási verseny Bulgáriában	11

DIÁKROVAT

Magyar nyelvű BASIC C64-re	12
Spectrumra írt bináris átalakító	13
Spectrum reflex	13
Mastermind C64-re	14
Több szólam Homelabra	15

PROGRAMOZÁSTECHNIKA

BASIC és gépi kód	17
Z80 programok haladóknak Spectrumra és Primóra	17
Formázott listázás	21

μPROGRAMOK

Korszerűbb	33
Beta BASIC	33

μKLUB

Integrált szoftver	36
Két botkormánnyal	38

SAKKPROGRAMOZÁS

A játéka és kiértékelése	42
Gépi ellenfeleink	43

AZ OLVASÓ ÍRJA

	46

KÖNYVEK

	47

HÍREK, ÉRDEKESSEGEK

	48

Szika Lapnyomda
Budapest (87-1321)
Felelős vezető:
Csöndes Zoltán vezérigazgató

INDEX: 25 629
ISSN 0236-6088

„Gondolkodás nélkül tanulni haszontalan;
Tanulás nélkül gondolkodni veszélyes.”
(Konfuciusz)

A TIT és a tanárok

Az idén nyáron különleges élményben volt részem: három alkalommal közel háromszáz közép- és általános iskolai tanárral találkoztam és beszélgettem a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat budapesti szervezetének jóvoltából. Hetedik éve rendezik ugyanis közép- és általános iskolai tanárok részére a szünidei továbbképzést, amely iránt az érdeklődés — magam is így láttam — egyre inkább növekszik.

Sztróky Kálmánnal, a tanfolyamok „spiritus rector”-ával beszélgettem az eddigi találkozók tapasztalatairól, ezutáni terveikről. Elmondta, hogy a tanfolyamra beiratkozott hallgatók nagyobbik része először vesz részt ezen a továbbképzésen, és az idén úgy látszik, hogy az általános iskolai tanárok érdeklődése megelőzte a középiskolai tanárokat.

A helyzet teljesen világos, hiszen az általános iskolák nagyobbik része nemrégiben kapott számítógépeket — ma az általános iskolák csak 80%-a gépesített —, és ezért az érdeklődő pedagógus minden alkalmat megragad, hogy ezt a számára új, de a napi munkájában jól használható berendezést megismerje. A középiskolákban már évek óta vannak számítógépek, így aki meg akarta tanulni a gépek használatát, túlvann rajta. A hallgatók egy része — az újak — ezért elsősorban a kezdő BASIC-re jelentkeztek, mik akik már többször is részt vettek ezeken a TIT-iskolákon, a haladó BASIC-et, de nagyon sokan az ASSEMBLER kurzusokat látogatták. Az előadásokat Poronyi Gábor, a Baranya Megyei Pedagógiai Intézet munkatársa vezette.

Az idei tanfolyamok közül kettőnek a házigazdája a hőmezővási helyi Kossuth Szakközépiskola volt, ahol Hajdu János nem csak a számítógépes vezérlés oktatását vállalta, de segítette a tanulókat a megfelelő szakmai — gépi — környezetet is biztosítani. Egy tanfolyam volt Fonyódon, a Karikás Frigyes Szakközépiskolában, itt Horváth István, a kollégium igazgatója teremtett a számítógépes gyakorlatokhoz igen ideális körülményeket.

Az ember el sem hinné, hogy az ötnapos középszak, illetve a négynapos általános iskolás tanfolyami programba mennyi minden befért; igaz, a foglalkozások reggel-

től sokszor késő estig folytak. Magam is tanúja voltam egy a hallgatók és a tanfolyam vezetője közötti „nézeteltérésemnek”, nem akarták ugyanis elfogadni, hogy a programban műzeumlátogatás is szerepelt, amikor a magas szintű nyelvről szóló előadásokat is folytathatták volna. A vita — félreértés ne essék — nem a hallgatóság kultúra iránti érzéketlenségét jellemezte, inkább azt, hogy az idő minden percét új számítástechnikai ismeretek megszerzésére szeretnék fordítani.

Így ezután már érthető, hogyan fért bele egy-egy szűk hétre a magas szintű nyelvek előadásai és gyakorlati mellé Nyíreki Lászlónak, a székesfehérvári Ybl Miklós Szakközépiskola tanárának technikai aspektusú előadása a KFKI-ban kifejlesztett logikai tábláról, valamint Theisz Györgynek, a székesfehérvári József Attila Gimnázium tanárának a számítástechnikai oktatás tapasztalatairól szóló ismertetése, amelyeket a hallgatóság igen szívesen fogadott. Bevált „receptje” ugyanis ezeknek a TIT-tanfolyamoknak, hogy az előadók zöme maga is gyakorló tanár, így pontosan ismeri azokat a problémákat, amelyek a hallgatókat foglalkoztatják; a napi gyakorlatból tud válaszolni a feltett kérdésekre.

A tanfolyam rendezőinek érdeme, hogy a hallgatók nem csupán számítástechnikai előadásokat hallgathatnak, de hozzászólhatnak az iskolák számítástechnikai szervezési, oktatási, számítógép-ellátási kérdéseibe is. Az idén is nagy érdeklődéssel kísért előadást tartott Páris György, az iskola-számítógép programért felelős Tudományos-vezetési és Informatikai Intézet igazgatója, illetve a Videoton TVC számítógépének iskolai alkalmazásáról Varga András, aki ugyancsak az intézet munkatársa.

Én a tanfolyamon két kedvenc témámról is beszélhettem, az informatika történetéről, illetve a táv tanulási technológiáról.

Bevallom: nekem mindig jóleső élmény, ha sikerül a mondanivalóm iránt a hallgatóság érdeklődését felkeltenem. Az előadások utáni beszélgetések azt mutatták, hogy mind a technikatörténet, mind pedig a technológiázt nyílt oktatás nagyon érdekelte a részt vevő tanárokat, hiszen — főleg az utóbbi — óriási segítséget adhat az isko-

lai munkában a számítástechnikai ismeretek elmélyítéséhez és gyakorlati alkalmazásához.

Az előadás utáni beszélgetéseken, de a fonyódi kerekasztal-vitán is teljesen világossá vált, hogy a magyar pedagógustársadalom egyre nagyobb része már nem pusztán érdeklődésből nézegeti a számítógépeket, hanem fel is akarja használni a tantermi foglalkozásokon is. Azt is szeretnék, ha a gépek segítenék a diákokat a tanulásban, és így a gépesített tanulás az oktató munkáját eredményesebbé és könnyebbé is tehetné.

Ma a pedagógusok egyre inkább megértik — mondják —, hogy a számítógép igen fontos eszköz az iskolában, de még fontosabb, hogy a géphez megfelelő, pedagógiaiilag, módszertanilag is kiváló oktatási programok álljanak a rendelkezésükre, amelyeket nem programozók, hanem szaktanárok készítettek. Azt hiszem, ezért fogadták szívesen az oktatóprogramok készítését segítő szerzői rendszerekről (authoring systems) és általában a számítógéppel segített oktatás (CAI Computer Aided Instruction — CBT Computer Based Training) technológiájáról szóló beszámolókat, azt is remélve, hogy ezek a keretrendszerek hamarosan nálunk is elérhetőek lesznek. Hasonló érdeklődéssel fogadták a közönség — így az iskolák — részére is elérhető nyilvános adathálózat, a VIDEOTEX ismertetését is; a témával kapcsolatban feltett kérdésekből világosan látszott, hogy ezt a lehetőséget — ha kifizethető lesz — az iskolák nagyon gyorsan alkalmaznák.

Beszélgetéseim a tanfolyamon részt vevő tanárokkal sajnos arról is meggyőzték, hogy az oktatástechnológia eredményei ma még nehezen jutnak el főleg a vidéki tanárokhöz, pedig egy számítógéppel támogatott megújulás nélkül nehezen lehet az oktatás hatékonyságát a jövőben tovább növelni.

Ezért tartom én a TIT kezdeményezését hasznosnak, ha úgy tetszik hézagpótlónak; egy olyan továbbképzési akciónak, ami a magyar oktatásügy „nagy kalandját”, az iskola-számítógép programot eredménnyel támogatja.

KOVÁCS GYŐZŐ

Oktatók – változó szerepben

Egy felmérés tanulságai

A magyarországi iskolaszámítógép-program híreiről, eredményeiről, örömeiről és gondjairól ugyan rendszeresen kapnak tájékoztatást a Mikroszámítógép Magazin olvasói, mégsem érdektelen a dolgokat időről időre összefoglalva, másképp is áttekinteni.

Az 1983 szeptemberében indult programnak három alapvető iránya volt:

- A megfelelő számú gép szétosztása és az üzemeltetés, szerviz megszervezése
- Az iskolákban meglévő gépekhez jó színvonalú szoftverek tervezése, kifejlesztése, előállítás és terjesztése
- A pedagógusok alapképzése és továbbképzése

Az elmúlt négy iskolaév során elsősorban a számítógépek típusainak kiválasztása, a hardver vásárlása volt az iskolák érdeklődésének homlokterében. A legutóbbi időben figyelhetünk fel a szoftver iránti fokozódó igényekre. Ritkábban esett és esik szó a tanárok alap- és továbbképzéséről. Most erre kerítünk sort.

1984-ben és 1985-ben az Országos Oktatástechnikai Központ kétéves pedagógus-továbbképzési programot dolgozott ki,

melynek eredményeként létrejött a megyei szakreferensek hálózata, és több ezer középiskolai tanár kapott számítástechnikai alap- és továbbképzést. Ez természetesen nem jelentette azt, hogy azok a tanárok, akik részt vettek a továbbképzésen, ettől kezdve mindennapi munkájukban rendszeresen alkalmazták is a mikroszámítógépet. Nézzük mindenesetre az előzményeket!

Az iskolaszámítógép-program indulásakor, 1983 szeptemberében országsszerte 1200 középiskolai tanár vett részt felkészítő tanfolyamon. Ezután meglehetősen gyorsan kezdtük meg a tapasztalatok gyűjtését és feldolgozását. 1983 decemberében 24 kérdésből álló kérdőívet küldtünk ki 1200 tanárnak, hogy képet nyerjünk az alkalmazás kezdeteiről. A kérdőíves felmérésben részt vett tanárok körében 1985-ben attitűdvizsgálatot is végeztünk.

Az Oktatástechnológiai Tárcaközi Tudományos és Koordináló Tanács (OTT) 1986 novemberében 25 újabb kérdést küldött ki a fentiek közül kiválasztott 700 tanárnak. 297 értékelhetően kitöltött kérdőív érkezett vissza, melyek feldolgozásának néhány ér-

dekes eredményét az alábbiakban mutatjuk be.

A vizsgálatban résztvevők összesített adatai:

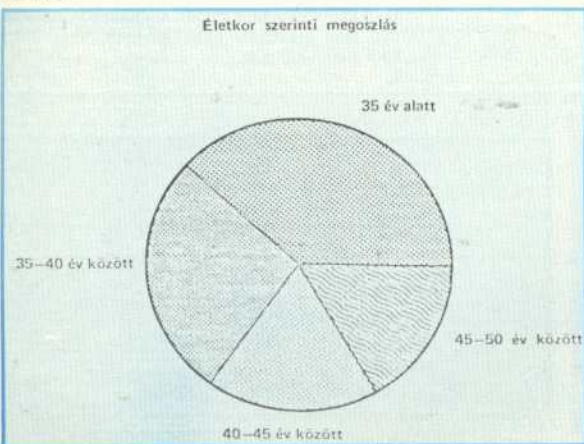
<i>Nők</i>	
Középiskolai tanár	71
Általános iskolai tanár	10
<i>Férfiak</i>	
Középiskolai tanár	207
Általános iskolai tanár	9

A válaszadók életkor szerinti megoszlása:

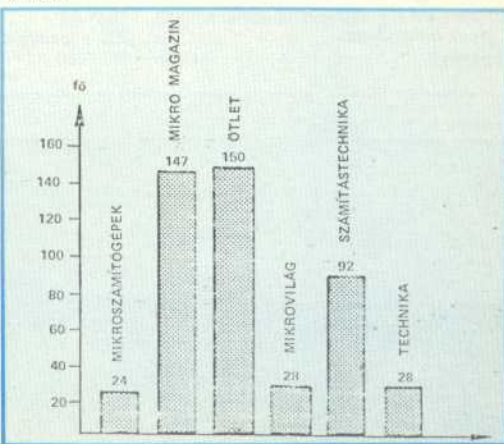
35 év alatti	116
25–40 év közötti	81
40–45 év közötti	56
45–50 év közötti	16
50 év feletti	28

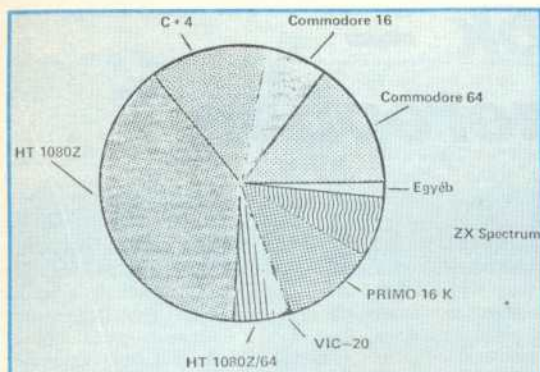
Az életkori adatok tükrözik, hogy az iskolák elsősorban a 40 év alatti tanárokat jelölték ki a számítógépek iskolai bevezetésére (1. ábra). Ez annál is inkább helyes döntés volt, mert a 35 évnél fiatalabb tanárok közül a természettudományi és műszaki te-

1. ábra

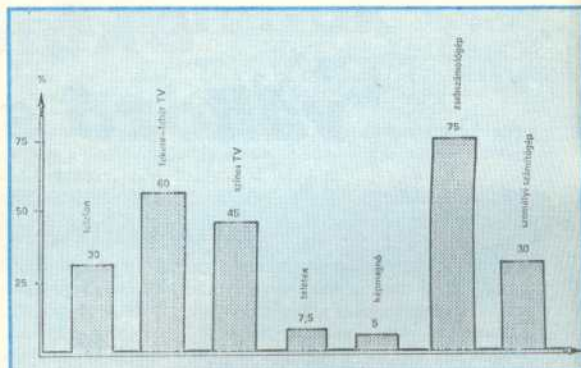

2. ábra

3. ábra

5. ábra

rületeken végeztek közül 78-an már képzésük során is — igaz, eltérő mértékben — megismerkedhettek a számítástechnika alapjaival.

A válaszadók többsége az alapképzések, a tanfolyamok mellett rendszeresen figyelemmel kíséri a magyar nyelvű szakirodalmat. Sajnálatos tény, hogy tanáraink csak a magyar nyelvű könyveket és folyóiratokat olvassák rendszeresen. A jelzések szerint ennek nem a nyelvtudás hiánya a fő oka, hanem hogy az idegen nyelvű folyóiratokat — elsősorban vidéken — nehéz megszerezni, kölcsönözni.

Arra, hogy: „Sorolja fel azokat az információforrásokat, sajtótermékeket, kiadványokat, amelyek segítséget nyújtanak pedagógiai, oktatástechnikai tevékenységében” a 2. ábra szerinti válaszokat kaptuk. Tehát a folyóiratok közül legnagyobb a Mikro-magazin és az Ötlet/Bitlet olvasottsága. A kiadványok hasznosulási rangsorából az OOK által kiadott Mikroszámítógépek példatársorozatát emeltük ki. A „Milyen típusú számítógépe(ke)t használ az iskolában?” kérdésre küldött válaszok (3. ábra) alapján a gépek mennyisége:

818 db

C64
C + 4
Primo 16 k
ZX—Spectrum
C16
HT 1080Z/64
VIC—20
Egyéb

309 db
286 db
220 db
150 db
144 db
102 db
35 db
28 db

Ismereteink szerint ez megfelelt a felmérés időpontjában a középiskolák magyarországi általános helyzetképek. A HT 1080Z gépek túlsúlya — mint ismeretes — abból adódik, hogy az 1983/85-ös tanévben központi forrásokból ezeket a gépeket kapták meg a középiskolák.

A kérdőív „Milyen típusú személyi számítógépe(ke)t szeretne használni a jelenlegiek helyett (mellett)?” kérdésre az alábbi válaszok érkeztek:

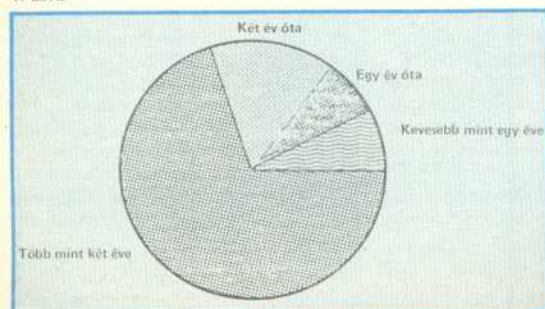
C64
C + 4
Primo 64 k
TV-Computer
IBM AT
ZX—Spectrum
HT 3080

85
65
33
26
21
13
10

A felmérés kiterjedt arra is, hogy: „Mióta használja rendszeresen tanítványaival a számítógépet?” A 4. ábráról látható, hogy a válaszoló tanárok többsége már több mint két éve alkalmazza a számítógépet. Egy másik kérdés segítségével arra kaptunk adatokat, hogy a tanárok a korszerű informatikai eszközök közül melyekkel rendelkeznek otthonukban. Az összesített adatokat az 5. ábra mutatja. Eszerint mindenkinél van tévé, néhányuknak színes és fekete-fehér készüléke is. Az országos átlagnál jobb a telefon- és a személyi számítógép-ellátottság. Kiemelkedő a zsebszámológépek magas aránya; ez azonban érthető, hiszen számítástechnikával rendszeresen foglalkozó tanárokról van szó.

Az egyik kérdés az írásvetítő, a diavetítő, a filmvetítő, a képmagnetofon, a központi tévéműsor és a személyi számítógép felhasználásának gyakoriságára kérdezett rá (táblázat). Az írásvetítőt a tanárok kedvel és gyakran alkalmazzák; a megkérdezettek közel kétharmada naponta vagy hetente használja. A diavetítőknél már kevésbé kedvező a kép, hiszen a válaszadó tanárok fele ritkábban mint havonta, vagy soha nem vetít diát.

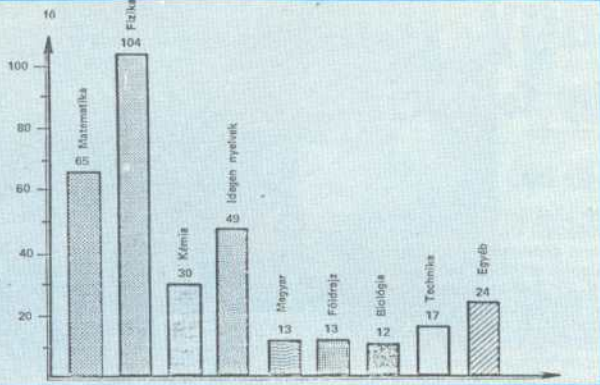
4. ábra

MILYEN GYAKRAN HASZNALJA ?

N = 297

ESZKÖZ	NAPONTA	HETENTE	HAVONTA	RITKÁBBAN	SOHA
ÍRÁSVETÍTŐ	87	93	53	46	7
DIÁVETÍTŐ	14	41	53	120	38
FILMVEITŐ	0	13	48	140	50
KÉPMAGNETOFON	4	47	64	88	56
KÖZPONTI TV-MŰSOR	8	8	14	73	103
SZEMÉLYI SZÁMÍTÓGÉP	114	173	57	25	—

6. ábra

A filmvetítést tekintve kimondottan rossz a helyzet: a megkérdozettek kétharmada ritkábban, mint havonta, vagy soha sem vetít filmet. A film közismerten a legdrágább taneszköz, a fővárosi és a megyei filmgyárakban ezerszárra találhatóak a 16 mm-es oktatófilmek, de sajnos az iskolák ezeket csak ritkán kölcsönzik.

Világszerte megfigyelhető, hogy a video kiszorítja a filmet az oktatásból. Sajnos, nálunk még nem erről van szó. A videószabeli eredmények még igencsak szerények.

Az eddig csekély hatékonyságú központi tévműsorok és az ITV szerepe is változni fog. A video fokozatos térnyerésével a központi adások növekvő százalékát fogják rögzíteni az iskolák, és ily módon az adások hasznosulása is remélhetőleg növekedik.

A személyi számítógép alkalmazási gyakoriságát firtatta a következő kérdés. Ezzel kapcsolatban fel kell hívni arra a figyelmet, hogy ezek az adatok bizonyára lényegesen kedvezőbbek az országos átlagnál, hiszen a válaszolók éppen a számítástechnikában élenjáró tanárok.

A kérdés így szólt: „Mely témakörökben és tantárgyakban tudta eddigi munkájában leghatékonyabban alkalmazni a mikroszámítógépet?”

Kiemelkedő volt a matematika (194) és a fizika (182) döntő többsége, a harmadik legmagasabb érték a technika (35) volt. Röviden néhány példa arra, hogy a fenti tantárgyakban mely témakörök voltak a leggyakoribbak.

Matematika
Függvények
Kerület-, területszámítás
Valószínűségi számítás
Egyenletek
Sorozatok

Fizika
Hullámjelenségek
Pontszerű testek mechanikája
Atomfizika
Merev testek mechanikája
Halmazállapotok és hőjelenségek
Elektromosság

Technika
Számítástechnika

41
39
19
13
41

25
22
13
10
6
9

10

Néhány kérdés a jövőt tudakolta. Például: „Az ön véleménye szerint a soron következő időszakban mely témakörökben, tantárgyakban lehet leghatékonyabban alkalmazni a mikroszámítógépet?”

A 6. ábra mutatja, hogy mely tantárgyak iránt nyilvánul meg a legnagyobb érdeklődés. Felsorolunk néhány gyakori témakört az egyes tantárgyakon belül.

Fizika: mozgások, mérések, statisztikus fizika, kísérletek modellezése és kiértékelése, szimuláció, hullámtan.

Matematika: egyenletek, geometria, függvények, számelmélet, valószínűség számítás.

Kémia: szimuláció, számonkérés, mérések.

Idegen nyelv: gyakoroltató, szavak tanulása, nyelvtani fogalmak alkalmazása.

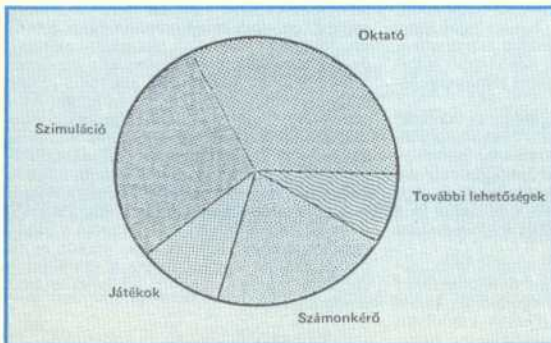
A szoftverek helyzetéről kapott kép is érdekes: a 7. ábra mutatja az arányokat. Jelenleg a szimulációs és az oktató szoftverek vezetnek. De a „Véleménye szerint milyen típusú szoftverre van leginkább szükség az elkövetkező időszakban?” kérdésre is választ kértünk, így az elvárásokat a 8. ábra tükrözi. Láthatóan továbbra is az oktató és a szimulációs szoftverek iránti kereslet lesz a legnagyobb.

A pedagógusok szerepének döntő fontossága e felmérés adataiból is világosan kitűnik. Az eredmények fokozásához tehát a tanárok irányító/vezető szerepét a számítógépes oktatási alkalmazásoknál nem lehet eléggé erősíteni.

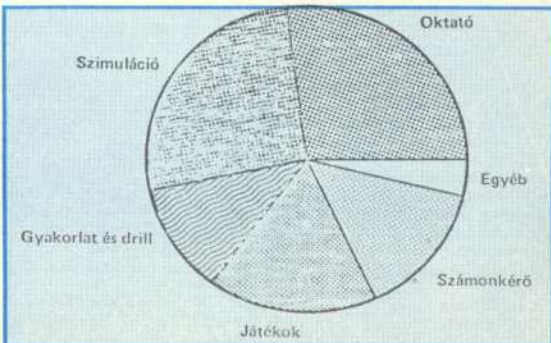
SZÜCS PÁL

A rovatvezető megjegyzése: Ma már az általános iskolákban is megindult a program. Bár iskolánként kevesebb, de abszolút több gép van az általános iskolákban, mint a középfokú oktatási intézményekben. Az általános iskolai pedagógusok képzése jóval nagyobb és nehezebb feladat a középiskolaiakénál...

7. ábra

8. ábra

UNICOMP vagy TechnoMIR?

Megjegyzések egy tanfolyam margójára

Még a tavaszi szünetben továbbképzést szervezett a Tudományos- és Informatikai Intézet általános és középiskolákban számítástechnikával foglalkozó tanárok részére, amelyen a számítógép és környezetének kapcsolatát foglalkoztat. Az ország valamennyi középiskolájába, a jelenlegi elektronizációs program keretében pedig mostanában az általános iskolák jelentős részébe is eljutottak a személyi számítógépek, amelyek az első, rácsodálkozó, tapogatózó lépések után folyamatosan beépülnek az iskolák oktató-nevelő munkájába. Egyre több tanár vállalkozik a „nagy kalandra”. Arra, hogy óráján vagy az iskolai élet más területén használja az iskola számítógépeit. A középiskolák túlnyomó többségében azonban a számítógépet csak az ismétlődő számítási feladatok elvégzésére, jobb esetben egy-egy tantárgy anyagához kapcsolódó jelenség demonstrálására használják.

A számítógépet mint egy információs rendszer elemét talán még kevesebben alkalmazzák, s ez is általában kimerül az osztály- vagy iskolaátlatot számoló programokkal. Csak elenyésző számban áll össze a dolog nyilvántartása, adattárrá vagy hálózattá. A számítógépes folyamatvezérlés vagy -szabályozás lehetőségét pedig csak néhány, speciális helyzetben levő iskola aknázhajta ki. No nem azért, mert olyan különleges számítógépekkel rendelkeznek, hiszen ehhez a feladathoz nem is a számítógép típusa, hanem sokkal inkább a géphez csatlakozó periféria a döntő, amely a környezettel való kapcsolatot biztosítja.

Az iskolák között a különbséget a számítógépek felhasználása szempontjából valóban a rendelkezésre álló perifériák skálája befolyásolja, no meg a gépek száma. Kevésbé pedig a manapság oly gyakori viták középpontja, vagyis az, hogy melyik számítógéptípus a legmegfelelőbb a ma iskolájában. Tény, hogy bármely típusról is legyen szó, szinte mindegyiknél hasonló eszközök állnak rendelkezésre a környezettel való kapcsolattartáshoz.

A tanfolyam lényegét éppen ez adta. Mit tegeyen egy felhasználó, ha a kívülről információit gyorsan, pontosan, lehetőleg hiba nélkül kívánja feldolgoztatni? A válasz egyszerű: olyan univerzálisan használható perifériát (interfész + érzékelő, illetve interfész + beavatkozó) csatlakoztasson a számítógépéhez, amely a környezetből az információkat begyűjti, illetve amely a kívülről feljuttatott beavatkozni képes. Ha lehet, ezt olcsón, könnyen kezelhetően, egyszerűen tege.

A tanfolyam keretében két interfész csatlakoztatással ismerkedhettünk meg. A miskolci Zalka Máté Gépipari Szakközépiskola

szakemberei által kifejlesztett UNICOMP 3M nevű interfészt C64-hez csatlakoztatva mutatták be a fejlesztők. Az eszköz több, egyetlen készülékváza elhelyezett áramkört modulból áll. Többek között tartalmaz A/D, D/A, frekvenciamérő, motorvezérlő áramkört modulokat. Az iskolai felhasználás szempontjából különösen előnyösnek tűnnek a modulok kedvező műszaki paraméterei, valamint megbízhatóságuk, amely a konstrukcióból következik. Ez főleg a szakközépiskolák számára érték, hiszen az áramkörök pontos működése alkalmassá teszi a rendszert a számítástechnika ipari felhasználásának bemutatására. Ilyen jellegű felhasználásra példa a CNC vezérlésű esztergagép programozása során a számítógép és az eszterga közötti illesztés. Sokat sajnos nem tudunk erről a rendszerről, de talán később részletesen megismerhetjük. Egy hátrányos tulajdonsága azonban mindjárt szembeötlő: az interfészmodulok egy közös készülékben helyezkednek el, így egyszerre kell az egészet megvásárolni, ami a legtöbb iskola számára meggondolandó lépés.

A másik megismert interfészrendszer a TechnoMIR, amelyet az Országos Pedagógiai Intézet megbízásából az ELTE Általános technika tanszék munkatársai fejlesztettek és szabadalmaztattak. Jelenleg az Elektroscan Kiadóvezetkez gyártja és a Tudományos- és Informatikai Intézet értékesíti a rendszert.

Az interfészrendszer elemei itt is egy-egy funkciót látnak el, de a fizikai megvalósítás olyan, hogy az egységességet mérőtű kis piros dobozzák egymáshoz tetszés szerinti számban és sorrendben csatlakoztathatók. Ez elemek egy közös gerinchálózaton kapcsolódnak egymáshoz és a számítógép buszrendszeréhez.

Az iskolák szempontjából a TechnoMIR rendszer első előnye, hogy a modularitásából adódóan nem szükséges az egész rendszert egyben beszerezni, hanem csak egy-egy elemét, és később tovább bővíthető a készlet. A teljes eszköztár ára viszont indokolatlanul magas, a központi támogatás ellenére is.

A másik nagy vonzerő, hogy az iskolákban leginkább előforduló számítógépek mindegyikéhez csatlakoztatható, és könnyen, BASIC-ből kezelhető, függetlenül attól, hogy Z80 vagy 68xx alapú a gép. A rendszer ezt a problémát a modulok és a gép közötti csatlakozókábel kialakításával oldja meg.

Bár az eszköz meglepően masszív és mechanikailag is stabil, iskolai alkalmazása esetén a tájékoztatásban megadott ki- és bemeneti áramértékeket érdemes komolyan venni. Viszont mind az eszköz, mind a szá-

mitógép károsodás nélkül kibírja, ha működés közben szétszedjük az egymásra kapcsolódó modulokat vagy ha újabb modul csatlakoztatunk a gerinchálózatra. Bár a rendszer nem laboratóriumi pontosságú, az iskolák demonstrációs céljaira kiválóan alkalmas. Ezt a megállapítást tapasztalataink alapján merjük terjeszteni, hiszen a tanfolyam nagyrészt a modulok alkalmazásának egyéni gyakorlásából állt. Sőt olyan modulokat is kipróbálhattunk, amelyek még fejlesztés alatt voltak. Ilyen az a modul, amellyel a számítógépeket hálózatba lehet kötni, vagy ilyen a léptetőmotort vezérlő modul is.

A Tudományos- és Informatikai Intézet jóvoltából a tanfolyamon részt vevő szinte valamennyi tanár külön számítógépen és a hozzá csatlakozó TechnoMIR elemek gyakorolhatta a rendszer használatát.

Bár a tanfolyam szervezői az interfészrendszer dokumentációját nem biztosították, mégis a modulokkal való rövid ismerkedés után sok érdekes felhasználás született. Néhány soros BASIC program segítségével motorok fordulatszámát mérhették, forgalomirányító lámpák vezérlését szimulálhattak LED-ekkel, vagy – sokak tetszését ez nyerte el leginkább – számítógépek közötti adatátvitelt valósítottunk meg üvegrúd, LED és fotodióda felhasználásával.

A modulok számtalan egyéb felhasználási lehetőségét próbálhattuk ki az egyéni fantáziának és ötletnek megfelelően. Így született tűzriasztó és tűzoltó rendszert szimuláló program, amely termiszort figyel, és Trabant ablakmosó szivattyút vezérelve oltotta el a gyufa lángját. Említhetjük a fémépítő játékból készült liftevel végző programot vagy az elektronikával foglalkozók figyelmébe ajánlható, néhány TTL IC logikai tesztelését végző összeállítást is.

Rövid tájékoztatónkba nem fér az egyes modulok részletes ismertetése és felhasználási tanácsok közlése, ezért egy külön sorozatban foglalkujunk majd össze mindazt a tudnivalót, amit a modulok használatára előtt érdemes elsajátítani. A sorozattal a rendszer felhasználását szeretnénk segíteni, minél több kipróbált, a gyakorlatban bevált összeállítás bemutatásával. Természetesen várjuk mindazok ötleteit, akiknek van már valamilyen TechnoMIR moduljuk, és szívesen közreadnák tapasztalataikat.

Azok leveleit is várjuk, akiknek valamilyen más, akár saját készítésű, akár vásárolt és az iskolában bevált interfész van a birtokukban. Kérjük, küldjék el az eszköz és az összeállítások leírását, képét a szerkesztőségnek, az Iskola – Számítógép rovat vezetőjének nevére.

Oroszóra számítógéppel A MESTOPRI titka

Nem tudom, hogy kinek milyen emléke van a középiskolai oroszóráról, de én bevallom, hogy igen nagy szorongással néztem eléjük. Beismerem saját lustaságomat, de mégsem azon múlt a dolog – valahogy nekem ez nem feklődött. Nem követendő példaként írom, hanem őszintén megmondom akkori érzéseimet. Ma már nagyon sajnálom érdektelenségemet, mert az orosz nyelvtudás néha nagyon hiányzik.

Különös kíváncsisággal fogadtam tehát azt a meghívást, hogy látogassam meg a budapesti Radnóti Miklós Gimnázium első osztályosainak „számítógépes” oroszóráját.

A tanulók már az óra előtt nagy izgalomban voltak; nem láttam rajtuk az ifjúkoromból emlékezetes lógási szándékot. Három-négy gyerek ült egy gép előtt, amelyen oktatóprogram futott. Minden csoport más-más programmal gyakorolt. A szemek csillogása elárulta, hogy igazán élvezik, amit csinálnak.

Tanárnőjük, dr. Fülöpné Kalas Mária elmondta: kolléganője inspirálta, hogy próbálkozzon meg a nyelvoktatásban a számítógéppel. Több mint harmincves oktatási tapasztalattal rendelkezve, amint őszintén bevallotta, ő is azt hitte, mint a kollégái, hogy majdnem tökéletes didaktikai módszereket alkalmaz. Eppen ezért először maga is megküzdött a kételkedéssel, és a kezdeményezés az iskolában is elég nagy feltűnést keltett. Főleg a reál tárgyakat oktató tanárok hitetlenkedtek. Számára is nagy meglepetés volt az új módszer átütő sikere és eredményessége. Mivel a tanulók különösen igénylik az azonnali kiértékelést, talán annak is köszönhető az újmódi oktatás népszerűsége, hogy a gép ezt megteszi.

A konkrét tapasztalatok az alábbiak.

Nem valami újkeletű mozaikszóval szándékozunk megismertetni olvasóinkat, amikor a MESTOPRI-ról beszélünk. A név egy ZX-Spectrumra, Commodore 64-re és Plus/4-re egyaránt elkészített nyelvi oktatóprogramot takar. Az oroszul tudóknak talán könnyebben adódik a megfejtése, ha eláruljuk, hogy a местоимения (névmások) és а прилагательные (melléknévek) elvonásából származtatjuk: MESTO + PRI.

Mit tud a MESTOPRI?

Jó tanárai voltak, hát megtanult oroszul. Annyira persze még nem, mint akik az anyatejjel együtt szívják magukba az orosz szót, de annyira már igen, hogy mintegy harmincezer mondatot előállítson ezen a nyelven, és ezeket cirill betűkkel meg is jelenítse a képernyőn (1. ábra). Sok vagy kevés a harmincezer mondat? Hosszú idő telik el általában, mire valaki ilyen mélységben birtokol egy nyelvet, és a MESTOPRI-éhoz hasonló biztonsággal kezel a nyelven belül bizonyos témaköröket. Itt ugyanis csupa olyan mondat születik, amelyben ott van egy-egy főnév társaságában az orosz melléknév. Állhat ez egyes vagy többes számban, a függő esetek (tárgy, birtokos, részes, eszköz, előljárás) bármelyikében, és ami nagyon fontos, hogy megtalálhatjuk а весёлый és а средний, tehát a kemény és a lágy tőtipusokat. Az effajta főnév-melléknév összetételekhez szorosan kapcsolódnak a harmadik személyű он, оно, она, они személyes névmások ragozott alakjai. Bármikor helyettesíthetjük velük a hosszú, megannyi hibázásra lehetőséget adó és a már elhangzott szerkezeteket. Így:

Я жил у киевских друзей. — Я жил у них.

Amint a példánkból is kiténik, a személyes névmások használatánál ügyelnünk kell az előljárószókra. Ezek függvényében változik meg egy-egy *n*-nel az alakjuk (2. ábra).

A program felkészült az ilyen formák képzésére, és nem kerülik el a figyelmét a ragozás során szerepet játszó hangtani szabályszerűségek sem (к, г, х stb.).

A MESTOPRI alapvetően két, egymással állandó kapcsolatban levő menürendszerrel dolgozik. Az első — elágazásainak megfelelően — mutatja be a melléknévek és a névmások ragozását. Külön tanulmányozhatjuk a nőnemű, himnemű és a semlegesnemű, valamint a többes számú formákat (3., 4., 5. és 6. ábra).

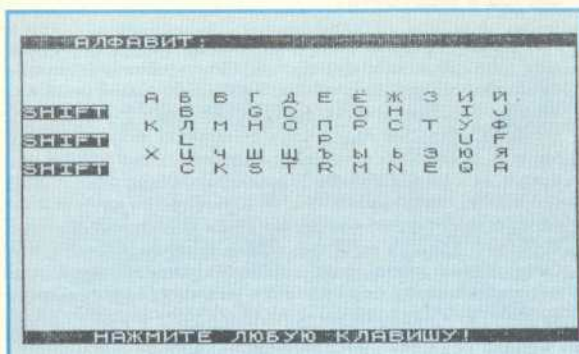
E szemléltető táblázatok a második menürendszerben a segítség (HELP) szerepét játsszák. Itt fogalmazódik meg a feladat, hogy nekünk, felhasználóknak kell szót adnunk ragozási ismereteink színvonaláról. Látszólag egyszerűen elvégezhető a véletlen sorrendiséggel — mindig más szövegkörnyezetben — megjelenő mellék-

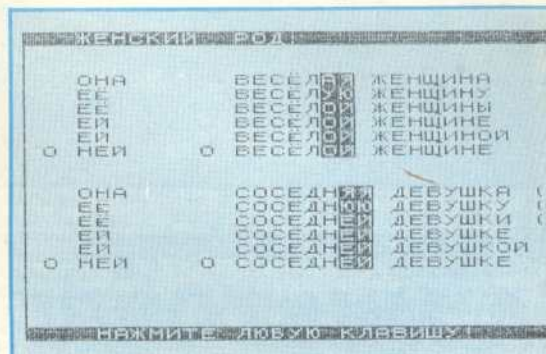
nevek végződésének kiegészítése, majd a főnév-melléknév szerkezetek névmásokkal való helyettesítése. A helyes megoldáshoz azonban szükség van az összes helyesen ragozott alakra. Ha elvétjük a feleletet, a MESTOPRI – fokozatosan segítve – eljuttat bennünket a jó megoldáshoz. Előbb csak figyelmeztet a hibáinkra, majd ajánlja, hogy kérjünk segítséget (7. ábra). Ha az első blokk-

ból már ismerős HELP láttán újra elrontjuk a választ, maga a program jelzi, hogy melyik esetet nem ismertük fel, aztán pedig a mondatban is megjeleníti, amit nem sikerült jól megadnunk.

Igen fontos, hogy mi választhatjuk ki, milyen esetből kérünk mondatokat (8. ábra). Mődonkban áll önállóan, minden másót függetlenül gyakorolni például a részes vagy éppen a birtokos ala-

1. ábra

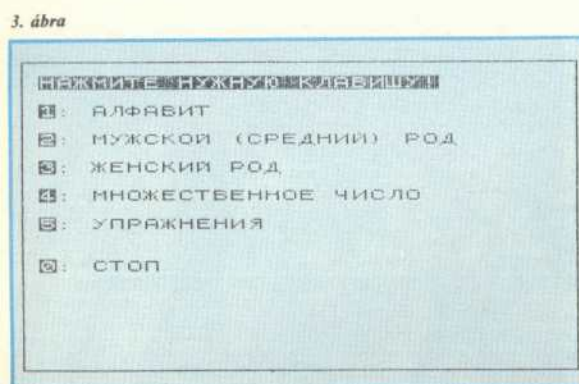
4. ábra

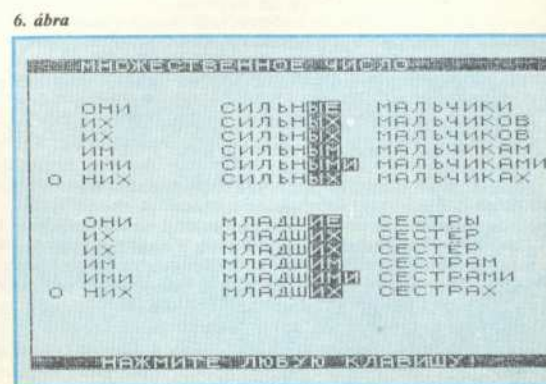
2. ábra

5. ábra

3. ábra

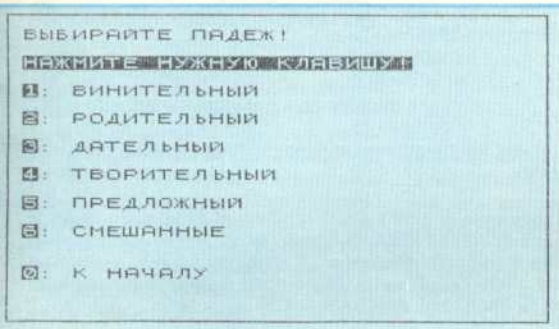

6. ábra

kok képzsét. Ezen belül maradva persze már a program dönti el, hogy melyik formát kérdezi. Ha a vegyes típust (6) kérjük, akkor arról is a program határoz, hogy melyik esetből generálja a kérdést. Amikor befejezzük a munkánkat, összesítő értékelést és egyúttal minősítést kapunk (9. ábra), ami további versenyre, küzdelemre ösztönözhet bennünket.

7. ábra

8. ábra

9. ábra

Mi történt a Radnótiban?

A MESTOPRI az elmondottak birtokában vállalja velünk a közös tanulást. Így tette ezt Fülöpné Kalas Mária tanárnő és e cikk szerzőjének irányítása mellett a Radnóti gimnázium I. A osztályában tizenkilenc diákkal.

A középiskolák első osztályaiban kötelező nyelvtani anyag a lány tövű mellénevek ragozása, és némi átcsoportosítással célszerű itt foglalkozni a névmásokkal is. Ezért dönthettünk úgy, hogy próbára tesszük a MESTOPRI erejét, azaz számítógépes oroszórát szervezünk. Egy ilyen terv kivitelezése ma még — legalábbis orosz nyelvből — úttörő vállalkozásnak számít. Egyrészt azért, mert a tanulók többségéről még mindig hajlamosak vagyunk — főleg mi, humán szakosok — azt feltételezni, hogy nem ért a számítógéphez. Másrészt azért, mert az órához bizonyos technikai minimumfeltételek szükségesek. A Radnóti gimnázium számítástechnikai laborjában a személyi számítógépeknek olyan választékával találkozhatunk, amely történeti hitellességgel bizonyítja a honi iskolaszámítógép-program megannyi állomását. Ez nem lenne baj, hiszen programozásra bármelyik gép alkalmas. Azonban bizonyos, hogy a 48 k-s Spectrumra vagy a 64 k-s Commodore-ra megírt orosz program nem fut sem a 16 k-s HT-ken, sem a Primókon, de még a 16 k-s Commodore-okon sem.

Szerencsénkre mindkét problémánk megoldódott. Az első kétélyt maguk a tanulók oszlatták el. A másodikban pedig segítettek (az OPI, az ELTE stb.). Öt gépet átlagosan minden órára sikerült előkészítenünk, ami távolról sem megnyugtató a jövőt illetően. Az eredményeket és a lelkesedést látva pedig érdemes lenne valamit tenni az egységes géppark kialakításáért — akár iskolák közötti gépcserékkel is. Főként, mert a tanárok és a tanulók részéről egyaránt megvan az igény, a nyitottság, amelynek többek között a szóban forgó oroszórákat köszönhetjük.

Orosztanulásra is jó

A témának öt órát szenteltünk. Hármat az anyag tényleges feldolgozásakor tartottunk meg, kettőt pedig három hónappal később, amikor arra voltunk kíváncsiak, hogy számítógéppel vagy anélkül mennyire mélyen rögződött a ragozás.

Első lépésként felmértük, hogy mit tud a majdnai számítógépes kollektíva (A csoport), és egy másik, a témát vele párhuzamosan tanuló első osztály (B csoport). A feladat mindössze annyi volt, hogy 10 x 2 mondatban ki kellett egészíteni a melléknévi végződéseket, majd a jelzős főneveket helyettesíteni a megfelelő személyes névmással. Íme ízelítőül néhány típusmondat az első tesztből:

Мы приглашаем соседн... девушек. Meghívjuk a szomszéd lányokat. Познакомьтесь с прекрасн... сестрой Ирины! Ismerkedjétek meg Irina gyönyörű nővérével! Витя мечтает о нов... подарках. Vitya ábrándozik az új ajándékokról.

E tesz eredményei többeknél tanúsítottak komoly hiányosságokról. No, nem az új anyagot, hanem a már régen tanultakat illetően. A tesztet az A csoport mindössze 23,3 százalékra oldotta meg, ellentétben a B csoport nagyszerű eredményével, amely ekkor 73,1 százalék volt. A következő órákon a B csoportban hagyományos módszerekkel — alapvetően frontális munka keretében — folyt a tanítás. Ezalatt az A csoport tanulói megismerték a program működését, kezelését. Négyen jutottak egy-egy számítógéphez. Ezekben az önkéntes társulással kialakított műhelyekben folyt a lényegi munka. Mindenki kapott külön feladatot is azon túl, hogy közösen, egymást nemegyszer mókásan felülbíralva megoldották a mondatokat. Az órák végén, eleget téve a megfigyelési

szempontoknak, sokszor húsz-harminc mondat sorakozott a füzetekben.

Megfigyelési szempont lehetett a nemek szerinti csoportosítás, az egyes és a többes számú mondatok, a kemény és a lágy tövű melléknevet tartalmazó mondatok feljegyzése. Ha munka közben olyan probléma adódott, amelyet a csoport nem tudott megoldani, segítségül hívhatta tanárát, aki egyébként hívás nélkül is bele-belehallgatott a beszélgetésekbe. Magyarázatokkal segítette, irányította a tanulókat, miközben neki magának is volt a Spectrumok és a Commodore-ok „személyében” öt másik segítője.

A harmadik órán volt az összefoglalás, itt nyílt mód a tapasztalatcserére. Mindenki kérdezhetett mindenkit, beszámolhatott a neki problémás feladatokról. Az ezután megíratott újabb teszt összességében ugrásszerű fejlődést mutatott, annak ellenére, hogy ebben már szerepelt magyarról oroszra való fordítás is, tehát a feladat lényegesen nehezebb lett. Ám az A csoport eredménye 73,3 százalékra javult. Igaz, szépen dolgozott a B csoport is: 79,4 százalékot ért el, amit szintén nem tartunk kevésnek.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ez utóbbi csoportban változatlanul találkoztunk nagyon gyenge, elégtelen szintű teljesítményekkel. Sok olyan hiba ismétlődött, amelyet már az első alkalommal kiszűrtünk. Az A csoport munkája hangsúlyozottan egyenletesebb képet mutatott. Láthatóan megszűntek bizonyos tipushibák. A gyerekek felszabadultak, és később, függetlenül a feldolgozott témától, a kezdetekhez képest lényegesen javult munkájuk színvonalára.

Három hónap elteltével izgalommal vártuk a harmadik teszt eredményeit. Ezt ismét minden előkészítés nélkül írták meg a tanulók. Az oroszra fordítandó mondatok között most még nehezebbek szerepeltek: *Tizennégy éves az ifjabb Ivanov. Érdekel bennünket az orosz népművészet. Láttad a szomszéd lányt?* Nem volt könnyű egyiket sem lefordítani. Az A csoport átlaga 49,9, a B csoporté 68,7 százalék lett. Ekkor újabb két órát szántunk gyakorlásra. Munkamódszerünk megegyezett a korábbival.

A negyedik teszt, amely összetételében az előzőhöz hasonlított, a következőket mérte: az A csoport 62,2 százalékra, a B csoport 62,5%-ra teljesített.

A *miért*ekre valószínűleg nem lenne célszerű most megadnunk a választ. Azért sem, mert a következő tanévben folytatni szeretnénk a kísérletet, és azért sem, mert sok mindenre még nem tudnánk teljes bizonyossággal felelni. Érdemes azonban elmondanunk, hogy

a MESTOPRI kínálta gyakorlási mód olyan irányba vezet bennünket, ahol nem a merev drillekkel kötünk ismeretséget. Könnyedén, megannyi új és újabb változatban találkozunk a problémával, amelyet megoldani igazán csak az értelem logikájával lehet.

Érdemesnek tartjuk továbbá közreadnunk azt a felmérést, melyet Fülöpné tanárnő készített az I. A osztályosokkal. A csoportból tizenheten válaszoltak. Íme a kérdések és a rájuk adott feleletek:

1. Volt-e már eddig is ilyen közeli találkozásod a kisszámítógéppel? IGEN = 15 fő NEM = 2 fő
2. Van-e otthon a családban kisszámítógép? VAN = 5 fő NINCS = 12 fő
3. Érdekesebb-e a nyelvóra, ha a gyakorlást a számítógép segíti? IGEN = 16 fő NEM = 1 fő

Miért? Mert segít, mert az óra nem idegen légkörű, mert él az osztály.

TÓTH ETELKA

A programot az OKTA GMK készítette és forgalmazza. Kapható még a KÖNYVÉRTÉKA Áruházban (Bp. V., Báthori u. 9.) és az Október 6. utcai tankönyvboliban. A programot kazettán árulják (ára 500,- Ft), kívánságra az OKTA GMK floppyra is átmásolja. Az OKTA GMK címe: 1476 Bp. Pf. 44.

HELYREIGAZÍTÁS: Sajnos a 9. számban a **Fonalfék, fonalerő** című cikk három képleténé a középre helyezésre utaló jeleket is kiszélték, amelyek így természetesen értelemzavaróak. E cikk 4. és 5. ábrája fel van cserélve. A hibákért olvasóink elnézését kérjük.

Nemzetközi számítástechnikai programozási verseny Bulgáriában

Első alkalommal rendeztek nemzetközi számítástechnikai versenyt 18 évnél ifjabbak számára. A gondolat magyar fejekből pattant ki, de a házigazda szerepére Bulgária vállalkozott. Ebben a szerepben a rendezők igazán jól vizsgáztak: mindent megtekinttek a „viadal” jó szellemű és igazságos lebonyolítása érdekében.

A feltételek és körülmények

A magyar csapatot az NJSZT Ifjúsági Bizottsága állította össze. A részvétel kivívásáért előzetes erőpróba kellett részt venniük. A válogató alapján Farkas Károly, Schadt György, Kovács László és Boros Péter képviselte a magyar színeket Szófiában. Őket Zsakó László és Csopaki Gyula kísérte el, akik egyben a nemzetközi versenybizottság tagjai is voltak.

A versenyt eredetileg két kategóriában írták ki: 18 és 16 év alattiak számára. Hogy végül lett egy harmadik kategória is, annak egy igazságos döntés az oka: a román csapat két 14 év alatti versenyzőt is hozott magával. Őket természetesen külön értékelték. Egyébként Bulgária kettő, Csehszlovákia, az NSZK, Magyarország, Románia és a Szovjetunió egy-egy csapattal indult.

A háromnapos rendezvény nyitányaként a résztvevők megtekintették a verseny színhelyét, és kipróbálták a gépeket. A rendezők, amint ezt előre közölték, IBM PC klónokat és Apple II gépeket készítettek elő. A román csapat ragaszkodott a ZX-Spectrumhoz. Ennek sem volt semmi akadálya.

A verseny

A megérkezést követő napon a gyerekek tovább ismerkedtek a gépekkel, amíg a felnőttek a feladat kiválasztásán törtek a fejüket. Minden ország hozott egy feladatot. Hosszas töprengés után a bolgár szervezők által összeállított feladatot fogadták el. Ez, amint azt olvasóink is láthatják, kifejezetten matematikai feladat számítógépen való megoldása. Zsakó László elmondása szerint a csehszlovák és a magyar csapat számítástechnikai alkalmazási feladatokat ter-

jesztett elő, amelyeket a rendezők könnyűnek találtak és eleve kizártak. Szó sem lehet részrehajlásról, hanem úgy tűnik, hogy a bolgár szakemberek a számítástechnika és a matematika bizonyos részeinek összefonódását tekintik a legkiforrottabbnak.

A feladat kiválasztásától kezdve a résztvevők nem találkozhattak a versenybizottság tagjaival. A 14-től 18 óráig tartó „futam” után a kiértékelés talán még nagyobb feladatot jelentett, mert a zsűri hajnali 2 óraker fejezte be munkáját. Eközben a gyerekek ismerkedtek egymással, beszélgettek. Nyelvi nehézségük nem volt, angolul, németül és „számítástechnikául” megértették egymást.

A befejező napon a nyertesek — az első helyezettek a hazai pálya előnyét élvező bolgár versenyzők lettek — a Kongresszusi Központban ünnepélyes keretek között kapták meg a megérdemelt elismerést és az oklevelet.

A versenyen a fiatalok bizonyították felkészültségüket és tudásukat. Nem lebecsülendő, hogy nem okozott problémát az MS-DOS használata, pedig középiskoláinkban ez nem igazán elterjedt. A vetélkedők közül volt, aki C nyelven, más pedig Pascal nyelven írta az erőmérő programot.

Tanulságok

A befejezés után szokás a mérleget megvonní. Ez most sem hiányozhat, bár a feladat, amit közlünk, nem ad lehetőséget a rész megoldások értékelésére. Aki tisztában van a matematikai megoldással — amit ismereteim szerint ebben a korban nem tanítanak —, előnyben volt. Akinek pedig a verseny során kellett kitalálnia, nem maradt ideje a program megírására. Továbbá az elbírálás lehetőségére is tekintettel kell lenni. Nem jó, ha a versenybizottságot szinte megoldatlan feladat elé állítják. (Reméljük, hogy a következő nemzetközi ifjúsági számítástechnikai programozási versenyt Magyarországon rendezei meg!)

A magyar versenyzők, bár nem nyertek, mégsem szomorúan tértek haza. A matematikai részt megoldották, kitalálták, és még részprogramra is jutott idejük. Kitűnni nem sikerült, de helytálltak.

A feladat

Az N halmaz tartalmazza egy város buszmegállóinak sorszámain:

$$N = \{1, 2, 3, \dots, n\} \quad n \leq 20$$

Az M_j sorozatok tartalmazzák az egyes buszok megállóinak sorszámain:

$$M_1 = (i_1, i_2, \dots, i_{r_1})$$

$$M_2 = (i_2, i_1, i_2, \dots, i_2, i_2)$$

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

·

$M_j = (i_1, i_2, \dots, i_{r_j})$
ahol $r \leq 10$ és i_k az N halmaz eleme, továbbá ha $k \neq 1$, akkor $i_k \neq i_1$. Minden M_j a buszmegállók egyik menetirányban megadott felsorolása, de természetesen a buszok mindkét menetirányban ugyanazokban a megállóban állnak meg. Tervezz programot a következő specifikációk alapján: Olvasd be az n és r egész számokat és az M_1, M_2, \dots, M_r vagyis az M_j sorozatok elemét!

Részfeladatok

A) Ellenőrizd, hogy valaki el tud-e jutni bármelyik buszmegállóból bármelyik buszmegállóba, a választ ird ki a képernyőre (igen, nem)!

B) Olvasd be két megálló sorszámat ($p, q \leq 20$), keresd meg a két megálló közötti ciklus (zárt hurok) nélküli összes utat, ird ki az utakat az érintett buszmegállók felsorolásával!

C) Olvasd be két megálló sorszámat ($s, t \leq 20$), keress meg e megállók között a leggyorsabb útvonalat! Egyenlőnek tekintjük bármely két szomszédos megálló közötti utazási időt, és minden átszállás háromszor annyi időt vesz igénybe, mint a két megálló közötti utazási idő.

Megjegyezzük, hogy a versenyen közzétették: a 16 éven aluli versenyzőknek az A feladatot nem kellett megoldaniuk, e feladat megoldása csak holverseny esetén számított volna az értékelésnél.

Magyar nyelvű BASIC C64-re

A program segítséget nyújt azoknak is, akik a BASIC nyelvet nem ismerik, de szeretnének számítógépükkel kommunikálni. És alkalmas lehet még másra, mint például bemutatásra is. Mivel a magyar nyelvű interpreter a BASIC használta memóriaterületet nem veszi igénybe, lehetséges bármi-

```

0 REM ATOMOFI 1387
1 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
2 FOR I=40960 TO 49151
3 POKE I,PEEK(I)+NEXT
4 FOR I=51344 TO 62533
5 POKE I,PEEK(I)+NEXT
6 POKE I,53
7 FOR I=66292 TO 141
8 POKE I,66294,142
9 POKE I,66293,141
10 POKE I,66295,14
11 POKE I,6646,15
12 POKE I,66549,145
13 POKE I,66549,29
14 POKE I,66556,137
15 POKE I,41849,17
16 POKE I,41849,75
17 POKE I,41850,69
18 POKE I,41851,83
19 POKE I,41852,99
200 IF="VEG SZAMOL KOZPADI BETTORNIOLVAS MEN FUSHAJAJUSZUB VISSZAHOG ALL"
210 IF="H+FUGI VAGY TOL MEN HELLE TRAJTIR FOLYLISTOZELGEP NYISZAR FOO"
220 IF="H+FUGI VAGY TOL VAGY AKKOKE NELEPE H L CHRT(222) "EVG H"
230 IF="H+SIG INI ROLUS HEL IPOVY VELLIO EXTOCSI TRATLE THA STPLERI"
240 IF="H+KO KAR_BALL JOEL KOZEP"
250 FOR I=1 TO 254
260 POKE I,117+I*660/254/660/254
270 NEXT
280 IF="TUL NYOY FILE NYITOTT FILZART FILTA FILE NEM LETEZI"
310 IF="H+AZ ESZIOZ NEM LETEZI MEN BE-FIL NEM KI-FIL NYIHOZ FILENEV"
320 IF="H+MEM JO EGYSEGSZAM SZAMOLJ NEMKULI KOZSINTARTIVAS SZUB NEMKULI"
330 IF="H+VISSZAHATOLVASAS ILLEGALIS SZR TULCSORDULAS MEMORINEM LETEZO SOR"
340 IF="TOMB NAGYSZAMUJPRADIMENZIONALAS OZTAS 0-VAL NEM DIREKT UTASITAS"
350 IF="H+STRING SZR HOGSZO STRINI FILE ADNI UL BONYOLNET"
360 IF="H+HEM FOLYVARTARTO DEFITHALAS ALL -- TOLTES"
370 FOR I=1 TO 254
380 POKE I+137,ASC(CHR(CHR(I,1)))
390 NEXT
400 FOR I=1 TO 150
410 POKE I+1617,ASC(CHR(CHR(I,1)))
420 NEXT
430 FOR I=1 TO 165
440 DATA 159,161,172,161,184,161,193,161,212,161,234,161,245,161,6,162,16,162
460 DATA 34,162,53,162,65,162,65,162,97,162,111,162,124,162,131,162,146,162
470 DATA 159,162,176,162,189,162,209,162,229,162,231,162,242,162
480 DATA 9,163,16,163,27,163,42,163
490 FOR I=1 TO 36
500 READ R:POKE I,675+I,R:NEXT
510 POKE 41829,74:POKE 41830,79
520 POKE 41835,74:POKE 41836,73
530 POKE 41837,66:POKE 41838,65
540 POKE 41839,32:POKE 41842,58
550 POKE 41843,32:POKE 41859,32
560 POKE 41860,65:POKE 41861,76
570 POKE 41862,76:POKE 41863,74
580 IF="SOK AZ ADAT" CHRT(13)+CHRT(9)+ "HIBAS INFORMACIO" CHRT(13)+CHRT(9)
590 FOR I=1 TO 34
600 POKE I+4289,ASC(CHR(CHR(I,1)))
610 NEXT
620 IF="CHRT(13)+KERESSEM" CHRT(169)+ " " CHRT(169)
630 IF="H+HRT(13)+NYOMJON PLAY-T I" CHRT(169)+ " NYOMJON PLAY-T ES REC-OT"
640 IF="H+CHRT(169)+CHRT(13)+TOLTES" CHRT(169)+CHRT(13)+ "NEITES" CHRT(169)
650 IF="H+CHRT(13)+TOLTES" CHRT(169)+CHRT(13)+ "VAN " CHRT(169)+CHRT(13)+ "JO"
660 FOR I=1 TO 97
670 POKE I+1640,ASC(CHR(CHR(I,1)))
680 NEXT
690 POKE 60647,64:POKE 60649,204
700 POKE 60650,32:POKE 60651,70
710 POKE 60653,213:POKE 60654,32
1000 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1010 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1020 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1030 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1040 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1050 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1060 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1070 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1080 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1090 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1100 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1110 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1120 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1130 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1140 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1150 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1160 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1170 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1180 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1190 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1200 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1210 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1220 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1230 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1240 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1250 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1260 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1270 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1280 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1290 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1300 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1310 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1320 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1330 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1340 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1350 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1360 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1370 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1380 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1390 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1400 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1410 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1420 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1430 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1440 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1450 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1460 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1470 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1480 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1490 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1500 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1510 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1520 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1530 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1540 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1550 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1560 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1570 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1580 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1590 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1600 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1610 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1620 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1630 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1640 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1650 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1660 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1670 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1680 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1690 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1700 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1710 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1720 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1730 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1740 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1750 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1760 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1770 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1780 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1790 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1800 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1810 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1820 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1830 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1840 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1850 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1860 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1870 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1880 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1890 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1900 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1910 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1920 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1930 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1940 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1950 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1960 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1970 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1980 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
1990 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"
2000 PRINT "MAGYAR NYELVU BASIC"

```

lyen, már meglévő program futtatása. Így lefordítható CBM BASIC-ről, hiszen valamennyi utasítás, hibázaton stb. magyar nyelvű. (Az utasítások megfelelői és rövidítései a táblázatban megtalálhatóak.) A program használatakor ezek az utasítások magyarul jelennek meg, s teljesen kompatibilis a CBM BASIC-vel. A billentyűzet használata nem változott meg, de megváltoztatható. Például a Z és Y cseréje a következőképpen történhet: Tar 60314,90; Tar 60301,89/. Az f gombok jelentése a

következő: f1-képernyőtörlés, f3-nagybetűk/grafikus jelek, f5-kisbetűk/nagybetűk, f7-SHIFT RETURN.

A program begépelésekor ügyeljünk a pontos beírásra. Indítás után mintegy másfél percet várni kell, amíg a szükséges változások elkészülnek. Ha az eredeti CBM BASIC-et akarjuk használni, akkor csak a STOP-RESTORE billentyűket kell megnyomni. Magyar nyelvre újfényt visszatérni a POKE 1,53 parancs kiadásával tudunk. BARTFAI BARNABÁS

Utasítás	Magyar megfelelő	Rövidítés	Utasítás	Magyar megfelelő	Röv.
end for	vege szamolja	vE sZ	new sgn	uj sgn	uj sG
next data	kov adat	kO aD	int abs	int abs	iN aB
input input	be be	aD abs	usr hely	usr hely	uS hE
# dim read let	be # tomb olvass!	bE tO oL	pos sqr	poz gyok	pO gY
goto run if	menj fuss ha	mE fU ha	log exp	log exp	lO eX
restore gosub return rem	ujra szub vissza megj	uJ szU vl me	tan atn	tan atn	tan aT vaG
stop on wait load save	allj fugg varj toltas mentse	aL fUG vAU toL me nT	and step not	es lepes nem akkor	es lE nE aK
verify def poke print	ell def tar irj	eL dE tA ?	fn to tab	fn to tab	fn to taB
print # cont list clr cmd sys open close get	irj # folyt lista tor cel gepi nyiss zarj fogd	iR fO lI tor cE gE nY zA foG	mid\$ right\$	koZ jobb\$	koZ joB
			left\$ chr\$ asc val str\$ len za	bal\$ kar\$ kod ert str\$ tag les	ba ka kod eR sT tag les

Spectrumra írt bináris átalakító

A ZX-Spectrum BASIC utasításai között megtalálható a BIN függvény, s ez az argumentumként megadott bináris számot decimális formába alakítja át. Sajnos hiányzik az inverze. Mivel a programozás közben többször szükség lehet arra, hogy egy-egy karakter bittérképét szemügyre vegyük, az 1. lista kis rutinja ezért készült.

A program begépelése és futtatása után a 0 és 255 közé eső számot egyszerű POKE utasítással helyezzük el a memóriába, a 65500-as címre (16 k-s gépen 32001-re), majd RANDOMIZE USR 65000, (32000 a 16 k-s gépen) utasítással futtassuk.

Azoknak, akiknek nincs assembler fordítóprogramjuk, ajánljuk a BASIC betöltőt, a 2. számú listát.

Tetszőleges karakter bittérképének kiírására mutat példát a 3. számú lista.

CSAJTAI KORNÉL

```

BIT   LD C,n      ; C-be a szám
      LD B,8      ; ciklus számláló
C1    BIT 7,C     ; legnagyobb helyi-
      LD A,48     ; értékű bit
      JR Z,KI0    ; ha 0, akkor 0-t ír
      INC A      ; ha 1, akkor 1-et
      ; ír ki

KI0   RST 16
      RLC C      ; C-t elforgatja
      DJNZ C1    ; vissza a vizsgálat-
      ; hoz
BREAK LD A,(23560); mivel a rutin a
      CP 32      ; kommunikációs kép-
      RET Z      ; ernyőre ír, így a
      ; BREAK-re vár a
      JR BREAK   ; visszatéréshez,
      ; elkerüli a szám
      ; törlődését.
  
```

1. lista

```

10 CLEAR64999:REM 16 K-n 31999
20 FORi=0TO23
30 READa:POKE65000+i,a:REM 16K-n 32000+i
40 NEXTi
50 DATA 14, 0, 6, 8,203,121, 62, 48
60 DATA 40, 1, 60,215,203, 1, 16,244
70 DATA 58, 8, 92,254, 32,200, 24,248
  
```

2. lista

3. lista

```

10 INPUTa$:LETa=CODEa$:FORi=0TO7:POKE
  65001,PEEK(15360+8*a+i):RANDOMIZE
  USR65000:PAUSE0:CLS:NEXTi
20 GOTO10
  
```

Spectrum reflex!

A játékos feladata, hogy a „FIGYELJ!” feliratot követő négyzet megjelenése után, minél hamarabb megnyomjon egy gombot. A gép – belső óráját felhasználva – értékeli a reakcióidőt. A 60-as sor utasításai a belső óra nullázására szolgálnak. Íme a program listája, mely azonban nem Spectrum gépen készült.

SZARKA DÁNIEL

```

1 LET H#="Spectrum" LET hi=5
10 LET a=INT (RND*100) LET csal=0
12 PRINT AT 3,11:FLASH 1:"FIGYELJ!"
15 PAUSE 100
20 IF a=0 THEN GOTO 10
30 PAUSE a
40 IFINKEY# <" " AND csal <1 THEN GOTO
  1000
50 PRINT AT 10,13, " "
51 PRINT AT 11,13, " "
52 PRINT AT 12,13, " "
53 PRINT AT 13,13, " "
54 PRINT AT 14,13, " "
55 REM az 50-54 sorok idézőjelei közt
56 REM 5 db grafikus 8-as szerepel!
60 POKE 23672,0:POKE 23673,0
61 POKE 23674,0:REM belső óra 0-ra
70 IF INKEY#<" " THEN LET ido=(PEEK
  23672+256*PEEK 23673+65536*PEEK
  23674)/50:GOTO 85
90 GOTO 70
95 CLS
100 PRINT AT 1,1:"JATEKOS":TAB10:
  "IDEJE"
110 PRINT:PRINT
130 PRINT AT 3,11,ido
131 PRINT AT 20,5:"CSUCS":hi:
132 PRINT " Tartja":H#
135 PAUSE 0
140 IF ido<hi THEN LET hi=ido:GOTO 200
150 INPUT "JATSZUNK MEG?":K#
160 IF K#="1" OR K#="I" THEN CLS:GOTO 10
170 CLS:PRINT AT 10,8:FLASH 1:"SZIA":
  STOP
200 CLS:PRINT AT 10,11:"EZ REKORD":
  AT 11,4:"IRD BE A NEVED! (1-4)":
  INPUT H#
205 IF LEN H#>4 THEN GOTO 200
210 LET ido=0:CLS:GOTO 150
1000 CLS:PRINT AT 10,12:"CSALTAL!"
  GOTO 150
9000 SAVE "REFLEX" LINE 9500:"VERIFY"
  STOP
9500 CLS:PRINT AT 10,10:"STOP THE
  TAPE!" PAUSE 100:CLS:GOTO 1
  
```


Mastermind C64-re

(Lapunk 5. számában irtunk már egy mastermind programot, az alább közölt munka ennek variánsa. A szerk.)

A játék és a program rövid ismertetése

A lényeg, hogy az adott hosszúságú — a beküldött programban a 0-9 számjegyeket akár többszörösen is tartalmazó — karakterláncot, tipppek alapján, minél kevesebb lépésből találja ki a játékos. Következő tippjének kialakításában az ellenfél — a gép — segíti. Mindig megadja az előző próbálkozás eredményét. Fehér — a programban WH — értéke az alaki és helyiértékre is eltalált számjegyek számát adja, míg a fekete — BL — a csak alaki értékre eltalált számjegyek darabszámát mutatja meg. A játék során lehetséges találgatások száma is korlátozott!

A program egyes részeinek, fontosabb, módosítható változóinak magyarázata:

10-12 sorok az alap beállításokat végzik,
20-23 sorok az aktuális játszmat inicializálják,
30-34 sorok a tipp bekérését és a konverziót bonyolítják,
40-43 sorok a sikertelen játszmat kezelik,
50-53 sorok a játék folytatását garantálják,
60-65 sorok új játék kérését adják,
80-83 sorok a kurzorpozicionáló rutinok,
90-94 sorok karakterlánc konverziót hajtanak végre,
100-130 sorok adják a játék lényegét.

A 10-es sor HOSSZ változója a kitalálendő szám hosszát tartalmazza, a képernyőkép elrontása nélkül, 1-28 értékeket vehet fel. Az egy játékon belüli tippelések maximális számát a 11-es sor MA változója adja meg, értéke szabadon választható, adott „szóhossznál” a nehézségi fokozatkapcsoló szerepét játszhatja, illetve „reménytelen” esetekben vészkiírást ad. A győztes-vesztes játékok kiírásában megjelenő, „bőbeszedű” szövegek lényeges szerepe, hogy a maximális szóhossznál is töröljék az utolsó beadott tipp értéket. Újabb tipp beírásánál a kurzorvezérlő, törölő, beszűrő billentyűk szabadon használhatók, sőt RETURN válaszra az előző tipp marad érvényes, csak a próbálkozások száma nő.

FÖLDI ENDRE

```
10 PRINTCHR$(147):HOSSZ=04:REM HO=01-20
11 DIMSA(HO):GE(HO):A$=""000":MA=99
12 FORC=0TO38:SP$=SP$+" ":NEXT
20 NR=0:SA$=""
21 FORC=1TOHO:GE(C)=INT(RND(1)*10):NEXT
22 GOSUB80:GOSUB81
23 PRINT" NR WH BL TIPP"
30 GOSUB83:PRINTTAB(10)SA$
31 GOSUB83:INPUT" A TIPPED";A$
32 SA$="" :FORC=1TOHO
33 A=VAL(MID$(A$,C,1)):SA(C)=A
34 SA$=SA$+CHR$(48+A):NEXT
40 NR=NR+1:IFNR<=MATHEN50
41 GOSUB81:GOSUB80
42 PRINT" MOST AZ EGYSZER NEM TALALTAD";
43 PRINT" EL!!!!!!!!!!":GOTO62
50 GOSUB100:H=3:A=NR:GOSUB90:NR$=A$
51 H=2:A=WH:GOSUB90:WH$=A$:A=BL:GOSUB90
52 GOSUB80:PRINTNR$+" "WH$+" "A$+" "SA$
53 IFWH<HOTHEN30
60 GOSUB81:PRINT" GRATULALOK!!!!";
61 PRINT" NYERTEL!!! ELTALALTAD!!!"
62 GOSUB83:INPUT" JATSZOL MEG";A$
63 IFASC(A$)=73THEN20:REM 73=I ASC KOD
64 END
```

```
65 :
80 GOSUB83:PRINTSP$:REM INPUT MEZO TORL
81 POKE214,24:SYS58732:PRINT:REM SCROLL
82 POKE214,21:SYS58732:RETURN
83 POKE214,23:POKE211,0:SYS58732:RETURN
90 A$=MID$(STR$(A),2,H)
91 A$="" +RIGHT$(A0$+A$,H):RETURN
92 :
93 :
100 REM *****
101 REM * A PROGRAM "LELKE" *
102 REM *****
105 WHITE=0:BLACK=0
110 REM FEHER KISZAMITASA
111 FOR GE=1 TO HO
112 IFGE(GE)=SA(GE)THENWH=WH+1:SA(GE)=-1
113 NEXTGE
120 REM FEKETE KISZAMITASA
121 FORGE=1TOHO
122 IFSA(GE)=-1THEN126
123 FORSA=1TOHO
124 IFGE(GE)=SA(SA)THENBL=BL+1:SA(SA)=-2
125 NEXTSA
126 NEXTGE
130 RETURN
```

Az 1988 márciusában megrendezendő III. Nemzetközi Mikroszámítógépes Találkozó keretében meghirdetjük

az oktatóprogramok

egyéni és csapat országos versenyt. A kiírt kategóriák:

Biológia — Kémia
Fizika
Humán (két különböző témájú)
Matematika

Nyelv
Szakirányú (két különböző témájú)
Technika
Egyéb

Az egyéni versenyben — kisvállalkozások és vállalatok kivételével — bárki részt vehet. Egy kategóriában minden pályázó csak egy programmal szerepelhet.

A csapatversenyben iskolák indulhatnak általános iskola, szakmunkásképző, szak- középiskola, gimnázium és felsőoktatás

Pályázati felhívások

Több szólam Homelabra

A ZX—Spectrum hangjait ültették át szoftverből Homelabra. A három kis rutinnal két-, három és négyzólamú zene készíthető. Itt csak a két szólamot szimuláló zene programját közöljük, s nem többet. Ugyanis a két másik rutin ugyanazon az elven működik.

A programok assembly nyelven íródtak, nagy előnyük, hogy a memóriában bárhová helyezhetők. Beírásuk monitorban egyszerű. Természetesen akiknek van assembler, az abban is beírhatja. Mindhárom rutin futásakor a háttér-regisztereket és az IX regisztert használja. A két szólamot szimuláló program (1. lista) részleteiben:

- a hangok időtartama a D regiszterbe kerül,
- az első hang magassága H,
- a másodiké D,
- figyelem! Minél magasabb hangot akarunk, annál kisebb értéket kell a kiválasztott regiszterbe tenni. Ez persze nem vonatkozik a tartamra, noha az függ a hangok magasságától,

- a program a hangadásnál tiltja a képernyőt, ezért nem látszik a kép.

A 3 szólamot szimuláló program a 2. listán, a 4 szólamot szimuláló a 3. listán található.

A legszebb hangzás a két szólamot utánzó rutinnal érhető el, hiszen a másik kettő már jobban megközelíti a gép teljesítőképességének határát.

Jelmagyarázat a listákhoz:

- T tartam
- L első szólam hangmagassága
- M második hangmagasság
- H harmadik hangmagasság
- N negyedik hangmagasság

Az 1. listán a számok előtt álló H—\$ jel a hexa értéket jelenti.
ARANYI FERENC

1. lista

```
KEZD 32003E MV(H3E00),A;KÉPERNYŐT TÜRÖL
D9 EXX
16T LD D,T;D-BE AZ IDŐTARTAM
VISZ DD29 ADD IX,IX
25 DEC H
2009 JRNZ ;IDE
0603 LD B,H03
FO 1 32003C MV(H3C00),A;1.HANG MEGSZÓLAL
10FB DJNZ FO 1
26L LD H,L ;1.HANG MAGASSÁG
IDE DD29 ADD IX,IX
25 DEC L
20ED JRNZ VISZ
0603 LD B,H03
FO 2 32003C MV(H3C00),A;2.HANG SZÓL
10FB DJNZ FO 2
2EM LD L,M ;2.HANG MAGASSÁG
15 DEC D
20E1 JRNZ VISZ
D9 EXX
32003F MV(H3F00),A;KÉP VISSZA
C9 RET
```

```
KEZD 32 00 3E D9 16 T DD 29
25 20 09 06 03 32 00 3C
10 FB 26 L DD 29 2D 20
09 06 03 32 00 3C 10 FB
2E M DD 29 0D 20 DF 06
03 32 00 3C 10 FB 0E H
15 20 D3 D9 32 00 3F C9
```

2. lista

3. lista

```
KEZD 32 00 3E D9 16 T DD 29
25 20 09 06 03 32 00 3C
10 FB 26 L DD 29 2D 20
09 06 03 32 00 3C 10 FB
2E M DD 29 0D 20 09 06
03 32 00 3C 10 FB 0E H
DD 29 1D 20 D1 06 03 32
00 3C 10 FB 1E N 15 20
C5 D9 32 00 3F C9
```

csoportban. Minden csapatnak legalább öt különböző kategóriában kell előre beneveznie. Egy iskola több csapattal is versenyezhet. A csapat tanárokból és diákokból állhat, de legalább egy tanulóknak önálló programmal kell jelentkeznie.

Jelentkezési határidő: 1988. február 22.

a házi építésű számítástechnikai eszközök

országos versenyét

rendszerek, perifériák és számítógéppel vezérelhető modellek (például modellvasút, autó robot stb.)

kategóriában.

Jelentkezési határidő: 1988. február 22.

a sütés — főzés számítógéppel

című országos vetélkedőt.

A versenyen azok indulhatnak, akik va-

lamilyen módon felhasználják a számítógépet ételek készítéséhez (például recept-összeállítás, vezérlés).

Jelentkezési határidő: 1988. február 22.

Jelentkezési lap, valamint a pályázatokról részletesebb információ az NJSZT titkárságán (Bp. V., Báthori u. 16.) szerezhető be.

A versenybizottság

A strukturált programozás az egységenként kezelhető programrészek használatán alapuló technika. Lehetővé teszi a program összeállításának elosztását több program között, illetve egyes szerkezetek különböző programokban való alkalmazását. (2)

A multiprogramozás több program egyidejű indítását teszi lehetővé. Ezzel a számítógép részegységeinek optimális kihasználását lehet biztosítani. Az egyidejű végrehajtás látszólagos, mert a központi egységben csak egy program fut. (X)

A kiegészítő aritmetikai processzor meggyorsítja a matematikai műveletek végrehajtását. Különösen a trigonometrikus függvények esetében célszerű használni. Eléréséhez speciális fordítóprogram szükséges (1), így a negyedik kérdés megoldása: 2.

Ha a programban sokszor ismétlődő rész van, azt célszerű szubrutinként felírni. Ezzel jelentős mértékben csökkenthető a

program mérete. Vigyázni kell azonban, hogy véletlenül ne hajtódjon végre. (X)

Olyan tár, amelyből a legutóljára bevitt adat érhető el először. Kialakítása szerint lehet hardververem és szoftververem. (1)

A ciklusok egymásba ágyazása, amikor cikluson belül újabb ciklust szervezünk. Mindig a belső „beágyazott” ciklus hajtódik először végre. (X)

A ciklusok maximális egymásba ágyazhatósága a fordítóprogramtól függ. Mivel a fordítóprogram általában géptípushoz kötődik, ezért a géptől is. Minden esetben meg kell nézni a fordítóprogram és a gép kézikönyvét. (1)

Logikai elágaztatással szervezhető ciklus, például amikor valamely változó értékének függvényében, illetve a feltétel teljesülése esetén a vezérlést egy előző utasításra adjuk át. Szervezése nehézkes és megnöveli a program méretét. (2)

Összegzésnél meg kell adni a változó kezdőértékét, illetve egyenlővé kell tenni nullával. Igaz, egyes géptípusoknál minden változó kezdőértéke nulla, de a biztonság kedvéért erre ne alapozzunk. (X)

A tömbök maximális dimenziója géptől és programnyelvtől függ. Kétdimenziós tömböt általában minden gépen lehet definiálni. (2)

A 12. kérdésre a válasz: igen. Mátrixműveletek esetében ez szükséges is. (1)

Az aritmetikai műveletek pontosságát növelni lehet a változó definiálásával. Például duplapontosságúnak definiáljuk. (2)

Az EXE kiterjesztésű fájl nevének begépelése után közvetlenül futhatatható. Egyes fordítóprogramok automatikusan képezik. (1)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13+1
2 X 1 2 X 1 X 1 2 X 2 1 2 1

Rejtvenyjátékunk az utolsó fordulójához érkezett. Akik figyelemmel kísérték, tudják, hogy a pályázati szelvény helyes kitöltői között öt darab 200 forint értékű könyvtalányt sorsolunk ki.

Azok az olvasók, akik mind a hat szelvényt jól töltötték ki, egy kis szerencsével számítógépet nyerhetnek.

Az utolsó OKTA-TOTÓ beküldési határideje: 1987. október 18. A három megadott válasz közül csak az egyik helyes. A tippeket (1, 2 vagy X) a pályázati szelvényre kell rávezetni. Szelvény nélkül érkezett megoldásokat nem fogadunk el. Kérjük, hogy a pályázati szelvényt postai levelezőlapra ragasztva küldjék el a szerkesztőség címére: 1317 Budapest, Pf.: 443.

Az első OKTA-TOTÓ sorsolásán az alábbi olvasóinknak kedvezett a szerencse:

- Sebők Mihály** Nyiregyháza, Gerhát u. 8. 4400
Gáthy Attila Berettyóújfalú, Bessenyei-ltp. 2. 4100
Naszódi László Budapest, Ferenchegyí út 29. 1025
Pásztor László Bonyhád, Kodály Zoltán u. 13. 7150
Buda István Budapest, Hajdú u. 19. 1139

A hatodik forduló kérdései:

- 1. A számítógép operációs rendszer nélkül**
 1. nem üzemeltethető
 2. a gép öntesztelése meg sem indul
 - X. a gép működik, de utasításokra nem reagál
- 2. Merevlemez nélkül (Winchester) lehet-e operációs rendszert alkalmazni?**
 1. nem, mert nem lehet betölteni
 2. hajlékonylemezzel betölthető
 - X. beolvasható, de nem lehet a parancsot végrehajtani
- 3. Mi a Boole-algebra?**
 1. A Bolyai által feltalált algebra továbbfejlesztett változata
 2. a "boot", behúzás szóból ered, és adatátvitelt jelent
 - X. az igaz és hamis állításokon felépített kételemű algebra
- 4. Melyik nem felel meg hexadecimális számnak a számítástechnikai jelölésrendszerben?**

1. 17
2. F63
- X. 56G
- 5. Melyik a helyes növekvő sorrend az adatbázis kialakítása szempontjából?**
 1. rekord, fájl, mező
 2. mező, rekord, fájl
 - X. fájl, rekord, mező
- 6. Mire szolgál az ellenőrzőszám?**
 1. az esetlegesen hibásan bevitt adatok kiszűrésére
 2. illetéktelen személy ne tudja ismerete nélkül elindítani a számítógépet
 - X. az aktuális adatbázis lehívására
- 7. Mi a Chapin kártya?**
 1. a grafikus megjelenítést vezérlő chip
 2. a folyamatokra helyett alkalmazható programozási eszköz
 - X. speciális anyagból készült, nagy integráltságú interfész
- 8. Mi a jelentősége a bináris számábrázolásnak a számítógép felépítésénél?**
 1. semmi, a 16 és 32 bites mikroprocesszorok ezt túlhaladták, nem használják
 2. a félvezetők igen (1) és nem (0) jelet generálnak, ez az alapja minden műveletnek
 - X. az IC kiváltotta az elektroncsövet, ezzel megszűnt a felhasználása

egy feladat programozását teszi lehetővé
 X. a kibernetikában a leírható folyamatokra alkalmazott kifejezés

- 12. Mi a PS/??**
 1. a mikroszámítógépek szabványosított neve
 2. az új IBM gépcsalád neve
 - X. a második generációs személyi számítógépek

- 13. Milyen különbséget tesz a számítógép a parancs és az utasítás között?**
 1. a parancsot bevitelének pillanatában végrehajtja, amíg az utasítást a program futása közben
 2. semmilyen, rokonértelmű szavak
 - X. parancsnál nem kell argumentumot megadni, de az utasítást annak függvényében hajtja végre

- +1. Milyen célt szolgál a "DOS" parancs?**
 1. vissza lehet térni vele az operációs rendszerbe a program befejezése nélkül
 2. a merev- és hajlékonylemez-meghajtót vezérli
 - X. áttér a rendszer a BASIC interpretorból más fordítóprogramba

PÁLYÁZATI SZELVÉNY		87/90
Kérdés	Tipp	
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		
12.		
13.		
+		
13+1.		

OKTA-TOTÓ

Név: _____
 Cím: _____
 Sz. szám: _____

BASIC és gépi kód

Legutóbb a logikai utasításokról volt szó. Most két újabb utasítással ismerkedünk meg.

A BIT utasítás

Neve az angol Bit Test kifejezésből származik. Az A regiszter és az operandus által meghatározott memóriabájt tartalmával logikai ÉS műveletet végez, és az eredménynek megfelelően állítja be a Z, V és N feltételbitekét. Az AND utasítástól abban különbözik, hogy az A regiszter tartalma a BIT végrehajtása során nem változik meg. Ezenkívül a V feltételbitet is beállítja, az eredmény 6. bitjével megegyező értékre.

A BIT utasítás csak kétféle címzési móddal használható: abszolúttal és nullalappal. A feltételbitek beállításán kívül egy különleges alkalmazása is van, ezt a programlisták segítségével mutatom be.

A három listán a C64 ROM-jának ugyanaz a részlete látható, csak a kezdőcímben különböznek. Az itt látható rutinokról „Az ismeretlen C16” című sorozatban részletesen írtam (Az ismeretlen C16 – Rendszerváltozók, beépített rutinok; Mikroszámítógép Magazin 1986/7.), a CHKCOM rutinról (SAEFD) pedig már jelen sorozatban is többször volt szó. A \$AEFF címen kezdődő részt vizsgálja, hogy a BASIC szöveg aktuális karaktere megegyezik-e az A regiszter tartalmával.

Ha nem, akkor a \$AF08 címen kezdődő hibarutinral folytatódik a futás.

Ha a csukó zárójel jelenlétét akarjuk vizsgálni, a JSR \$AEF7 utasítással hívjuk meg az ellenőrző rutint. Ekkor a csukó zárójel ASCII kódja az A regiszterbe kerül, majd két BIT utasítás hajtódik végre. Beállítják a feltételbitekét, de ezt nem használjuk ki, a lényeg az, hogy minden más változatlan maradjon. JSR \$AEFA utasítással hasonlóképpen vizsgálhatjuk, hogy az aktuális karakter nyitó zárójel-e. Itt csak egy BIT utasítást kell elvégezni a fenti módon, a CHKCOM hívások pedig már egyet sem.

Ilyen módon egyszerűen oldható meg, hogy valamely rutinnak több belépési (idegen szóval entry) pontja legyen, melyek csak kismértékben módosítják a rutin működését. Jelen esetben eltérés csak az A regiszter tartalmában van. Hasonlóan használhatjuk az utasítás nullalappos változatát is.

A NOP utasítás

Neve az angol No Operation kifejezésből származik, jelentése: nincs művelet.

Üres utasításnak is nevezik, ugyanis végrehajtásakor az utasításszámláló regiszter tartalmán kívül semmi sem változik. Ennek ellenére többféle célra használják, alkalmasításával gyakorlati példák keretében ismerkedünk majd meg.

BARNA LÁSZLÓ

aef7	a929	lda #529
aef9	2ca928	bit \$28a9
aefc	2ca92c	bit \$2ca9
aeff	a000	ldy #500
af01	d17a	cmp (\$7a),y
af03	d003	bne \$af08
af05	4c7300	jmp \$0073

1. lista

aefa	a928	lda #528
aefc	2ca92c	bit \$2ca9
aeff	a000	ldy #500
af01	d17a	cmp (\$7a),y
af03	d003	bne \$af08
af05	4c7300	jmp \$0073

2. lista

3. lista

aefd	a92c	lda #52c
aeff	a000	ldy #500
af01	d17a	cmp (\$7a),y
af03	d003	bne \$af08
af05	4c7300	jmp \$0073

Z80 programok haladóknak Spectrumra és Primóra

4. A Paint rutin

Grafikus programokban gyakran előfordul, hogy képernyőn levő zárt alakzatot kell befesteni. Erre, mint látni fogjuk, nekünk is szükségünk lesz a manószerkesztő programunkban.

A PAINT nevű program, amely az 1. listán olvasható, erre alkalmas. Igen gyorsan működik, tetszőleges konkáv alakzatot is befest, valamint inverz festést (kiürítést) is tud. A program a 2. listán szereplő változatokkal Primón is működik. Spectrum-tulajdonosok ügyeljenek arra, hogy a program a szintároló tartalmát nem veszi figyelembe! A festés sebessége körülbelül 10 000 pont másodpercenként.

A program használata

A feltöltendő alakzat belsejében jelöljünk ki egy tetszőleges pozíciót! Koordinátáit a BC regiszterpárba töltjük (B=y, C=x). Ezen a pozíción helyezzünk el egy pontot, ha feltölteni kívánjuk, és legyen üres, ha kiüríteni szeretnénk az alakzatot. A CALL PAINT utasítással futtassuk a programot. A rutin az összes regiszter tartalmát megőrzi.

Spectrum BASIC-ből is hívható a program, ekkor az indítási cím PROBA, a kezdőpontot pedig egyszerűen az utolsó PLOT vagy PLOT INVERSE 1, utasítás jelöli ki, a program a megfelelő rendszerváltozóban megtalálja a koordinátát. Primóson a BASIC CALL utasítással átadhatják a koordinátaadatokat, a PROBA rutint pedig ennek megfelelően írják meg.

A feltöltés elve

Az 1. ábrán egy konkáv alakzat látható, amelynek belsejében még egy sziget is van. A szigetet persze nem kell feltölteni. Az indulási pontot X jellel jelöltem meg. Ezenkívül tetszőleges belső pontok is előfordulnak, amelyek a feltöltést nem zavarják. A feltöltés vízszintes sorok mentén halad.

Most az „egy sor befestése” művelet következik. Megkeresünk á sor elejét. Az 1. ábrán ez az 1 jelű pozíció. Innét kezdve balról jobbra haladva feltöltjük a sort addig, amíg pontot nem találunk. Az 1. jelű

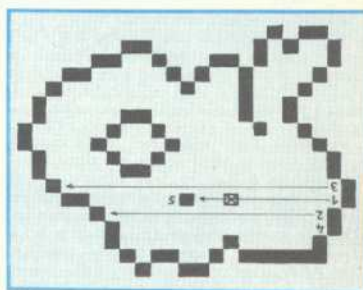
1	*L-	61		121	PLOT	LD	A,(HL)
2	*C-	62	PUTTUB EX	DE,HL		OR	B
				122		BIT	3,C
3	;	63				JR	Z,PL1
4	;	64				XOR	B
5	;	65	PUSH DE			LD	(HL),A
6	;	66	LD HL,(WRITER)			RET	
7	;	67	INC HL				
8	;	68	LD (HL),E				
9	;	69	LD (HL),E				
10	;	70	INC HL			129	BOT1 PUSH HL
11		71	LD (HL),B			130	CALL HLDOWN
12	PAINT	72	LD DE,FIFOE			131	LD DE,SCREEN
13		73	CALL CP16			132	CALL CP16
14		74	JR NZ,PUT1			133	JR NC,BOT112
15		75	LD HL,FIFO			134	CALL BOTB
16		76	LD DE,(READER)			135	POP HL
17		77	CALL CP16			136	RET
18		78	JR Z,PUT2			137	
19		79	LD (WRITER),HL			138	BOTR CALL POINT
20		80	POP HL			139	JR Z,BOTB1
21	PAINT1	81	RET			140	SET 0,C
22		82	CALL PLINE			141	RET
23		83	JR NZ,PAINT1			142	BOTB1 BIT 0,C
24		84	POP HL			143	RET Z
25		85	POP DE			144	CALL PUTTUB
26		86	POP BC			145	RES 0,C
27		87	POP AF			146	RET
28		88	RET			147	
29	MODE	89	PLINE1 LD A,(HL)			148	TOP1 PUSH HL
30		90	CALL POINT8			149	CALL HLUP
31		91	JR Z,PLINE2			150	LD DE,SCREEN
32		92	PLINE3 CALL POINT			151	CALL CP16
33		93	RET NZ			152	CALL CP16
34		94	CALL PLOT			153	JR C,TOP12
35		95	CALL BOT1			154	CALL TOPB
36	TUBINI	96	CALL TOP1			155	POP HL
37		97	RRC B			156	RET
38		98	JR NC,PLINE3			157	TOPR CALL POINT
39		99	JR PLINE5			158	JR Z,TOPB1
40		100	XOR A			159	SET 1,C
41	GETTUB	101	BIT 3,C			160	RET
42		102	JR NZ,PLINE4			161	TOPB1 BIT 1,C
43		103	CPL			162	RET Z
44		104	LD (HL),A			163	CALL PUTTUB
45		105	CALL TOP8			164	RFS 1,C
46		106	CALL BOT8			165	RET
47		107	INC HL			166	
48		108	LD A,L			167	HLDOWN INC H
49		109	AND \$1F			168	LD A,H
50		110	JP NZ,PLINE1			169	AND 7
51		111	INC A ;nz !			170	RET NZ
52		112	RET			171	PUSH DE
53		113	POINT LD A,(HL)			172	LD DE,-\$07E0
54		114	AND B			173	ADD HL,DE
55		115	BIT 3,C			174	POP DE
56	GET1	116	JR NZ,PO1			175	LD A,H
57		117	OR A			176	AND 7
58		118	RET			177	RET Z
59		119	PO1 XOR B			178	LD A,H
60		120	RET			179	ADD A,7
						180	LD H,A

181	RET		241	DR	A
182			242	JR	Z,BOTB1
183	HLUP	LD A,H	243	CPL	
184	AND	7	244	JR	NZ,BOTB2
185	JR	Z,HLUP1	245	BOTB1	CALL BOTB
186	DEC	H	246	POP	HL
187	RET		247	RET	
188	HLUP1	LD A,L	248	BOTB2	CALL BOTB
189	AND	#E0	249	RRC	B
190	JR	Z,HLUP2	250	JP	NC,BOTB2
191	PUSH	DE	251	BOTB4	POP HL
192	LD	DE,#06E0	252	RET	
193	ADD	HL,DE	253		
194	POP	DE	254	TOPB	PUSH HL
195	RET		255		CALL HLUP
196	HLUP2	LD A,L	256	LD	DE,SCREEN
197	SUB	32	257	CALL	CP16
198	LD	L,A	258	JR	C,TOPB4
199	DEC	H	259	LD	A,(HL)
200	RET		260	DR	A
201			261	JR	Z,TOPB1
202	SLINE	CALL LEFTB	262	CPL	
203	JR	C,SLINE1	263	JR	NZ,TOPB2
204	RRC	B	264	TOPB1	CALL TOPB
205	RET		265	POP	HL
206	SLINE1	RRC B	266	RF1	
207	SLINE2	LD A,L	267	TOPB2	CALL TOPB
208	AND	#1F	268	RRC	B
209	RET	Z	269	JP	NC,TOPB2
210	DEC	HL	270	TOPB4	POP HL
211	LD	A,(HL)	271	RET	
212	CALL	POINTB	272		
213	JR	Z,SLINE2	273	POINTB	BIT 3,C
214	RLC	B	274	JR	Z,POB1
215	CALL	LEFTB1	275	CPL	
216	RRC	B	276	POB1	DR A
217	RET	NC	277	RET	
218	INC	HL	278		
219	RET		279	MASKG	LD B,#01
220			280	INC	A
221	LEFTB	RLC B	281	MG1	RRC B
222	RET	C	282	DEC	A
223	LEFTB1	CALL POINT	283	JP	NZ,MG1
224	JR	Z,LEFTB	284	RET	
225	DR	A	285		
226	RET		286	*L+	
227			287	FIFO	EQU #-1
228	CP16	LD A,H	288	DEFS	400*3
229	CP	D	289	FIFOE	EQU #-1
230	RET	NZ	290	READER	DEFS 2
231	LD	A,L	291	WRITER	DEFS 2
232	CP	E	292	PIXADD	EQU #22AA
233	RET		293	SCREEN	EQU #4000
234			294	SCREND	EQU #57FF
235	BOTB	PUSH HL	295		
236	CALL	HLDOWN	296	PROBA	LD BC,(#5C7D)
237	LD	DE,SCREN	297	JP	PAINT
238	CALL	CP16	298	ENT	PROBA
239	JR	NC,BOTB4			
240	LD	A,(HL)			

1. lista

2. lista

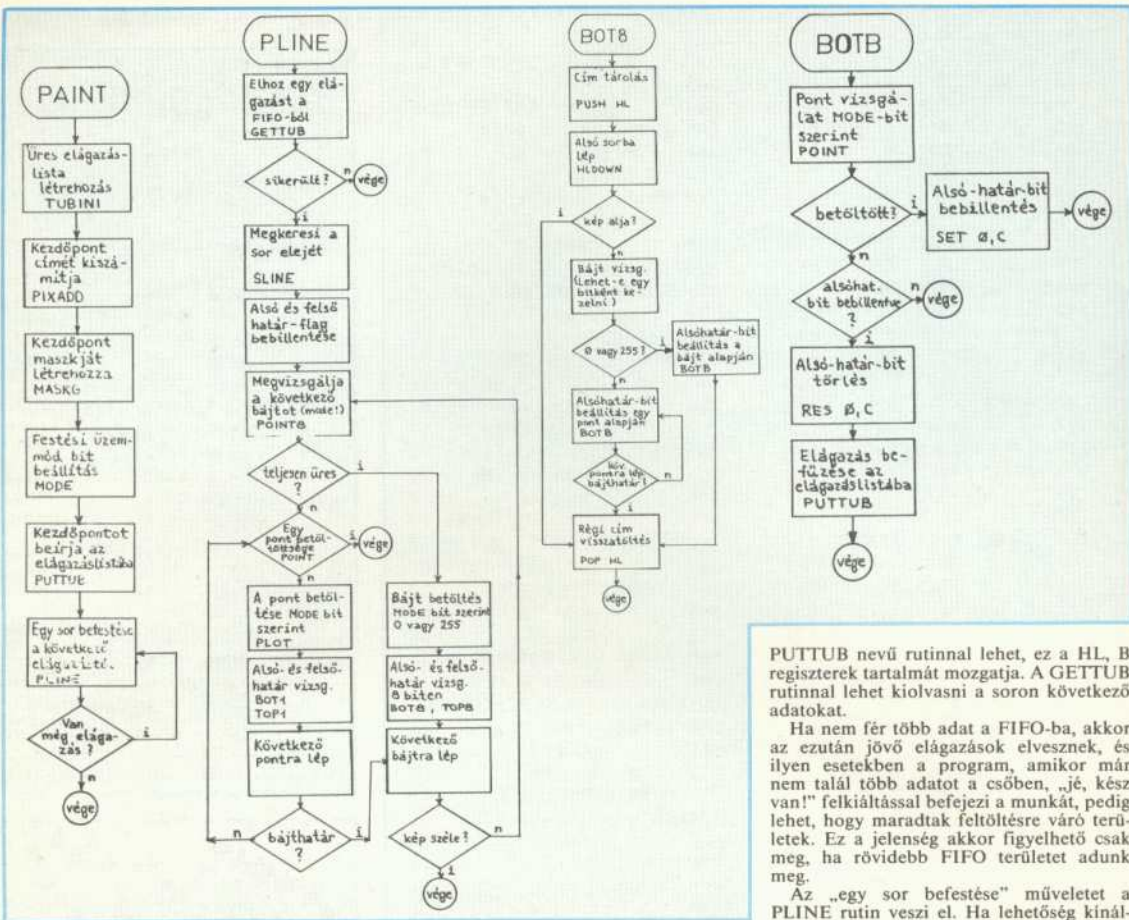
SCREEN	EQU	...
SCREND	EQU	SCREEN+#17FF
;-----		
PIXADD	XOR	A
	SRA	B
	RR	C
	RRA	
	SRA	B
	RR	C
	RRA	
	SRA	B
	RR	C
	RLA	
	RLA	
	LD	HL,SCREEN
	ADD	HL,BC
	RET	
;-----		
HLUP	PUSH	BC
	XOR	A
	LD	BC,32
	SBC	HL,BC
	POP	BC
	RET	
;-----		
HLDOWN	PUSH	BC
	LD	BC,32
	ADD	HL,BC
	POP	BC
	RET	
;-----		

1. ábra

sor feltöltésekor éppen az egyik belső pontig jutunk el. Töltés közben figyelni kell, hogy nem bukkanunk-e elágazásra, külön a felette levő sorban, külön alul. Az elágazásokat megjegyezzük, vagyis egy elágazáslistába tesszük. Példánkban az 1. kezdetű sor feltöltésekor két elágazást lelünk: a 2 és 3 jelűeket. Ennyiből áll az „egy sor befestése”.

Nézzük meg az elágazáslistát. Ha van még feltöltésre várakozó elágazás, akkor alkalmazzuk rá az „egy sor feltöltése” műveletet, és vegyük ki a listából. Ha az elágazáslista kiürül, akkor az alakzat teljesen be van festve. (Aki nem hiszi, CALL-jon utána...)

PUTTUB nevű rutinnal lehet, ez a HL, B regiszterek tartalmát mozgatja. A GETTUB rutinnal lehet kiolvasni a soron következő adatokat.

Ha nem fér több adat a FIFO-ba, akkor az ezután jövő elágazások elvesznek, és ilyen esetekben a program, amikor már nem talál több adatot a csőben, „jé, kész van!” felkiáltással befejezi a munkát, pedig lehet, hogy maradt feltöltésre váró területek. Ez a jelenség akkor figyelhető csak meg, ha rövidebb FIFO területet adunk meg.

Az „egy sor befestése” műveletet a PLINE rutin veszi el. Ha lehetőség kínálkozik, együtt kezel egy teljes bajtot. Vagyis, ha a következő feltöltendő bajt 0, akkor oda 255-öt tölt, és megy a következő bajtra. Ez a fogás nagyon meggyorsítja a program működését.

Az „alábbi rutinokat érdemes külön megnevezni, mert más programokban is jól használhatók.

CP16: Összehasonlítja a HL és DE tartalmát. A fiasék ugyanúgy állnak be, mint amikor az akkumulátorral hasonlítunk. HLDOWN, HLUP: Egy képernyőbajtot alatti, illetve feletti bajt cím adnak meg. Ki-és bemenő paraméterünk a HL regiszterpár. PUTTUB, GETTUB, TUBINI: A FIFO-t kezelő rutinok. A TUBINI inicializálja vagy teljesen kiüríti a csövet. A másik kettő használata szerepel. Ha a FIFO betelik, vagyis nem fér bele több adat, akkor PUTTUB sem erőlködik, hanem Z fassal jelzi a hibát.

A következő részben ezt a programot kiegészítem úgy, hogy ne csak homogén befestést tudjon csinálni, hanem tetszőleges megadott mintázattal is tudjon zárt alakzatot tölteni.

Figyeljük meg: előfordul, hogy egy elágazás kétszer tárol el az algoritmus. Példánkban a 2-es és 3-as kezdetű sorok feltöltések egyaránt elágazásként szerepel az 5. jelű pozíció. Nem éri meg minden elágazás esetén végignézni a listát, hogy szerepelt-e már. Bizony lassítja a működést. Az általam választott megoldás szebb: az elágazásokat FIFO szervezésű tárolóba teszem. A FIFO (first in, first out, de mondják tube-nak, vagyis csőnek is) egy olyan adatszervezés jelent, hogy az új elágazás mindig a lista végére kerül, a lista kiolvasása (a FIFO ürítése) pedig az elejétől történik. Tapasztalatom szerint így hamar kiürülnek a duplán tárolt elágazások, illetve kevesebb keletkezik, mintha egyszerűen és kézenfekvően vermet (stacket) használnék.

A program működése

A program megírásakor elsősorban a nagy sebességre törekedtem. Ez olyan fogások alkalmazásával járt, amelyek a program áttekinthetőségét rontották. A program

csak a 2. ábrán látható részletes folyamatábra segítségével érthető. A nagybetűs nevek a rutinok címkéi. Nem szerepel az ábrán minden rutin, csak a bonyolultabbak.

Az egyes pontkoordináták helyett mindenütt képernyőcím és maszk jelöli ki a pozíciót. A maszk egy olyan adat, amely a képernyőbajton belül jelöli ki egy pontot. Tehát a maszknak pontosan egy darab egyes bitje van.

A FIFO 400 rekeszes, vagyis 1200 bajt hosszú. Ez bőven elegendő. (Nekem még nem sikerült olyan ábrát rajzolnom, amiben egyszerre ilyen sok elágazás lett volna.) Paint rutinok tesztelésére tapasztalatom szerint egy olyan ábra alkalmas, amelynek minden második során minden második pozícióján van egy pont. Ugyanis ez generálja a legtöbb elágazást. Sok Paint program egyszerűen „kifekszik” ettől az ábrától. Egy korábbi változata a Paint programnak vermet használt, nem FIFO-t. Ezt a tesztábrát a szabad 40 kb-aj memória igénybevételével sem tudta feltölteni! A FIFO-ban a következő üres helyre mutat a WRITER, a legöregebb adatra pedig a READER nevű mutató. A FIFO-ba írni a

Formázott listázás II.

```

SK 4000 REM-KONTROLL-SUM,-
XE 4010 REM-
CR 4020
DJ 4030 SUM =LH POZ =#0 ID =#0 TCT# = STR#
      (LN) GOSUB4230 RETURN
JO 4040
FX 4050
HS 4060 REM-PRG-BYTE->SUM,-
JJ 4070 REM-
RB 4080
FJ 4090 IF ID THEN#110
FJ 4100 LFR >127 THEN#T# =#OD#(A,B)
      GOTO4230
SD 4110 POZ =POZ +1 SUM =SUM +POZ #R#
      RETURN
FD 4120
KC 4130 REM-PRINT-KONTR-SUM
ME 4140 REM-
SF 4150
RH 4160 HI = INT(SUM /256) LO =SUM -256
      #HI SUM =#(HI ORLO) AND NOT(HI
      ANDLO)
EP 4170 #I# = MID$(KOD#,1 + (SUM AND15),
      1) + MID$(KOD#,1 + INT(SUM /16)
      AND15),1) +"#FPC1"
XE 4180 GOTO02400
EK 4190
SK 4200 REM-TOKEN-V.-SORSZ.
PA 4210 REM-
JH 4220
GH 4230 FOR I =2 TO LEN(T#)-POZ =POZ +
      1:SUM =SUM +POZ *ASC MID$(T#,
      I,1):NEXT I RETURN
FF 4240
GH 4250 IF LEFT$(USE#,1) = CHR$(143)
      THEN IF MID$(USE#,2,1) = "*" THEN
      GOSUB2190 GOSUB2300
    
```

A múlt hónapban közölt listázóprogram olyan nyomtatott programlistát állít elő, amelyről a program nagy megbízhatósággal reprodukálható. Ennek érdekében az eredeti listázóprogram szolgáltatásait kibővítettük. A bővítések eddig mind a programlista olvashatóságát növelték, csökkentve ezzel a program begépelésekor előforduló, a lista téves olvasásából származó hibák lehetőségét. Bármilyen figyelmes olvasásuk is el a programlistát, a begépeléskor még mindig elírhatunk valamit, ami aztán a program futását megghiúsíthatja.

Az adatok (jelen esetben a program) bevitelének általánosan elterjedt ellenőrzési módszere az, hogy a beírt adatokból egy *ellenőrző összeget* képzünk, majd ezt összehasonlítjuk az eredeti adatokból (programból) képzett ellenőrző összeggel. Ezt a feladatot sokféleképpen lehet megvalósítani.

Összegképzés és -kijelzés

A különféle megvalósítások két lényeges tulajdonságban térhetnek el egymástól: az ellenőrző összeg képzésének módjában, valamint az ellenőrző összeg kijelzésének módjában.

A legegyszerűbb módszerrel úgy képezhetünk ellenőrző összeget, ha minden egyes beírandó jel (betű, szám, jel) ASCII kódjait egymás után összeadjuk. Az így kapott összeget vagy közvetlenül használjuk ellenőrző összegként, vagy ebből az összegből képezünk egy újabb számot. Például vehetjük az így kapott számnak csak az első bájttát, vagy a szám bájtaikat ismét összeadhatjuk, a számot ASCII kódként értelmezhetjük az ellenőrzéshez stb.

Az ellenőrző összeg kijelzése praktikus a nyomtatás: az ellenőrzendő programot utólag egy másik program átvizsgálja, minden sorából képez egy ellenőrző összeget, majd ezeket táblázat formájában ki nyomtatja. A táblázat első oszlopában a program sorszámai, a második oszlopban pedig az adott sorhoz tartozó ellenőrző összegek szerepelnek.

A módszer előnye, hogy ugyanaz a program használható akkor is, amikor a programlistához mellékelni akarjuk az ellenőrző táblázatot, és akkor is, amikor a program begépelése után a begépel programról készíjtük el ugyanazt a táblázatot. Hátránya, hogy az ellenőrző összegek nem programlistán, hanem egy külön táblázatban jelennek meg. A program begépelésekor a gépelési hibák kijelzése nem azonnali, hiszen csak a begépelést követő ellenőrzési fázisban lehetséges, amikor ismét elkészítjük az ellenőrző táblázatot, majd ezt soronként átnézzük és összehasonlítjuk az eredeti táblázattal.

1. lista

Az újabb módszerek

Ezek más eljárást alkalmaznak. Külön program való az ellenőrző összeg képzésére akkor, amikor a program listáját nyomtatják, és egy másik program használatos a program begépelésekor. A két funkció különválasztása azzal a többlettel jár, hogy a nyomtatott programlistán minden sor tartalmazhatja az ellenőrző összeget is, fölöslegessé téve a külön táblázat készítését. Az igazi előny a program begépelésekor jelentkezik. Lehetőség van ugyanis arra, hogy minden egyes sor beírása után az adott sorból elkészítsük az ellenőrző összeget, ezt kijelezzük a képernyőre, majd azonnal összehasonlítsuk a programlistán szereplő összeggel. Vagyis a gépelési hibák már a program beírás fázisában felderíthetők.

Két program van tehát szükségünk:

1. olyan listázóprogramra, amely minden utasítást egy ellenőrző összeggel kiegészítve nyomtat ki,

2. olyan beviteli programra, amely minden beírt sorból képez egy ellenőrző összeget, és azt a képernyőre írja.

A két programmal természetesen ugyanazzal a módszerrel kell az ellenőrző összeget képeznie ahhoz, hogy a bevitel ellenőrzése eredményes lehessen. Olyan összegképzést kell tehát választanunk, hogy ne csak a saját programjainkról készíthessünk ellenőrző összeggel ellátott programlistát, hanem egyéb forrásból származó (nyomta-

tásban megjelent) programokat is ellenőrzve tudjunk begépelni.

A mi változatunk

Az összeg képzésére a COMPUTE!s GAZETTE-ben 1987. január óta alkalmazott összegképzési módszert adaptáltuk. Mi nemcsak egyszerűen összeadjuk a program bájtainak ASCII megfelelőit, hanem ennél kicsit többet is teszünk. Ennek a következő az oka. Ha például A = 1234 helyett véletlenül A = 1324-et írunk, akkor a számjegyek összege (és az ASCII kódok összege is) ugyanaz maradna. Ezt a hibalehetőséget úgy küszöböljük ki, hogy az adott jel ASCII kódja helyett a jel ASCII kódjának és az adott jel utasítássorbeli pozíciójának szorzatát használjuk összegképzésre. Így ugyanaz a számjegy, betű vagy jel más-más értékkel növeli az ellenőrző összeg értékét, az utasításorban elfoglalt helyétől függően.

Az ellenőrző összeg alapját maga a sorszám jelenti. Ehhez hozzáadjuk a sorszám jegyéből az előbbieket szerint képzett összeget, majd az eljárást az utasításor további jelein folytatjuk.

Külön figyeljük a BASIC utasításszavakat! Az utasításszavaknak nem az egybajtósan tárolt (tokenizált) formájából képezünk az ellenőrző összeget, mivel a program beírásokor nem a tokeneket, hanem magukat az utasításszavakat írjuk be. Beírásor ezért nem lehet az utasításokat rövidített formájukkal helyettesíteni. Ha mégis a rövidített formához ragaszkodunk, akkor a következő a teendő. Miatán beírtuk az utasításorokat, ezeket LIST paranccsal a képernyőre írjuk. Ekkor az utasításszavak ismét eredeti formájukban iródnak ki. Ha most soronként leütjük a RETURN-t, akkor a helyes ellenőrző összeget kapjuk.

Egy másik problémát okoz az utasításokban előforduló szóközök (SPACE) szerepe. Tudjuk, hogy ezek a program futását lassítják ugyan, de más hatásuk nincs. A nyomtatott programlisták jobb áttekinthetőségéhez szükségesek ezek a szóközök, de a program beírásokor el is hagyhatók. Az ellenőrző összeg képzésekor tehát ezeket a szóközökre nem kell figyelemmel lennünk. Nem hagyhatjuk el azonban az idézőjelek között elhelyezett szóközöket.

Az ellenőrző összeg képzésének utolsó lépése az összegként kapott szám átalakítása. A két bájtból álló számot egyes bájtaik között először KIZÁRÓ VAGY műveletet hajtunk végre. Így egybajtós számot kapunk, majd ennek az első és a felső négy-negy bitjét külön-külön két, 0-15 közé eső számként értelmezzük. E számokhoz egy-egy betűt rendelünk, és az ellenőrző összeg

helyett ezt a két betűt adjuk az ellenőrzéshez. A 0—15 számokhoz a program a következőket rendeli:

0 1 2 3 4 5 6 7
A B C D E F G H
8 9 10 11 12 13 14 15
J K M P Q R S X

Ezt a betűsorozatot tartalmazza a program 3030-as sorában a KOS változó.

A listázóprogram bővítése

A múlt hónapban közölt listázóprogramban volt két szubrutinnév, amelyek ott értelmetlennek tűnhettek. Ezt a két szubrutint most a 4000—4250 sorokban hozzáírtuk a programunkhoz. Ez a bővítés fogja elvégezni az ellenőrző összeg képzését és kiírását. A listán a sorszám előtti két szám maga az ellenőrző összeg. A program begé-

2. lista

```

100 REHELLENORZOTTPROGRAMBEVITEL
110 REM<PROOFREADER>
120 REM<-----
130
1000 VEC = PEEK(772) + PEEK(773) * 256:LO
    =4:H:HI=>4
1010 PRINT (CLC)(DOMH)(DOMH)(DOMH):
    SPC(5):"ELLENORZOTT(SPC)PROGRAMBEV
    ITEL":PRINT SPC(15)
1020 IFVEC =42364 THEN PRINT"C=64"
1030 IFVEC =50556 THEN PRINT"VICISPC120"
1040 IFVEC =35158 THENORAPHIC CLR:
    PRINT"FLUS4(SPC)4(SPC)C=16"
1050 IFVEC =17165 THENLO =45:HI =46:ORA
    PHIC CLR:PRINT"C=128"
1060 SA =% PEEK(LO) + PEEK(HI) * 256) +6:
    RDR =SA
1070 FORJ =0 TO166:READVF:POKERR:BY
    T:RDR =RDR +1:CHK =CHK +BVT:NEXT
1080 IFCNK < >20570 THEN PRINT"HI8RS
    (SPC)2(SPC)3ADIT(SPC)3OROKIBER":END
1090 FORJ =1 TO5:READRF:LF:HF:RS =SA +
    RF:HB = INT(RS / 256):LB =RS ->HB * 256)
1100 CHK =CHK +RF +LF +HF +PESKSA +LF:LB
    POKESA +HF:HB:NEXT
1110 IFCNK < >22854 THEN PRINT"HI8RS
    (SPC)2(SPC)3JUT(SPC)3ADITORS"
    (SPC)4(SPC)3PRO:UJRS(SPC)3(SPC)3(SPC)
    (SPC)3(SPC)ITOLTEND":END
1120 POKESA +149:PEEK(772):POKESA +15
    0:PEEK(773)
1130 IFVEC =17165 THEN POKESA +14:22:
    POKESA +18:23:POKESA +29224:POKE
    SA +139:224
1140 PRINT CHR$(147) + CHR$(17):"ELLENOR
    ZESRE(SPC)KESZ":SV988
1150 POKEH1:PEEK(HI) +1:POKE<PEEK(LO)
    > + PEEK(HI) * 256) -1:0:HEM
1160 DATA120,169,73,141,4,3,169,3,141,5
    +3
1170 DATA86,96,165,20,133,167,165,21,13
    3,169,169
1180 DATA90,141,0,255,162,31,181,199,157
    +22:3
1190 DATA282,16,248,169,19,32,210,255,1
    69,19,32
1200 DATA210,255,160,0,132,160,132,176,
    136,230,180
1210 DATA280,185,0,2,240,46,201,34,209,
    0,72
1220 DATA165,176,73,255,133,176,104,72,
    201,32,208
1230 DATA97,165,176,208,3,104,208,226,10
    4,166,180
1240 DATA24,165,167,121,0,2,133,167,165
    +169,195
1250 DATA90,133,169,202,200,239,240,202,
    165,167,69
1260 DATA168,72,41,15,168,185,211,3,32,
    210,255
1270 DATA104,74,74,74,74,168,185,211,3,
    32,210
1280 DATA255,162,31,169,227,3,149,199,2
    02,16,248
1290 DATA169,146,32,210,255,76,0,137,6
    5,66,67
1300 DATA99,69,70,71,72,74,75,77,00,91,
    82,89,80
1310 DATA19,2,7,167,31,32,151,116,117,1
    91,129,129,167,136,130

```

pélekor ezt nem kell beírni. Ha a most közölt KONTROLSUMMA nevű programot a LISTAZAS-2 program előtt beviszük és futtatjuk, akkor ezt az ellenőrző összeget azonnal felhasználhatjuk a beírás ellenőrzésére.

Az eddig ismertettek alapján az ellenőrző összeg képzését és kiírását könnyen megérthetjük. Segítségül szolgál az alábbi magyarázat is, amelyet az 1. lista szerint lehet követni.

4030 Ellenőrző összeg képzése a sorszám-ból a SUM változóban. TXT\$-ba a sorszámnak megfelelő karakterlánc kerül.

4090 Az idézőjel vizsgálata.

4100 BASIC alapszó beírása a TXT\$-ba.

4110 Ellenőrző összeg képzése egy program-bajtóbol.

4230 Ellenőrző összeg képzése a TXT\$-ban elhelyezett karakterláncból a BASIC alapszavak közé a listázóprogram által betett elválasztó szökök figyelmen kívül hagyásával.

4160 Az ellenőrző összeg átalakítása kétbetűs kóddá. A BASIC-ben hiányzó KI-ZÁRÓ VAGY művelet az (A OR B) AND NOT (A AND B) művelettel helyettesítettük.

A múlt havi listázóprogramot tehát a most közölt kiegészítéssel együtt arra használhatjuk, hogy segítségével olyan jól olvasható programlistákat nyomtassunk, amelyek a program helyes begépelését egy utasításonként alkalmazott ellenőrző összeg feltüntetésével segítik. A program begépelésekor az ellenőrző összeget a KONTROLSUMMA néven közölt program állítja elő.

A KONTROLSUMMA program

A program begépelésekor minden beírt utasításról egy ellenőrző összeget képez. Az ellenőrző összeg a képernyő bal felső sarkában jelenik meg egy két betűből álló jel formájában. Ennek a két betűnek egyeznie kell a listázóprogram által az utasításor elé írt két betűvel. Ha nem így lenne, akkor a beírt utasításorban gépelési hiba van.

A gépi kódú program (2. lista) a BASIC terület elejére töltődik be, majd a BASIC elejét jelző mutatókat feljebb állítja. A program a Commodore gépésalad bármely gépen átalakítás nélkül fut. Parancs módban, amikor a gép betűteli ciklusban van, a RETURN lenyomása után a program a betűteli pufferban elhelyezett adatokból képezi az ellenőrző összeget, majd azt a képernyő bal felső sarkába kiírja. Ezután a betűteli puffer tartalmát ugyanúgy kezeli, mint máskor.

Megjegyzés. Az ellenőrző összeget előállító programok PROOFREADER néven terjedtek el. Az itt közölt program a COMPUTE!s GAZETTE által alkalmazott módszer szerint képezi az ellenőrző összeget, ezért minden általuk közölt BASIC program beírását ellenőrizhetjük vele. A listázóprogramot ehhez a PROOFREADER-hez illesztve készítettem el azzal a céllal, hogy elsősorban a Mikromagazin számára készülő programlistákat bárki ellenőrző összegekkel ellátva küldhesse be, ezzel is csökkentve az igen gyakori bosszúságot okozó hibás programleírásokat.

ZSOM BÉLA

A szövegszerkesztő program (a DOC üzemmód)

A napi munka során rendszeres igény, hogy táblázatos jelentéseink, grafikonjaink szöveges részét ne kelljen más programmal megírni, és utána összeragasztgatni a részeket. A feladat felismerésének köszönhetően a LOTUS cég a SYMPHONY-ba a szövegszerkesztőt is beépítette, és így ebből az aspektusból is kényelmes eszközt adott a felhasználók kezébe. A SYMPHONY szövegszerkesztője sokoldalú és könnyen megtanulható. Talán az összes üzemmód közül ennek az elsajátítása a legegyszerűbb.

A szövegszerkesztő is a munkatábla kijelölt részen dolgozik, de csak egyetlen oszloponyi területen tárolja a munkában levő szöveget. Ez a sorok szélességének korlátját eredményezi, vagyis egy szövegsor nem lehet hosszabb egy cella szélességénél: 240 karakternél.

Az üzemmód saját menüválasztéka a szorosan vett szövegszerkesztő funkciókat tartalmazza, míg az általánosabb feladatokat a SERVICE menüből lehet itt is elérni — mint például nyomtatás (teljes vagy rész-szöveg kijelölése, a margó beállítása, fejléc és lábléc beállítása, oldalszámozás, lapméret meghatározása stb.), fájlműveletek (fájl mentése, visszatöltése, kombinálás más fájllal, lemez-tartalomjegyzék listázása, fájl törlése stb.), ablakkezelés (létrehozás, módosítás, törlés stb.).

Az a tény, hogy a szövegszerkesztő mindig egy oszlopot foglal a sorok tárolására (még hozzá csak a korlátozott ablak bal szélső oszlopát), lehetővé teszi, hogy egy időben párhuzamosan több dokumentumot írjunk, és a dokumentumok között egyetlen billentyű, az F6 WINDOW lenyomásával válthassunk. Az ablak méretétől és elhelyezkedésétől függően egy időben akár több szöveg vagy táblázat is látható a képernyőn, és a szövegrészek átvitele vagy másolása is könnyedén megvalósítható ezek között.

Tekintsük át a szövegszerkesztő parancsait, és ezen keresztül lehetőségeit. A parancsokat a MENÜ-ben találjuk, de a leggyakoribb parancsoknak funkcióbillentyűk is vannak (ezek a megfeleltetések a munka gyorsítását szolgálják).

Szövegek másolásakor (COPY), mozgattásokor (MOVE), illetve törlésekor (ERASE) ki kell jelölni a forrást: azt a tartományt, amelyről dolgozunk, ha a műveletet el akarjuk végezni. A tartománynevezés kicsit eltér a SHEET üzemmódban már leirtaktól (vö. a múlt havi számban a SYMPHONY első részével). Egyrészt a tartomány — ami itt karakterekből és nem cellákból áll — határának feloldása (ESC vagy BACKSPACE) után az újrarendezett csak a TAB billentyűvel tehetjük meg

SYMPHONY? (II.)

csak az általunk kiválasztott esetekben változzék a szövegrész.

Egy tartalmában végleges szöveg újraformázásához szükséges parancs a szövegillesztés (JUSTIFY). Ezt bekezdésenként vagy a teljes szövegre előírhatjuk. Az illesztés iránya külön (több helyen is) beállítható.

A szöveg egészére, illetve egy-egy bekezdésre érvényes előírások a formátumvezérlő parancsban, a FORMAT-ban adhatók meg. Ezeket a beállításokat az ún. formátumsor tárolja. Egy ilyen sor addig érvényes, amíg a rendszer nem talál egy új formátumsort. Ez azt jelenti, hogy vagy az egész szövegnek azonos a formátuma (és ha ez az alapbeállítás, nem is kell vele foglalkoznunk), vagy bekezdésenként, bekezdéscsoportonként más-más formátumot kérhetünk. Bármelyik formátumsor elnevezhető, és ez bármikor — a nevére való hivatkozással is — megismételhető, majd szükség szerint módosítható.

Mit tartalmaz egy formátumsor? A jobb és bal oldali margókat, a tabulátorpozíciókat, a szövegillesztés irányát (balra, jobbra, középre vagy mindkét irányba, ami a sorok egyenlítését eredményezi), valamint a nyomtatott sorok közötti üres sorok számát (SPACE). A beállítások paramétereit bármikor visszaállíthatók az alapértékekre (RESET). (1. ábra) Ezek a szinte mindenre alkalmas alapbeállítások (DEFAULT), illetve széles választékuk az egész program során megkönnyíti a munkát és elsősorban a tanulást.

A program a SERVICE PRINT menüben kijelölt margóknak megfelelően a lap-tördelést automatikusan végzi, de sajnos a laphatárok nem láthatók a képernyőn. Lehetőség van egy billentyű leütésével lekérdezni a kurzor pozíciójában levő sor helyét a papíron (oldal- és sorszám), de ez a kiírás bármely művelet hatására eltűnik a képernyőről. A PAGE parancsval kezdeményezhetjük, hogy a kurzor pozíciójától kezdődően, figyelmen kívül hagyja az adott oldalt telítettségét, dobjon lapot, tehát kezdjen új oldalt.

A DOC menütől függetlenül a funkcióbillentyűkkel további szolgáltatásokat érhetünk el. Egy-egy bekezdésre a bal margót egyetlen gomb lenyomásával állíthatjuk át. Szintén egy billentyűvel tudjuk a kurzor sorában levő szöveget középre helyezni, vagy egy másikkal a kurzor pozíciójától kezdve a szöveget a következő sorba átvinni.

Igen sok lehetőség kínálkozik arra, hogy a nyomtatási kép esztétikus legyen és jól kifejezze a tartalmat. A szövegen belül bárhol alkalmazhatunk az adott nyomtató által ismert tetszőleges betűformátumot, kicsinyítést, vastagítást, aláhúzást, indexelést stb.

Hogy ne tűnjünk elfogultnak, a szövegszerkesztő korábban említett hiányosságai mellett még a következőket is megemlítjük: a szavak elválasztásához ez a program nem nyújt semmiféle segítséget, sőt a rugalmas kötőjelet sem kezeli. Sokszor okoz gondot, hogy ha a PRINT menüben kisebb szövegszélességet állítunk be a margókkal, mint amit a szövegszerkesztő formátumsorában megadunk, akkor a szöveg jobb oldala elvesz anélkül, hogy erről bármiféle hibaeüzenet tájékoztatna. Továbbá: a printervezérlő karakterek nem tűntethetők el a képernyőről, ami általában zavarólag hat a szöveg átnézésében, javításában.

Most egy igen jó szövegszerkesztővel dolgozom. Ezzel a programmal minden bekezdéshez külön formátumsort lehet készíteni.

L T T T T T T T RE

Amit most írok, az csak ilyen keskeny lesz, és kétoldali szöveg illesztéssel, tehát úgynevezett szövegkigyenyítéssel jelenik meg

L T T T T T T T T T T T T T T T T REI

Egy bekezdésen belül elérhetjük egyetlen billentyű leütésére, hogy a bal margót átállítsuk. A képernyőn egy kis nyíl jelenik meg, amely természetesen a nyomtatott outputban nem látszik. Ebben a bekezdésben a sorok balra igazodnak.

A következő bekezdésnél már megint a közvetlenül fölötte lévő formátumsor beállításai (margók, tabulátorok, szövegillesztés iránya, írássűrűség stb) lesznek mérvadások.

A betűtípus a szövegben széles határok között megválasztható.

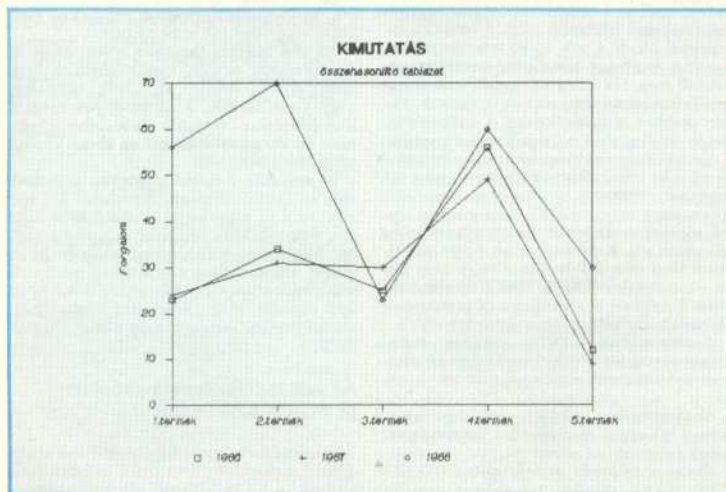
1. ábra

Éves eladások			
	1986	1987	1988
1. termék	23	24	56
2. termék	34	31	70
3. termék	25	30	23
4. termék	56	49	60
5. termék	12	9	30
Összesen	2136	2130	2227

(ponttal nem lehet), másrészt a tartománykijelölés nemcsak a kurzormozgató billentyűkkel lehetséges, hanem egy karakter begépelésével, amely karakterig a tartományt a szövegben ki akarom jelölni.

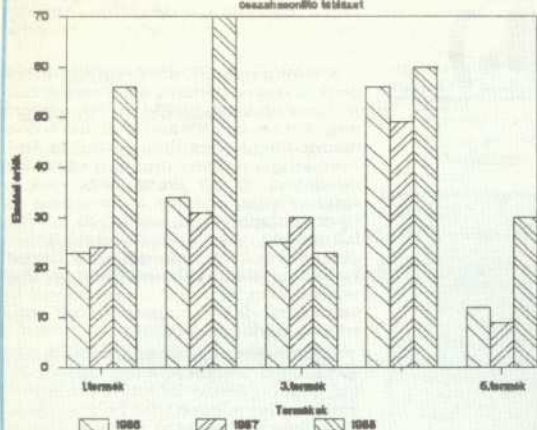
Az anyagban meg lehet keresni konkrét szövegrész(ek)et (SEARCH), és könnyű valamit mással helyettesíteni (REPLACE). Az utóbbi szándéknál menüből előírhatjuk a helyettesítés módját, vagyis azt, hogy folyamatosan — a keresett szöveg minden előfordulásánál — vagy pedig szelektíven,

2. ábra

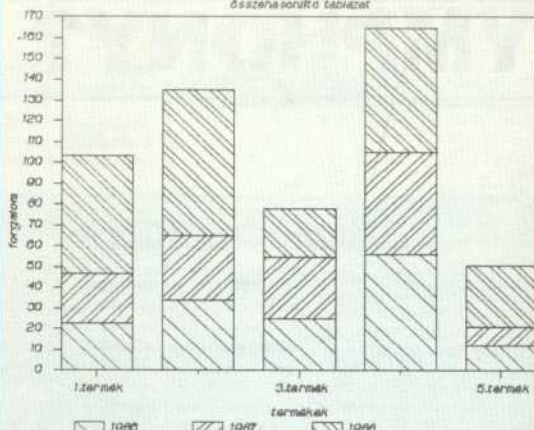
KIMUTATÁS

összehasonlító feladat

KIMUTATÁS

összehasonlító táblázat

3. ábra

4. ábra

A grafikai program (a GRAPH üzemmód)

Az emberek többsége képtelen nagy tömegű adat értékelésére, ha azt egy táblázatban tesszük elé. De ha egy olyan ábrával kiegészítve kapja kézhez az adatokat, amely szemlélteti a közöttük fennálló arányokat, már könnyen boldogul.

A SYMPHONY grafikus üzemmódja hatféle grafikont tud rajzolni. Ugyanarról a táblázatból akár mindegyik típusnál készíthetünk ábrát, felváltva megjelenítve azokat, attól függően, hogy melyik tetszik vagy melyik tűkrözi jobban a lényegét. Ha táblázatunkban egy vagy több adatot megváltoztunk, ez azonnal a grafikon ábrázolását is magával hozza: így folyamatosan nyomon követhetjük a változások hatását. Az ábrákat a munkatábla elmentésével együtt tárolja a rendszer, de ahhoz, hogy nyomtatón kirajzolható legyenek, külön ábrájfájlba kell kerülniük, amelyet a SYMPHONY kiegészítő programja, a PRINTGRAPH fog értelmezni, és a kívánt nyomtatási formátumok beállítását után ki is tud nyomtatni. Beállítható a papír és az ábra mérete, az esetleges elforgatás szöge, az ábra feliratainak betűtípusa, színes nyomtató esetén a színek stb.

A grafikon adatainak, paramétereinek megadásához, ugyanúgy, mint a SYMPHONY-ban mindenhol, beállító táblák (setting sheetek) tartoznak. Minden grafikonhoz két tábla. A beállító táblákba az ábrákhoz tartozó specifikációkat kell megadni. Az ábrázolandó tartományok kijelölése után az alapbeállításokkal már megjeleníthetjük az ábrát, feltéve, hogy grafikus ábrázolásra alkalmas monitorunk van. Ha nincs, akkor is készíthetünk ábrát, és a PRINTGRAPH programmal kinyomtathatjuk azt. A megjelenített ábra tartalmilag és esztétikailag tovább pontosítható —

például ábrafeliratok, skálázás, magyarázó szövegek, rácsokat, viszonyítási érték — a beállítások további megadásával.

A GRAPH menü elérésére két lehetőségünk is van: vagy a SHEET menüből közvetve, vagy a GRAPH menüből közvetlenül. A feladat jellege és a munkamódszer sugallja, hogy melyiket kényelmesebb használni.

Hogyan készítünk el egy szép ábrát? Először is meg kell határozni, hogy a munkatábla vagy adatbázis mely tartományának adatait akarjuk az ábrában megjeleníteni. Hét tartomány kijelölésére van lehetőség, ezek közül az X tartománynak kitüntetett szerepe van: itt adhatjuk meg a vízszintes tengely feliratait — kivéve az xy típusú grafikont, ahol az x tengely valóságos numerikus értékeket jeleníthet meg. A többi tartománynál (A, B, C, D, E, F) tetszőleges numerikus értékeket tartalmazó területet adhatunk meg. Ha a tartományon belül véletlenül nem numerikus mezők is vannak, akkor ezekhez automatikusan 0 értéket rendel, és értelmetlen, csúnya ábrákat kapunk.

Ezután célszerű megnézni, hogy mennyire sikerült kifejező ábrát készíteni: nem túl zsúfolt-e, nincs-e egy kimagaslóan alacsony vagy magas értékű adat miatt a lépések rosszul megadva az automatikus skálázás során stb. Kipróbálhatjuk, hogy más típusú ábra nem kifejezőbb-e vagy nem adna-e esztétikusabb képet? Az alábbi hatféle ábrát készítheti el a program (a grafikonok alapadatait a táblázat tartalmazza).

Vonalgrafikon (LINE): minden tartományt egy vonal ábrázol, amelyhez ábrafeliratok járulhatnak a töréspontokban. (2. ábra)

Oszlopgrafikon (BAR): minden tartományt egy-egy oszlop ábrázol. Itt is megadhatók feliratok. (3. ábra)

Egymásra ültetett oszlopgrafikon (STACKED BAR): minden tartományt egy, az

előző tartomány értékeire ráhelyezett oszlop ábrázol. (4. ábra)

Descartes-féle derékszögű koordináta rendszer (XY): az X tartomány az x tengelyen ábrázolandó numerikus értékeket tartalmazza.

Körgrafikon (PIE): csak az A tartomány értékeit ábrázolja, feltüntetni az X tartomány címkéit, és kiszámítja az egyes körkékek százalékos megoszlását. A B tartománynak kitüntetett szerepe van: itt határozzuk meg rendre, hogy melyik körkéket hogyan vonalkézza vagy színezzé, és melyiket emelje ki a körből. (5. ábra)

Különbségi grafikon (HIGH-LOW-CLOSE-OPEN): az A és B tartományok különbségét egy függőleges vonallal ábrázolja, és a C és D tartományoknak megfelelő értékekhez egy-egy kis vonalat húz.

Az első beállító táblában a tartományt és az ábratípust mellett megadhatjuk a metszéspontok feliratait, az ábrák színezését vagy vonalkézését, a tartományok megkülönböztetésére szolgáló feliratokat, valamint az ábraelnevezéseket az ábrák közötti megkülönböztetésre.

A második beállító táblában adhatjuk meg az ábrák feliratait (ábracímeket két sorban, az x és y tengelyt), a skálázás módját stb. Sok-sok más beállítási lehetőség mellett figyelemre méltó, hogy oszlopgrafikon esetén kijelölhetünk egy értéket, amely viszonyítási alapul szolgál: attól felfelé és lefelé rajzolja az oszlopokat a viszonyítási alapul szolgáló értéktől való eltérés függvényében.

Az adatbázis-kezelő program (a FORM üzemmód)

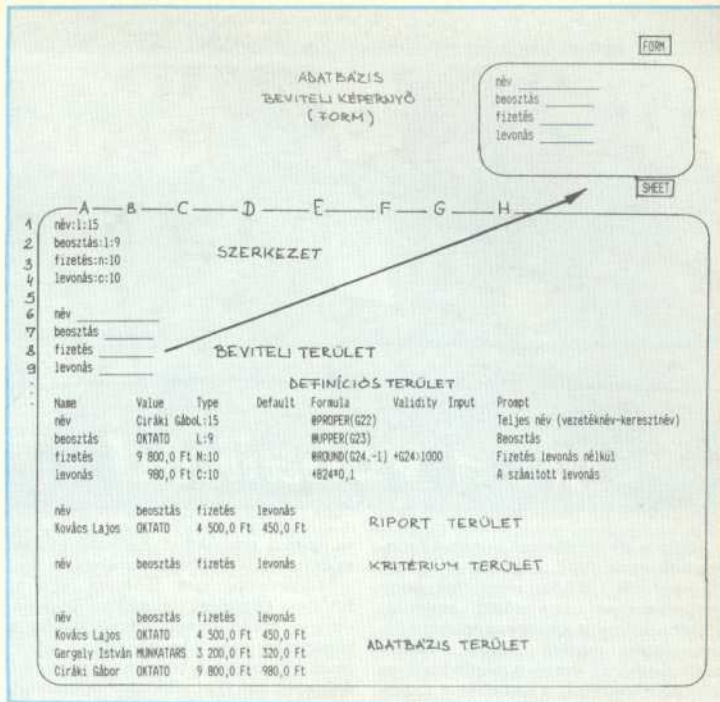
A számítástechnika legelterjedtebb alkalmazási területe közé tartozik az adatbázis-kezelés. A SYMPHONY adatbázis-kezelő-

je a dBASE III adatbázis-kezelő programnál megszokott relációs adatbázis-struktúrát használja, és lényegében azokat a lehetőségeket is biztosítja. Egy adatállomány egy táblázat, amelynek sorait rekordoknak nevezzük, és amely az egy egyedhez tartozó információkat tartalmazza (személyi adatok, raktárban az egy tételhez tartozó adatok stb.), a rekordokon belül az azonos tulajdonságú dolgok ugyanabba az oszlopba kerülnek. Az oszlopokat mezőknek nevezzük (név, cím, telefon, tételezés, darabszám stb.). Figyelembe kell azonban venni, hogy a SYMPHONY adatbázis-kezelője egy munkatáblára épül, és ez a különbség jelentős eltérést jelent a dBASE III-hoz képest.

Egy tárolt adatbázist nagyon sokféleképpen lehet használni. Más és más lista készíthető belőle, a legkülönbözőbb kritériumok szerint rendezhetjük, kereshetünk benne, kivonatokat készíthetünk stb.

Egy adatbázis létrehozásakor a munkatáblán (a SHEET üzemmódban) meg kell adni a mezők neveit, típusukat (szöveg, szám, dátum, idő, számított érték), valamint a mezőhosszakot, vagyis meg kell határozni az adatbázis struktúráját. Ezen adatok közlése után át kell kapcsolni a FORM (adatbázis-kezelő) üzemmódba. Ennek az üzemmódnak a menüjében kiadva az adatbázis-generálási parancsot, a program teljesen automatikusan, pillanatok alatt elkészít mindent, ami az adatbázissal való további munkához szükséges. Ez egyrészt a SHEET üzemmódban látható, másrészt a FORM-ban. A FORM üzemmódban tulajdonképpen a SHEET-nek egy kiragadott területén dolgozunk, amely lényegében egy „beviteli űrlap”, amely megkönnyíti az adatbevitelt, és lehetővé teszi a SYMPHONY-nak az automatikus adatbázis-kezelést. (6. ábra)

Az adatbázis vezérlése a munkatáblának különböző, a generálás során létrejött tartományaiban történhet. A definíciós terület az adatbázis ún. „vezérlőterme”. Itt az egyes mezőkre előírhatók ellenőrzések, átalakítások (kisbetű, nagybetű, kerékkítés, számítási képlet stb.), megjelenítési formátumok, alapértelmezések. A riportterületen változatos nyomtatási formátumokat alakíthatunk ki az adatbázis listázásához. Ugyanahhoz az adatbázishoz több ílyet rendelhetünk hozzá, attól függően, hogy milyen célra készül a lista és mely adatokat akarjuk kilistázni. Az ún. kritériumtartományban jelölhetünk ki az adatbázisból egy-egy olyan részhalmozatot, amely az itt megadott feltételnek (feltételeknek) eleget tesz. Ilyen területből is többet rendelhetünk

6. ábra

az adatállományhoz, biztosítva ezzel a felhasználás rugalmasságát. A kritériumok alapján kereshetünk az adatbázisban, listázhatunk stb.

Az adatbázis-kezeléshez szervesen kapcsolódnak az adatbázis-kezelő függvényei, amelyek a statisztikák készítésénél az adatbázis azon elemeit veszik csak figyelembe, amelyek az aktuális kritériumterületen lévő feltételeknek eleget tesznek. Ilyen függvények az átlagszámító, összegképző, mezőszám-meghatározó, minimális és maximális érték megadó, valamint a szórást kiszámító függvények.

Az adatbázis elemeit három kulcs szerint lehet növekvő vagy csökkenő sorrendbe rendezni. A rendezés az adatok tényleges rendezését jelenti.

A SYMPHONY adatbázis-kezelésének nagy előnye, hogy az adatok bevitelére és kezelésére egyszerű és gyors. Az adatok beviteli formátuma és tárolási formátuma egymástól eléggé független. További előny a nyomtatási kép megtervezésének teljes szabadsága. Gondot okoz viszont a program felépítéséből adódó terjedelemlimitáció.

Makrók a SYMPHONY-ban

A SYMPHONY programozható rendszer, amelynek programnyelve részint makroutasításokból áll (ezek a BASIC utasításokhoz hasonlóak), részint billentyűzési sorozatokból. Ez utóbbiak mindazokat a lehetőségeket tartalmazhatják, amelyekkel a SYMPHONY-t a billentyűzetről működtethetjük, vezérelhetjük. Programot írni akkor célszerű, ha egyrészt gyakran használt parancssorozatainkat akarjuk automatizálni

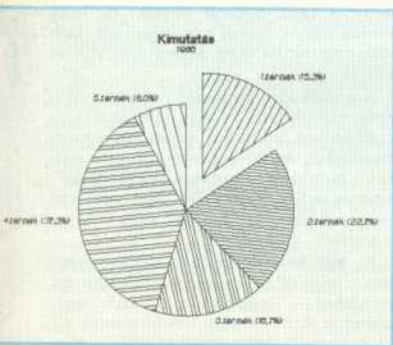
(listázás, mentés stb.), másrészt, ha olyan felhasználó kezébe akarunk egy komplex rendszert adni, aki nem ismeri a SYMPHONY jeleimet. A munkatábla kezelésére szolgáló programot szintén a munkatáblán kell tárolni, bár lehetőség van programkönyvtár létrehozására is. A program utasításai az összes menüből kiadható parancs is beírható, de ez még csak egy egyszerű programvégrehajtást eredményez. A program attól lesz „igazi”, hogy utasításai között megtaláljuk a feltételes és feltétel nélküli ugróutasításokat, a szubrutin-hívást, az adatbeviteli utasításokat, a saját menükészítő parancsokat, lekérdezéseket stb.

A program utasításait a BASIC programnyelv utasításaihoz hasonlíthatnánk leginkább, de természetesen a munkatábla kezeléséhez szükséges szemléletet itt sem szabad elfelejteni. A makrókkal leírt program nehezen olvasható, teljesen strukturálatlan. De hogy mégse legyen olyan kényelmetlen, van egy tanuló üzemmódja, amikor az interaktív módon kiadott parancsokat „megtanulja” a rendszer, és a kijelölt programterületre lejegyzeteli a makróírás szabályai szerint.

Reméljük, hogy ez a rövid áttekintés elegendő ahhoz, hogy felhívja az olvasó figyelmét erre a kellemes és hatékony rendszerre. Erdemes beszerezni és a kezelését megtanulni, mivel annyi segítséget ad a mindennapi munkában, hogy kamatoztól megtérül a befektetés. Hangsúlyozni szeretnénk, hogy már a program részleges ismerete is lehetővé teszi eredményes használatát.

GERŐ JUDIT—
DR. SZELEZSÁN JÁNOS

5. ábra

Segít a vonalkód

Noha a Skála Metrót a nagyközönségnek csak 1984. május 2-án adták át, arról már 1981-ben döntöttek, hogy nyugat-európai színvonalú, számítógépet alkalmazó kiskereskedelmi mintarendszert hívnak életre. Vagyis olyan áruházat, amely a későbbiekben mintául szolgálhat a hazai és a szocialista országok kereskedelmének.

Hat esztendeje számos nyugat-európai áruház megtekintése révén tanulmányozták, kutatták fel az alkalmazható megoldásokat. Egyértelművé vált, hogy a számítógép mellett az áruk nyomon követésére, értékesítésére a vonalkódos rendszer kiépítése az optimális. Mivel a hazai piacon sem gyártót, sem berendezést nem találtak — éppígy hiába kerestek szocialista piacon is —, maradt az, hogy az egész hardver konfigurációt tőkés termelőtől vásárolják. A lehetséges partnerek közül — mint a nagy hírnű Hugin, NCR, Sweda, IBM, ADS Ander stb. — végül is az utóbbi mellett döntöttek, ugyanis ez szállított komplex rendszert, és árban is a legolcsóbb volt. A nyugatnémet gyártmányt a cég bécsi képviselőjétől a Skála Metró 7 millió 200 ezer schillingért vásárolta.

Ugyanabban az évben készültek fel a rendszer fogadására. Az áruházi áruforgalmi szakemberekkel összeállították a végvonalú, majd később a részletes rendszertervet. A felhasználási szoftvert saját fejlesztéssel készítették el. A programozási munkához már külső szakembereket is foglalkoztattak, és bérbé vették a Villért Honeywell gépét.

Mint Bencsik Sándor, a Skála Metró számítástechnikai osztályának vezetője az események soroláskor külön is hangsúlyozta, nagy figyelmet fordítottak az előkészítésre, a gépek telepítésére, a felhasználói programcsomag megírására, a működéshez nélkülözhetetlen segédanyagokra, a kapcsolódó oktatásra, képzésre és megannyi olyan tennivalóra, amely látszólag nem tartozik

szorosan a rendszerhez. Elkészült például az ügyviteli és működési szabályzat is.

Magyarország csak 1984 óta tagja az EAN-nek (Egységes Nemzetközi Kódrendszer), így korábban nem volt a termelőre, a készletezőre vagy a kereskedelemre egységesen alkalmazható cikkszámrendszer. Kidolgozták hát saját cikkszámrendszerüket, a vonalkódjuk alapját. A vonalkód formátuma szabványosan 13 vagy 18 pozíció. Az EAN által előírtól az övék nem különbözik, hanem belső tartalmában tér el. Míg a szabvány országkóddal, termelői kóddal és cikkszámkóddal kezdődik, addig „házi használatban” ezeket nem igénylik, inkább áruházi osztályigazgatóság, osztálykód, cikkszoportkód, cikkelem-azonosító és fogyasztói ár van feltüntetve a vonalkód

Thermotikett-készítés

pozíció. Ezeket azután egy vörös (rubin) fényvel működő olvasóceruza tapogatja le. Azért vörös fényű, mert a fehér fényvel működő csak fekete-fehér kódot képes olvasni, színeset nem, viszont a fehér nem alkalmas mathermo papír olvasására, nálunk pedig éppen ez honos.

Hogyan olvas a kis ceruza? A pénztárgép kezelője végighúzza azt a tiketezett vonalkódos felületen. Azt, hogy jól leolvasta a készülék, hangjelzés igazolja vissza, s közben a kontroll- és a bevészalagra kiíródik az áru azonosító száma, neve és fogyasztói ára. Ugyanakkor mindezt „nyilvántartásba” is veszik — de ne vájunk a dolgok elébe.

A vonalkódos rendszert az áruház a teljes ruházati és iparcikkprofilnál alkalmazza, viszont máig sem használatos a hipermarketnél. Érdekesség, hogy a Skála Metróban fordítottan alakult a vonalkód bevezetése, mint az ötletszülő nyugati áruházakban. Az utóbbiaknál ugyanis éppen a hipermarketen és a kozmetikai áruknál vált be először, s csak később más profiloknál. Hogy nálunk miért e fordított helyzet? Az említett áruházakba az áruk már a vonalkód feltüntetésével érkeznek a termelőtől. A Skála Metróban viszont saját maguk tiketkeznek, vagyis ott ragasztják fel valamennyi árura a vonalkódjelet. A számok bizonyították: akkor célszerű és gazdaságos a rendszer működtetése, ha az áru 70-80 százalékán ott szerepel a vonalkód. Ezt ők elő is állítják, de az egyetlen rendszer üzemeltetőjétől nem várható el, hogy például több hektoliter tejet tiketkezzen fel naponta. Hát ezért marad ki az elemiszerről a számítógépes rendszerből.

Végül is mi az előnye az egyedi és azonosított vonalkódos rendszernek? A hagyományosan, azaz manuálisan működő áruház fogyasztói áras nyilvántartáson alapul. Vagyis csak egyetlen összegen tudják megadni, hogy mekkora a készlet, a forgalom stb. Azt például tudják, hogy a divatos tályagnak 2 millió forint értékű áruja van, de hogy ez miből áll, azt már nem képesek megmondani. És azt sem, hogy a meglévőből mennyi fogyott, illetve mi érkezett, milyen a kereslet, melyik a lassan és a gyorsan fogyó cikk, miből van elfekvő készlet miből célszerű áruszállítást, kiárusítást tartani. Ha leltároznak, akkor miután tudják, hogy — példánknál maradvá — a divatos tály árukészlete 2 millió volt, akkor ennek meglétét vagy eladását keresik: de hogy esetleg áruból van hiány, azt talán soha sem tudják meg, hiszen nem volt rá adatuk.

A vonalkódos nyomonkövetéssel minderről naprakészen kapnak tájékoztatást, s ezzel időben hozhatnak helyes áruforgalmi döntéseket. Az alacsonyabb készletek mellett is megfelelő választékok nyújthatnak — ugyanis tudják, hogy miből mennyijük van —, s pótolhatják a keresett vagy hiányzó árufélleket.

És bár hazánkban még nem követelmény, hogy effajta rendszer működjön egy áruházban — lévén hogy a manuális rendszerrel is többé-kevésbé elboldogulnak —, a változtatás példája ott lebeg a Skála Met-

Móra és a számítógép

Minden kezdet nehéz, de hogy ennyire? Azt nem is sejtették a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadóban, amikor életükben megjelent a számítógép. A technikai fronttörtéstről, az indulás gondjairól, a tapasztalatszerzésekről Szakácsi Mihály műszaki igazgatóhelyettesessel beszélgettünk.

Ticket-tartó tasakok a mérterárusztályon

— A mikroszámítógép bevezetések kettős cél motivál bennünket. Egyrészt az elő- és az utókalkulációnál szakembergondjaink voltak, másrészt a nyomdák folytonos tarifaváltozásait lehetetlenség volt már mechanikus eszközökkel nyomon követnünk. Tehát a kényszer hozta, hogy alkalmazzuk a számítógépet. Meg nem tagadom, kíváncsiak is voltunk arra, hogy az annyit emlegetett — dicsért és szidott — számítógép valójában mit tud nálunk, a kiadói gyakorlatban. Elterjedt mindenesetre a hír, hogy a tarifák sokfélesége miatt képtelenség a kalkulációs munkához használható programot írni.

— *Milyen szempontok vezérelték önöket a géptípus kiválasztásánál?*

— A megfelelő számítógépet keresve, sokfelé érdeklődünk. A tájékozódás nem volt könnyű, hiszen hazánkban a kiadói berkekben e területen nincs még kialakult gyakorlat. Végül is a Genie II típusú mikroszámítógépre voksoltunk.

— *Miért pont erre?*

— Mert a Kossuth Kiadónak volt már akkor egy ilyen gépe, amely ott bevált, sőt kalkulációs munkájukhoz programot is készítettek.

— *Mikortól datálódik a számítógép bevezetése?*

— Azt, hogy a Mórának számítógépet vásárolunk, még 1984-ben határoztuk el. Nem húzhattuk sokáig a beszerzést sem, mert a szükség nagy úr volt! Egy évvel később már át is vettük mikroszámítógépünket, a Genie II-t. És akkor az öröm helyett jött az eszmélés.

— *Nem volt jó a gép?*

— Fogalmunk sem volt arról, hogy mi fán terem egy számítógép. A berendezést nem ismertük, kezelni sem tudtuk, igaz, kapott egy szép, külön szobát...

Gyorsan továbbképeztük hát magunkat, hogy ha már egyszer beszerztük, ne árvalkodjon tétlenül. Gépkezelőt és programozót is alkalmaztunk, a Kossuth Kiadótól pedig megvásároltuk a kalkulációs programcsomagot. Ezt ott öt nyomdára (Zrínyi, Kossuth, Athenaeum, Franklin és Szikra) készítették el. Tehát azokra, amelyekkel mi is kapcsolatban állunk. Kiderült, hogy a három további partneryomdánkhoz nem készült program. De ha csak ez lett volna a baj! A gyakorlatban jöttek elő olyan dolgok, amelyekre tájékozottság hiányában nem gondolhattunk előre. Többek között az is problémát okozott, hogy míg a Kossuth Kiadó kevés illusztrációval, de sok szöveggel jelenteti meg a kiadványait, ad-

dig a Móra éppen fordítva, és ez más kalkulációt von maga után. A Kossuthtól kapott programot át kellett hát alakítani profilunkra. Vagy például a nyomdai kapcsolataink miatt bővítettük a nyomdákra való kiírásokat. És rengeteget kintlódunk a nyomdánként változó tarifarendszer feldolgozásával. Majdnem igazuk lett a tamadóknak. Végül is szakembereink elvágták a gordiuszi csomót. Mi tagadás, elég nehezen ment. Mert többek között a Kossuth programjában nem szerepel színbontás, a próbanyomat tarifájának feldolgozása, de nálunk ezek a tételek éppen hogy előkelő helyen állnak. Még egy probléma a sok közül: a Móra könyvei jobbra vékony gerincűek, két-három iv terjedelműek, a Kossuth könyvei viszont vastagok, jó néhány iv terjedelemben készülnek. Nem maradt más hátra, minthogy nekünk mindent — vagy majdnem mindent — helyi sajátosságainkra kellett adaptálnunk.

— *Ennyi gonddal járó programbevezetésnél megére, hogy a Kossuthtól vásároltak?*

— Mi csak azt tudtuk, hogy nekik ugyanilyen gépük van, és hogy már irtak rá kalkulációs programcsomagot. Okkal gondoltuk, hogy a vásárlás után kezdetjük is a próbakalkulálást.

— *Hogyan alakult tovább a Genie II bevezetése?*

— A számítógépes és a kalkulációs szakembereink feladatult kapták az adaptálást, és azt, hogy munkájukat 1986. március 31-ig készítsék el. Elképzelésünk ugyanis az volt, hogy az 1987-es kiadói tervünket már a számítógép közreműködésével állítjuk össze. A kis csapat nagyon igyekezett, becsléssel helytállt, megizzadva ugyan, de elkészült a különböző adaptálásokkal. A Mórában tavaly áprilistól honosítottuk meg a kalkulációban a számítógépes munkát.

— *Minden jó, ha jó a vége — a mikroszámítógép tehát bevált.*

— Méghozzá annyira, hogy több kiadó is érdeklődik a Mórában alkalmazott programcsomag iránt. A Gondolat például vásárolt már-tőlünk programot.

— *Nekik, ugye, zavartalan lesz az indulás?*

— Ott IBM gép van, tehát ők sem kerültek el az adaptálási munkát.

E rövid történetből is levonható valami tanulság. Annyi feltétlenül, hogy az átirások idejét, útját lerövidíthetnek a különböző kiadók, ha a jövőben a számítógép vásárlásakor gépparkjukat egységesítik...

rő-sok előtt. Nevezetesen: az USA-ban már az 50-es évektől kényszerként jelentkezett a vonalkódos megoldás alkalmazása a kereskedelemben. Magyarországon a 90-es évektől kopogtat az igény a kereskedők ajtaján, s erre időben fel kell készülnie nemcsak a kereskedelemnek, de a termelő vállalatoknak is. És hogy mennyire így van ez, bizonyítja, hogy minderre országos kormányprogram született. A Skála Metrő vállalkozása mintául szolgálhat másoknak.

De mit is tud a rendszer? Az árurendelés pillanatától az eladás cikkekemesen, illetve cikksoportosan nyomon követi valamennyi cikk sorsát. A Honeywell 6/38-as központi gépen on-line módon, képernyőn jelenítik meg a rendelés-nyilvántartást, az áruérkeztetést, a fogyasztói ár kialakítását, a tikketést, a készletezést és az áru mozgását a háttéraktár és az áruház, valamint a különböző osztályok között. Mindezt master-slave rendszerben oldják meg. Ez azt jelenti, hogy minden, ami a vonalkóddal a pénztárgépen történik, elsődlegesen a masteren (az egy kisebb számítógép) keresztül floppyra kerül. Az ide begyűjtött adatokat záras után, szintén a master segítségével feldolgozzák és kinyomtatják.

Azért nem mindjárt a központi számítógépbe gyűjtik az adatokat, hogy napközben ne terheljük. De azért sem, mert ha netán a gépteremben valamilyen hiba keletkezik, a rendszer akkor is üzemképes marad, hiszen egyéb gépekből mód van a cserére. A floppyra felírt adatok feldolgozásával a napi áruforgyást leemelik a központi tételből. Így naprakészen tudják, hogy miből mennyi van, mennyi fogyott és milyen értékben. Így rendelkezősükre állnak azok az adatok, amelyek birtokában minden eddigénél rugalmasabbá válhat a kereskedelem.

KRASZNAI ÉVA

Miért nem stupid a MUPID?

avagy:

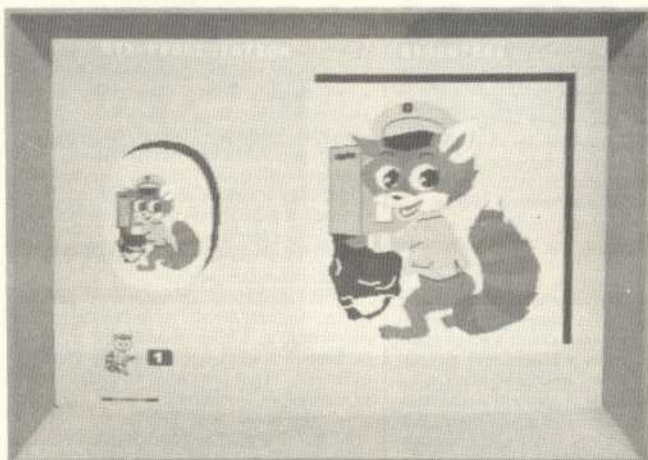
Milyen az intelligens videotex-dekóder?

Több nyugat-európai országban a mikroszámítógép-tulajdonosok a kapcsolt távbeszélő-hálózaton keresztül számítógépes adatbázisokból és egymástól is kérhetnek információt, sőt a mikrogépeiket működtető számtalan, hasznos-hasznontalan programot is. Cikk-sorozatunkban a szomszédos Ausztriában honos és más országokban is alkalmazott MUPID videotex mikroszámítógépet mutatjuk be. Az írás aktualitását az adja, hogy a Magyar Posta várhatóan jövőre nyitja meg kísérleti videotex-szolgáltatását — kezdetben csak közületi előfizetők számára —, amely a MUPID magyar változatát is ki fogja szolgáltatni. Nem célunk a videotexrendszerek ismertetése; ezekről kielégítő szakirodalom áll rendelkezésre. A sorozatban ennek a speciális mikrogépnek a korábbi, hasonló berendezésekhez képest nyújtott előnyeit, főbb műszaki jellemzőit, üzemmódjait vizsgáljuk, és bemutatjuk néhány, hazai szempontból előremutató alkalmazását is.

A MUPID-konceptió

Ki ne szeretné, ha kazettán vagy hajlánykóplemenen garmadával sorakozna könyvespolcain több ezer oldalnyi friss érvényű lexikális és napi aktualitású információ, esetleg igény szerinti felhasználói program? „Ha van MUPID-od, ez a vágyad teljesül!” — biztat az osztrák Maurer professzor, a MUPID konstruktor. Elgondolása a MUPID létrehozásakor a következő volt.

A nyolcvanas évek elején léteztek már telefonhálózatokon keresztül elérhető, nagy mennyiségű információ lekérdezését és bizonyos ügyletek lebonyolítását lehetővé tevő videotexrendszerek (a továbbiakban vtx-rendszerek), melyek nagyon egyszerű és minden intelligenciát nélkülöző, olcsó lekérdező terminálokat szolgáltattak ki. Az ilyen terminál lelke a dekóder, amely egyszerű fogadja és megjelenítésre alkalmasá teszi a távbeszélővonalon érkező soros digitális jeleket, másrészt előállítja az ábrázolható karaktereket, és legalább egy vtx-oldalnyi információt is képes tárolni. A vtx-felhasználót minden tevékenységében a vtx-központ támogatja. Így ha a vonali kapcsolat megszakad, a dekóder használhatatlanná válik. Az intelligensebb terminálok (általában a szerkesztő terminálok) többnyire ROM-ban lévő program alapján állnak a vtx-oldalakat helyi üzemmódban előállító információszolgáltatók rendelkezésére. Háttértárolót leginkább csak az elkészült oldalak összegyűjtésére használnak, melyekről az információ lemezen vagy vonalon juttatható el a vtx-központ atabázisába.

Az üzemelő vtx-rendszerek piacának növekedési üteme azonban különböző okokból jócskán elmaradt a várakozásoktól. Ez az üzemeltetőket a szolgáltatások minőségi és mennyiségi fejlesztésére sarkallta (Kanada: jobb minőségű, geometrikus megjelenítés és külső adatbázisok elérhetősége; Franciaország: elektronikus telefonkönyv, csak „külső” adatbázis-elérés, fejlett információkeresési módszer; Anglia: fotográfikus megjelenítés).

Maurer professzor a korszerű információkereső rendszerek versenyében a vtx-alkalmazások bővítésének és a vtx-rendszerek továbbélésének lehetőségét az intelligens vtx-dekóderben látta. Ezen olyan számítástechnikai eszközt értett, amely a hagyományos vtx-funkciókon kívül digitális jelek helyi tárolására is alkalmas, és amelyet a felhasználó egy teljesen alfanumerikus billentyűzetről programozhat. Ezáltal az intelligens vtx-dekóder olcsó PC-vé válik, amely természetesen szót ért a vtx-központtal is.

Ennek a megoldásnak két vonzó sajátossága is van. Egyrészt a felhasználó ún. teleprogramokat kérhet le a vtx-rendszerből és futhatathat helyileg; így módon potenciálisan hatalmas könyvtárat tudhat magánának. Másrészt az intelligens vtx-dekóderét PC-ként, a vtx-rendszert saját programjainak és adatainak külső háttértárolójaként foghatja föl, azaz visszatöltheti ezeket a vtx-rendszerbe; szükségtelen a helyi háttértár (például mágneslemez) beszerzése. És

ami igen lényeges, a telefonvonalat csak a programok átvitelének idejére foglalja le, azok futtatása már helyi üzemmódban történik. Az ilyen dekóder a betölthető programok sokrétűségével válik — mint a neve is kifejezi (Mehrzweck Universell Programmierbarer Intelligenter Decoder) — igazi többcélű, általános programozható intelligens dekóderre (1. ábra). A dekóder, tartozékait és a működtető programok jó részét előállító grazi cég neve: MUPID Computer GmbH.

Mire jó a MUPID?

Nézzük át röviden, miért is vesz ma valaki mikroszámítógépet:

— mert szövegfeldolgozásra kell neki: leveleit, kéziratait, különféle számláit azon szeretné megírni és kiállítani. Ha a MUPID-hoz egy EPSON vagy Mannesmann Tally nyomtatót csatlakoztatunk, majd betöltünk egy MTED—80 vagy akár egy Wordstar programot, ez a kívánság rögtön teljesül;

— mert szabadidejét számítógépes játékokkal tölti (sakk, rejtvenyek, bridsz stb.). A MUPID-dal az osztrák vtx-központból mintegy 30 játékprogram hívható le anélkül, hogy magáért a programért fizetni kellene (a telefon-összeköttetés díját természetesen állni kell), de az ún. fizetős játékprogramoknak is utcaiáit állnak rendelkezésre a legkülönbözőbb műfajokban;

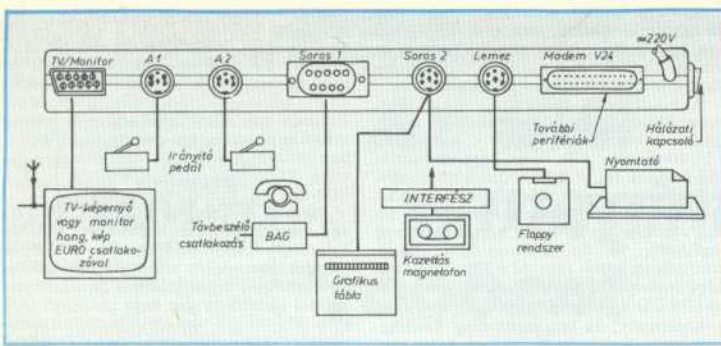
PID alkalmas a Multiplan és hozzá hasonló táblázatkezelő programok futtatására;

— mert jól mutatna egy katalógus saját könyv-, hanglezem- vagy ételrecept-gyűjteményeiről. A MUPID erre is megoldást kínál, hiszen futtathatók rajta az ismertebb dBASE fájlkezelő programok;

— mert szeretne programozni vagy azt megtanulni. A MUPID a megfelelő szoftverrel (akár a vtx-központról is leihívhatóan) alkalmas BASIC, Turbo-Pascal, Z80 Assembly, sőt C és Modula-2 nyelveken való programozásra, és támogatja a teljesen kezdőköt is;

— mert különleges vezérlésekre kívánja használni, mint például zenei effektusok előállítására, fényorgona vezérlésére stb. A MUPID természetesen ilyen esetekben is könnyen programozható;

— mert kézenfekvő, hogy a PC-tulajdonosok általában a nyilvános távbeszélő-hálózaton nyújtott szolgáltatásokat (mail-box,

1. ábra

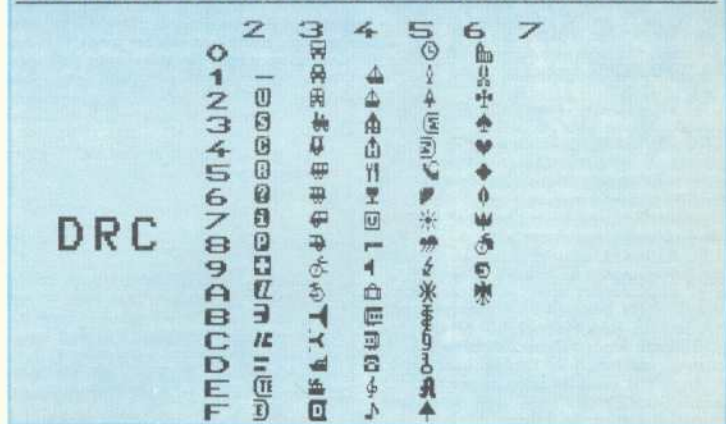
— mert a különféle oktatóprogramokkal időt és pénzt kímélve kívánja magát továbbképezni. A MUPID igen korszerű oktatóprogramok fogadására alkalmas, melyeket akár lemezről, akár a vtx-központról lehet betölteni. Ezek száma most, 1987 nyarán már több száz;

2. ábra

60	2	3	4	5	6	7
0	0	@	P	a	p	q
1	!	1	A	Q	a	r
2	"	2	B	R	b	s
3	#	3	C	S	c	t
4	%	4	D	T	d	u
5	&	5	E	U	e	v
6	'	6	F	V	f	w
7	(	7	G	W	g	x
8	)	8	H	X	h	y
9	*	9	I	Y	i	z
A	+	:	J	Z	j	{
B	,	<	K	[	k	
C	-	=	L	\	l	~
D	.	>	M	]	m	}
E	/	?	N	^	n	~
F			O	_	o	■

62	2	3	4	5	6	7
0	i	±	Ω	κ	α	δ
1	¢	²	∞	∂	ä	ÿ
2	£	³	~	∅	ä	ÿ
3	¢	³	~	∅	ä	ÿ
4	\$	x	μ	∅	ä	ÿ
5	¥	#	¶	∅	ä	ÿ
6	§	#	¶	∅	ä	ÿ
7	§	#	¶	∅	ä	ÿ
8	§	#	¶	∅	ä	ÿ
9	§	#	¶	∅	ä	ÿ
A	«	»	°	∅	ä	ÿ
B	«	»	°	∅	ä	ÿ
C	«	»	°	∅	ä	ÿ
D	«	»	°	∅	ä	ÿ
E	«	»	°	∅	ä	ÿ
F	«	»	°	∅	ä	ÿ

Szabadon definiálható karakterek (DRCS)

3. ábra

4. ábra

CEPT Geometria
(C2)

CEPT Alfmozaik
DRCS (C0)

	C2	C0
DRCS karakterek száma	0	43
tárigény/Byte	132	1027
egy CEPT-oldal %-ában	6,9	53,5
betöltési idő (mp)	0	ca 8
előkészítési idő/perc	02	45
szerkesztési idő/perc	10	180
előállítási költség		
10.-ATS/perc=összes ATS	120	2250

5. ábra

valósídejű levelezés) életük „peremfeltételként” vehetik számításba. A MUPID a megfelelő programmal és akusztikus modemmel — más személyi számítógépekhez hasonlóan — erre is alkalmas.

És még mire?

A MUPID-dal megfelelő vtx-modem csatlakoztatása után az alábbi — például az osztrák vtx-központban nyújtott — szolgáltatások is elérhetők. (Az IBM PC-k, utáztataik és más mikroszámítógépek csak további hardverkiegészítéssel — általában vtx-dekóderkártya és vtx-szoftver bővítéssel — képesek ugyanezre.)

— Bármikor fellapozhat egy kb. 10 kötetes, folyamatosan aktualizált lexikont.

— Elektronikus úton — a dekóder bilyenüzetéről begépelve — üzenetet küldhet más vtx-előfizetőnek, sőt olyanoknak is, akiknek nincs videotex-termináljuk; és hasonló módon ő is kaphat üzenetet az elektronikus postaládájába, amelynek tartalmát csak hozzáférési jogosultságának igazolása után nézheti meg.

— Az ún. elektronikus bankon keresztül — a hozzáférési jogosultság igazolása után — bármikor lekérdezhetheti bank- vagy OTP-számláját, és így különböző pénzügyleteket hajthat végre (vásárlás átutalással akár távoli helyszínről is: teleshopping).

— Repülő- és vasúti jegyeket rendelhet, társasutazásra fizethet be, szállodákba és különböző kulturális rendezvényekre foglalhat helyet és azokról részletes ismertetőt kérhet.

— Speciális konvertálóprogram betöltésével együttműködésre alkalmas más vtx-rendszerekkel is: például az angol PRESTEL vagy az észak-amerikai NAPLPS vtx-rendszerekkel.

— A felsorolásból nem maradhat ki az itthon már ismert Képujsághoz hasonló információs lehetősége (aktuális hírek, időjárás, útviszonyok).

Miért vonzó?

Nem szoltunk még a dekóder kínálta grafikus lehetőségek bőséges választékáról. A MUPID által zelesebb körben is élvezhetővé válik a számítógépes grafika és a digitalizált képátvitel. Ezek forradalmian új vizuális lehetőségeket jelentenek a „fogyasztók” számára: az információ gyors lekerthetőségét és tálalását közvetlen analóg formában is.

A megjelenítési eljárások részletezésé nélkül tekintünk át röviden a MUPID grafikus lehetőségeit. Megemlítjük, hogy a jelenlegi osztrák vtx-rendszer a CEPT-ajánlás C2 megjelenítési szintjét alkalmazza.

Az alfamozaiikus megjelenítésnél a képernyőn 480 x 240 képpont a felbontás, a grafikus (megjelenítendő) karakterek 12 x 10-es vagy 12 x 12-es képpontmátrixból épülnek fel. A különböző karaktertáblázatokban definiált 355 ISO szabványú alfanumerikus és 151 mozaikkarakter (2. ábra), valamint további, egy képen egyszerre legfeljebb 94 db, 5 x 6-os (16 színű), 6 x 10-es (4 színű) vagy 12 x 10-es (2 színű) képpontmátrixon szabadon meghatározható (DRCS) karakter (3. ábra) jelenhet meg a képernyőn, 24 (ergonómiailag kellemesebb megjelenítésnél 20) sorban, soronként 40 karakterhelyen. A soronkénti karakterszám nem vtx-oldal megjelenítése esetén legfeljebb 80.

Az alfageometrikus megjelenítési módnál a felbontás 320 x 240 képpont. A képernyő felületét egy kétdimenziós koordinátarendszerként foghatjuk föl. A vtx-oldal nem karakterről karakterre épül föl, mint az alfamozaiikus eljárásnál, hanem a MUPID különböző, x, y koordinátáival megadott mértani alakzatokból (körív, négyzög, sokszög, csavart vonal stb.), ún. geometrikus elemekből szerkeszti meg a videotexképet (4. ábra).

Mindkét megjelenítési módnál 16 előre meghatározott és 4096-ból tetszőlegesen ki-

választott másik 16 színárnyalat — tehát egy képen összesen 32 szín — használható van lehetőség. A MUPID a beérkező adatfolyam élén álló vezérlőkarakterekből ismeri föl, hogy éppen milyen megjelenítési eljárás szerint kell az adatokat kezelnie. Az alfamozaiikus karaktergenerátor és a geometrikus elemeket leíró szubrutinok ROM-ban vannak. A beépített, fejlettebb megjelenítési képességei alapján nevezik a MUPID-ot C2-es szintű vtx-terminálnak.

Digitális kép megjelenítésre a MUPID egy speciális program betöltésével válik alkalmassá. A vonalról érkező, az eredeti állólépeket leíró analóg videojelből mintavételezéssel majd digitalizálással és adattömörítéssel kialakított igen nagy tárgyúvű digitális információt úgy alakítja monokromatikus fényképszerű képpé, hogy a képernyő egyes képpontjaihoz a programban előírt eljárás szerint maximálisan 16 különböző világosságérték közül a memóriájába betöltött, az adott képpontnak megfelelő címen levő videolemlintá rendeli (5. ábra).

Mint az eddigiekből látható, az alkalmazási lehetőségek határtalan választéka tárul elénk. (Belső fedeleinken ízelítőül színesben mutatunk képeket minderről.) A távoktatástól a műholdról készült digitális meteorológiai felvételek továbbításáig, a bűnügyi azonosítási képek lekerthetőségétől a különböző névsorokban (telefon, telex, véradók stb.) való böngészésig — minden. (Folytatjuk.)

JURENKA OSZKÁR

Fogalmak

videotex-szolgálat: nemzetközi postai ajánlásban definiált olyan párbeszedés üzeneti szolgálat, amely videotex-terminálok használati számára lehetővé teszi, hogy távközlési hálózaton keresztül, szabványosított elérési eljárások révén adatbázisokkal vegyék fel a kapcsolatot

videotex: a nyugatnémet ARD és ZDF televíziós társaságok képüjség-szolgáltatásának márkaneve

Bildschirmtext (Btx): a videotex német elnevezése, egyben az NSZK és osztrák videotex-szolgáltatások márkaneve

videotex-szolgáltatások: alapvetően információlekérdező, ügyletek lebonyolítása, üzenetközvetítés. Ide sorolható a tervezett telex- és telex-előfizetőkkel való kapcsolatfelvétel lehetősége, valamint a teleprogramok lehívhatósága

videotex-terminál: olyan berendezés, melynek segítségével a videotex-előfizető párbeszedés kapcsolatot folytathat a videotex-szolgálattal. Tipikus alkotóelemei a számítógépes vagy alfanumerikus bilyenüzet, a megjelenítőegység és a dekóder

videotex-központ (vtx-központ): A videotex-szolgáltató (általában a posták) által üzemeltetett, a videotex-szolgálathoz hozzáférést nyújtó és a jogosultságot ellenőrző számítógép, amely támogatja az előfizetőket az adatbázis(ok) elérésében, díjaz, statisztikákat készít

videotexkép (= videotex-aloldal): a videotex-terminálról egyetlen felhasználói paranccsal lehívható, a terminál a teljes képernyőt vagy annak egy részét kitöltő információmenyiség

videotexoldal: a videotex-adatbázisban egy oldalazonosítóval (oldalszámmal) jelölt, de több, az angol ábécé kisbetűivel (tehát max. 26) egymástól megkülönböztetett aloldalakkal álló információmenyiség

DRCS (Dynamically Redefinable Character Set): dinamikus újradefiniálható karakterkészlet. Olyan speciális karaktertáblázat, amelynek elemeit (max. 94) adott felbontás mellett szabadon lehet meghatározni, majd a videotex-dekóderbe a videotexoldal karaktercímek megadóján kell betölteni

PRESTEL: az Európában elsőként megnyitott, az angol British Telecom által üzemeltetett nyilvános videotex-szolgáltatás márkaneve. Egyben az itt megvalósított megjelenítési szint neve is, melynek jellemzői tulajdonképpen a hazai képüjség megjelenítési tulajdonságaival azonosak

CEPT megjelenítés: Conférence Européenne des Postes et des Télécommunications — az Európai Posta- és Távközlési Igazgatások Szövetsége által meghatározott videotex-szabványnak megfelelő megjelenítés, amely elvben felülről kompatibilis az Európa-szerte kialakult megjelenítési módokkal, így például a PRESTEL-lel is. Alfamozaiikus megjelenítésorientált

NAPLPS: North American Presentation Level Protocol Syntax — az Észak-Amerikai Megjelenítési Szintű Protokoll Szintaxisa, az USA-ban és Kanadában elfogadott videotex-megjelenítési szabvány neve. Alfageometrikus megjelenítésorientált

Az IBM maga sem számított rá, hogy a számítástechnikai piacon a PC/XT, később az AT gépei meghatározók lesznek. Az első IBM PC-k 1981 augusztusában jelentek meg, és olyan szabványt teremtettek, amelyhez azóta is kénytelen-kelletlen, de igazodnak a versenyben maradni akarók.

Ezt támasztja alá az a tény is, hogy 1985-re az IBM az amerikai piac 51 százalékát uralta, és a keresletet nem is tudta kielégíteni. Szokatlan jelenség ez az amerikai gyártásban.

Az IBM PC család viszonylag nyitott felépítése lehetővé tette, hogy más számítógépgyártók és szoftverfejlesztők hamarosan bővítőkátyákat és alkalmazói programokat kínáljanak a vevőknek. Az IBM-másolatok gyártása külön iparággá fejlődött. Ezek a másolatok — klónok — a piac mind nagyobb részét foglalják el, ami főleg az alacsonyabb árúknak és a majdnem tökéletes kompatibilitásuknak tudható be. (Emlékeztünk ez évi 5. számunk cikkére. — A szerk.) Az IBM — érthetően! — erőlködött, de nem tudta saját teremtménye másolatainak sikerét korlátozni.

A számítástechnikával foglalkozó szakemberek szinte egyöntetű véleménye, hogy az eredeti IBM gépekkel tökéletesen azonos tudású másolatokat nem sikerült kialakítani. Nagy vonzerő azonban, hogy ezek az utánpótlások az eredeti gép árának mintegy 30 százalékaért megkaphatók, és nem is rozszak.

1986-ban először, az IBM kevesebb gépet értékesített, mint a másolatok gyártói. Ezen a hirtelen árcsökkenéssel sem tudtak javítani. Tudomásul kellett venniük, hogy lemaradtak a piaci részesedésben. Úgy tűnik azonban, hogy újítani tudnak. Tavasszal bejelentette a cég az új gépcsaládot, a PS/2-t.

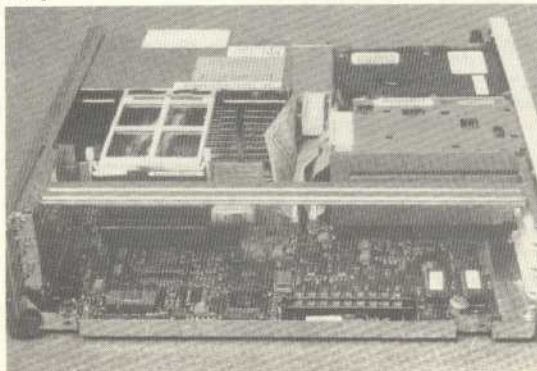
Az új IBM gépcsalád négy alaptípusból áll: Model 30, 50, 60 és 80. Az új típusokat az IBM szerint nehezebb lesz utánozni, mert speciális anyaggal beburkolt, különleges chipeket használnak a gépek grafikiájának vezérléséhez. Az új gépekbe szintén Intel gyártmányú

Az IBM megint robbant

1. kép

2. kép

mikroprocesszorokat építenek be, és az operációs rendszert a Microsoft készíti.

A PS/2 (Personal System) modellek összekapcsolhatók az IBM nagy és közepes számítógépeivel. Egyes típusai — a beharangozás szerint — multi-programozásúak lesznek. Várhatóan a jövő év elejéig forgalomba kerülnek.

A CHIP magazin júniusi számában tesztelte a PS/2 Model 30-as gépet. Az erről szóló cikket ismertetjük.

A Model 30 a korábbi PC gépekkel kompatibilis. A gépcsalád legkisebb tagjára vetett első pillantással megállapítható, hogy a IBM alapjaiban új fejlesztett ki. Az egészen könnyű, mindössze 8 kg súlyú gép kompakt, vagyis a billentyűzet és a képernyő egymáshoz van építve. A hagyományos személyi számítógépek egyenesen formátlanok tűnnek az új gép mellett (1. kép).

Mindjárt megemlítünk egy műszaki változást: a hajlékonylemez-meghajtó 3,5"-os. Igaz, hogy ez megegyezik az átjátszást a korábbi PC modellekkel, de a kisebb lemezer való áttérés már esedékes volt. Igény szerint 20 Mb-átos merevlemezegységgel kapható, és kulccsal elzárható kivitelben készül.

Vitatható a számítógép formatervezésének néhány megoldása. Elejének kialakítása sajtószerű, szokatlan. A piros színű hálózati kapcsolót is itt helyezték el. További újdonság mutat a hátoldal: a billentyűzethez és az „egér”-hez új csatlakozót alakítottak ki.

A gép alaposabb vizsgálatánál tapasztalhatjuk a további fejlesztést. Már a fedél leemelése is egyszerűbb, mint a PC-nél, mindössze négy csavart kell kilazítani. A fedél eltávolítása után megláthatjuk a legmodernebb technikai megoldást: a panel felszínére forrasztott alkotóelemeket (SMD = surface mounted devices) és alkalmazásorientált integrált áramköröket (ASIC = application-specific integrated circuits) (2. kép). Megbízhatónak csak a három fő panel tűnik. Ezeket vízszintesen helyezték el, egyébként meg egyeznek a korábbi IBM gépeknel megszokottakkal.

A gép belseje igen jó van elrendezve. A 640 kb-átos memóriachip két kicsi, átlósan felfelé álló hordozón helyezke-

dik el. Nem tudjuk, mi köböl van erre szükség. Mindent, ami a számítógép normál működéséhez szükséges, a fő panelen egyesítették: párhuzamos és soros interfészek, képernyővezérlő, lemez meghajtó és merevlemez-vezérlő, valamint egy egér-interfész. Így a gép fő kártyája valóban bővítendő.

A PC/XT-től különbözően a Model 30-nak van még egy párhuzamos interfész-csatlakozója. Ez kétirányú, mind kimenetként, mind egy külső meghajtó részére szolgálhat. A megoldás hasonló ahhoz, ami a Toshiba Handhelds gépeinél használatos, és ami a CHIP magazin szerint korszerűtlen.

Az új IBM számítógéphez négy különböző monitor kapható: egy fekete-fehér és három színes. Az IBM-től megszokottal szemben a monitor analógjel-erősítést a számítógépben helyezték el, így tulajdonképpen az végtelen sok színtelítettség tud megjeleníteni. Valójában a képernyővezérlés a legnagyobb technikai változtatás a PC-hez képest.

Mindezek ellenére a gép grafikus ábrázolása és annak képességei kissé kiábrándítóak. Az ábrázolás 256 színből áll, 320 x 200 pontképpel. Ezenkívül áttérhetünk 640 x 480-as pontképhez is. Ez modulárisan érhető el. Egyéb tekintetben megmaradtak a hagyományos, normának tekinthető, szokásos grafikonok. Ezen a területen többet várhattunk volna: legalább az IBM saját, ún. EGA rendszeréhez hasonló.

Látványosabb viszont a képábrázolás minősége. A képfrekvencia (a fénypontok rezgésének ideje) 70 Hz. A képernyő teljesen csillogásmentes, a feliratok kiemelhetők. A CHIP magazin két típust tesztelt: a színes közepes minőségűt és a fekete-fehéret. Mind a kettő 30,5 cm átmérőjű. A készülékek nehezként tűnnek, de praktikus, mozgatható talpon helyezték el őket. A nem túl olcsó (2000 DM) színes monitor bántóan erős, ragyogó színekkel fénylik. A monochrom monitor szintén nem olcsó, és ráadásul még képtelensége is gyenge. Amint a használat során kiderült, 64 árnyalatot képes megjeleníteni. Néhány árnyékolás alig látható, és gyakran át kell állítani a monitort, illetve a gépet világosról sötét-

re, hogy a gépet egyáltalán látni lehessen.

Az IBM-nek talán jobban kellett volna ügyelnie a tónusokra és a képernyő vezérlésre. A kimenetet ugyan praktikus alakították ki, hiszen automatikusan a saját monitorállására küldi a gép a jeleket. A PS/2 semmilyen „kapcsolót” nem igényel, az üzemeztetnél felismeri, hogy milyen elrendezésű.

A gép mindössze 70 wattot fogyaszt, kevesebbet, mint a PC. Ezt az alaktérzszerkezeti fejlesztésével érték el: kevesebb energiát használnak.

A gép billentyűzete — mint már a korábbi típusoké is — csúcstechnológiát jelent. Az ötletes elrendezés (12 funkciógomb elkülönítése) teszi a billentyűzetet célszerűvé.

A Model 30 kompatibilis az IBM korábbi gépeivel, és a nagyszámítottógépekkel is kapcsolatot teremt. Az új monitorvezérlő sem változtatja meg ezt.

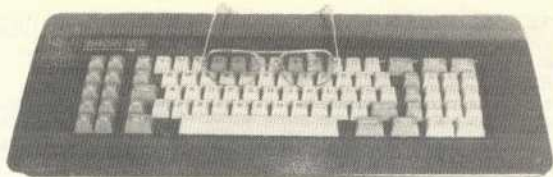
A kompatibilitás az egyetlen eltérés, a lemez meghajtó méretének eltérése miatt a tapasztalatok szerint csak 95 százalékos, ami kétségtelenül nem garancia a teljes azonosásra. A jelenlegi meghajtó, a soros MS—EGA (6.0 verzió) nem illeszkedik az új meghajtóhoz.

A mikroprocesszor a megszokott Intel 8088 helyett 8086 típusú, és 8 MHz-cel dolgozik. A soros és párhuzamos átvitel 1900 baud.

Amennyiben ez összehasonlítható, a Model 30 összességében kétszer gyorsabb, mint a PC/XT; a képernyő-megjelenítés két és félszeres, a merevlemez-olvasás gyorsasága viszont csak az utóbbiának a fele. Kétségtelen, hogy a mérésnél nem azonos normákat használtak.

Összegezve az elmondottakat: az IBM és a Microsoft a személyi számítógépek valóban új típusát dolgozta ki. A DOS, illetve MS—DOS 3.3 rendszere a hardverfeltétel nélkül javított az adatelérésen, és az operációs rendszer emberközelibbé vált. A teszt nem mutatott különösebb eltérést az MS—DOS 3.2-höz képest. Az MS—DOS 3.3 hibátlanul fut az IBM gépeken, és 2 kb-jal kevesebb helyet foglal. Az új IBM gép áráról nem érdemes írni, mert ismerve a számítástechnikai ipart, napról napra változhat.

PINKE GYÖRGY

Szemüveg alatt a számítástechnika ártalmai

A cím megtevesztő. Nem a számítástechnika lehetséges ártalmairól beszélünk, ha van ilyen egyáltalán, hanem a vele való foglalatosság fiziológiai összetevőiről.

Bizonyára sok szülő jelentkezne, hogy gyermekét nem érdeklik a hagyományos játékok: építőköcska, baba, papírrepítő, de állandóan a képernyő előtt ül. Sőt, még jogos büszkeséggel mondja: az én gyerekek számítógéppel játszik! A gyerek ügyes programokat készített és néha még a felnőtteket is lekörözi tudásban. A szülő örül, hogy cseméjete értelmes foglaltságot talál, és nem gondol a képernyő veszélyeire. De milyen veszélyeket is rejt az állandó képernyőnézés?

Gyermekünk gyakran panaszkodik, hogy fáj a szeme, és nem lát jól. Mi lehet ennek az oka?

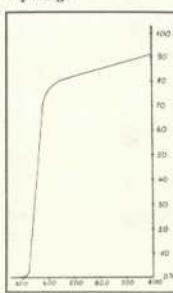
Dr. Vörösmarty Dániel professzor a Szemüveg c. újságban (1987/1. sz.) cikket írt arról, hogy egyik legfontosabb érzékszervünket, a szemünket idegen — látható és láthatatlan — sugarak érik a monitor, a képernyő nézése következtében. Legáltalában az ultraviola és az infravörös fénysugarak. E láthatatlan, de az ideghártyára káros sugarak különösen a fiatalokra veszélyesek.

A CompuDrug Műszaki Fejlesztő Kiszívőketek egyebé mellett, mint a már ismert szoftverjei, a Flotix (lemezolvasófejlesztítő), most az alkalmazók egészségvédelme céljából fejlesztette ki új találmányát, a védőszemüveget. Első látásra ez nem különbözik egy fényvédő réteggel ellátott szemüvegtől. Azonban ez többet tud! Különböző lencséje kiszűri a káros sugarakat. A kiszívőketek munkatársai tudják, hogy a szemüveget egyébként nem viselőkké ellenérzéssel fogadják a hasznos kiegészítő eszközt, ezért tetszőt és kényelmes keretbe helyezték a szemet óvó speciális lencsékbe.

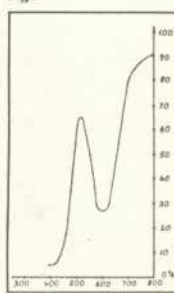
A dioptriás szemüveget viselőkké sincsenek kizárva, mert részükre a bevonat szintén elkészítendő.

Én magam is sokat dolgozom számítógéppel, illetve ő is nagyon sokat nyúzó engem. Kipróbáltam ezt az új magyar szabadalmat, és mindenkinek ajánlom, aki képernyő előtt ül. A számítástechnikához a gépek, szoftverek és perifériák mellett hozzátartoznak az egészséget védő kiegészítő eszközök. Gondoljunk a magunk és gyermekeink épségére!

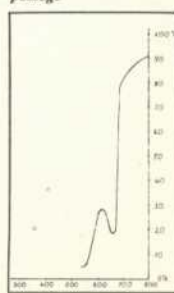
1. ábra. A CompuDrug szintelen, UV-szűrő lencséjének fényáteresztő képessége

2. ábra. A CompuDrug zöld, UV-szűrő lencséjének fényáteresztő képessége

3. ábra. A CompuDrug barna, UV-szűrő lencséjének fényáteresztő képessége

COMMODORE 16

Korszerűbb!...

A Magazin 1986. júliusi számában Pál László cikkében láttam egy APPEND programot. Azóta foglalkoztam a gondolattal, hogy C16-ra olyan APPEND-et írjak, amely mindent elvégez, a felhasználónak nem közben nem kell még ezt-azt csinálnia.

Az APPEND-del programokat lehet összefűzni, nagyon egyszerűen. Töltsük be az APPEND-et, majd indítsuk el. Ha nincs a DATA sorokban hiba, akkor kitorlí a BASIC-betöltőt, ezert akik először írják a programot, futtatás előtt mentsek el. Ezután az összefűzni kívánt programok közül az első töltsük be, majd nyomjuk meg az F1 billentyűt. Indítsuk el a magnót. Betöltődik a következő program. Az APPEND összefűzi és 10-től tizesével átsorszámozza a programokat.

Hasznos lehet, ha szubrutinonként vannak megírva programjaink, és ezeket akarjuk egy egészévé összeállítani.

Arra vigyázzunk, hogy grafikus képernyőt és RS232 puffert ne használjunk; ezen a területen helyezkedik el a gépi kódú rész.

Ha az F1 billentyűt átprogramozzuk, az APPEND a SYS685 parancsral hívható.

VARGA SÁNDOR

```

10 REM*****
20 REM#
30 REM# APPEND
40 REM#
50 REM# VARGA SANDOR
60 REM#
70 REM*****
80 FORI=685TOI+21:REMDA B=B+A:POKEI,A:NEXT
90 FORI=1015TOI+55:READA B=B+A:POKEI,A:NEXT
100 IFB<>7777THENPRINT"ADAT HIBA" END
110 KEY1,"SYS685"+CHR$(13)
120 NEW
130 DATA 56,165,45,233,2,133,43,176,10
140 DATA 165,46,56,233,1,133,44,70,251,3
150 DATA 76,247,3
160 DATA 165,46,133,44,169,0,32,189
170 DATA 255,166,43,164,44,169,0,32,213
180 DATA 255,169,1,162,16,133,43,134,44
190 DATA 169,82,162,69,160,78,141,39,5
200 DATA 142,40,5,140,41,5
210 DATA 169,117,162,13,141,42,5,142,43
220 DATA 5,169,5,133,239,96
    
```

ZX-SPECTRUM

Beta BASIC

A program a Beta BASIC 3.1-es változatban készült, és mint önálló eljárás, tetszés szerint használható saját programjainkban. A rutin hívása például

1000 be n\$, 10, 2, 10

formában történhet, amikor a 10-es sor 2. karakterétől kezdődően jelöli ki a rutin a beviendő fűzér helyét, 10 karakter hosszán. Ha itt van a képernyőn valami, akkor a rutin ENTER hatására egyszerűen a kijelölt helyen szereplő karaktereket helyezi az n\$ fűzérbe, egyébként pedig a bebillentyűzött karaktereket. A 20-as sor állítja be azokat az értékeket, amelyeket a felsorolt változók felvesznek, ha például

1000 be j\$ formában hívánk a rutint.

Az eljárást olyan esetekben ajánlom, amikor sok „bebillentyűzendő” adatot kell feldolgozni: ilyenkor ugyanis a szerkesztő-sorból történő bevitelnél sokkal látványosabb és egyszerűbb mindjárt a megfelelő helyre írni a beviendő fűzért. Ismétlődő adatokat nem kell újból bevinni, mert ENTER hatására az adott helyre előzőleg beírt adatok automatikusan „beolvasódnak”.

Commodore-tulajdonosok! Örömmel látnék hasonló adottságú eljárást valamely Commodore gépre is.

RÁCZ MIKLÓS

```

10 DEF PROC be KEY I$,X,Y,1
REM RAmoUFT 1987
20 DEFAULT X=0,Y=1,I=7,I$=""
30 PRINT AT X,Y-1:FLASH I$;"":AT X,Y+1:FLASH I$;"":AT X,Y
40 GET M$
50 IF CODE M$=13 THEN
FOR I=1 TO Y+1-1
LET I$=I$+CHR$(X,I)
NEXT I
GO TO 140
ELSE LET I$=M$
60 PRINT STRING$(I," ");AT X,Y:M$;
BEEP .1,-20
70 DO
PRINT " ",CHR$ I;
PAUSE 2;
LET M$=INKEY$;
PRINT " ",CHR$ I;
PAUSE 2;
LOOP WHILE M$=""
80 IF M$=CHR$ 12 THEN
IF LEN I$>0 THEN BEEP .035,-10
PRINT CHR$ 9;" ",CHR$ I;
LET I$=I$( TO LEN I$-1)
GO TO 70
ELSE BEEP .035,10
90 IF M$=CHR$ 13 THEN GOTO 140
100 IF M$<>CHR$ 12 THEN
LET I$=I$+M$
BEEP .035,-10
PRINT M$;
110 IF LEN I$=1 THEN GO TO 70
ELSE GET M$
BEEP .035,10
120 IF M$<>CHR$ 13 AND M$<>CHR$ 12 THEN LET I$=I$( TO LEN I$-1)
PRINT CHR$ 9;
130 GO TO 80
140 PRINT AT X,Y-1;"":AT X,Y+1;" "
150 END PROC
    
```

• A sportélet változására, korszerűsítésére is kihat hétköznapijaink technikai fejlődése. Az új helyzetben valamennyi sportágban elengedhetetlen a felkészítést és versenyzést segítő számítástechnikai rendszerek bevonása. A versenyek ésszerű élettervezéseket követelnek. Ezekhez azonban az eddig bevált, hagyományosan alkalmazott kiválasztási módszerek elavultak, így csak az egzakt adatokra támaszkodó vizsgálati eljárások vezethetnek eredményhez.

Ma már a fentiek ismertek, sőt mind szélesebb körben elfogadottak, egyre több területen alkalmazottak, noha a korszerű hazai sportinformatika és számítástechnika meglehetősen rövid múltra tekint vissza. Az úton elértünk már eredményeket, pedig csak a kezdetén vagyunk. Ahhoz, hogy a jelenleginél sikeresebbek legyünk, van még mit tennünk az elektronikus adatfeldolgozás, adattárolás, információtovábbítás terén. Nélkülözhetetlen — elsősorban IBM-kompatibilis gépekkel — a meglévő mikroszámítógépes állomány fejlesztése. És nem maradhat el annak a számítástechnikai központnak, országos adatbanknak a felállítás sem, amely csatlakozhatna a szocialista országok számítógépes és információs rendszeréhez, továbbá más adatbankokhoz. A létrehozott adatbankok és információs számítóközpontok ugyanis jó szolgálatot tennének a sporttudományos kutatásoknak, a sportegészségügynek, a különféle nyilvántartásoknak és a sportéleti gazdálkodásnak.

Napjainkra nemcsak az ipar vagy a különböző tudományágak nem lehetnek meg számítógépes szoftverek nélkül, de a tömegsport és versenysport sem mellőzheti a számítógépek nyújtotta „szolgáltatásokat”. Ahhoz, hogy nemzetközi mezőnyben szerepeljünk, ott eredményeket mutassunk fel, fontos valamennyi résztvevő módszerének elemzése, nyomon kísérése, és ha arra mód van, a sikerek adaptálása. Ugyanis a számítástechnikát kiválóan alkalmazzzák külföldön a sportban, mint jól hasznosítható eszközt és módszert. Az ötletet az élet produktá, nevezetesen, hogy a számítógépek sok területen szolgálják, segítik az embert — miért ne tennék ugyanezt a sportban? Hogy mennyire bevált, arra nézzünk néhány példát, esetlegesen kiválasztott sportágot; olyat, ahol már sikerrel teremtettek kapcsolatot a számítógéppel.

A férfitornában használatosak már mikroszámítógépekhez írt programok. Ezek közül a kettős tagozódású logikai rendszer személyi állományt kezel, dolgoz fel, a tornaversenyek információs és pontérték-előnérvő feladatait végzi, illetve a pontozóbírók munkáját ellenőrzi, értékeli és dokumentálja. Az ötven bíróra és kétszáz versenyzőre elkészített program nemcsak a torna világára alkalmazható, hanem némi

változtatással más, pontozásos sportágban is hasznosítható. Segítségével ugyanis kiszűrhető a szubjektivitás és összehasonlítható a zsűritagok munkája. Sőt — ami nagyon fontos —, lehetővé teszi a legjobb bírók kiválasztását!

Az edzések megtervezése a majdani eredmények alfája. Mindehhez a mikroszámítógép partner, elengedhetetlen társ. E kijelentés igazolásul annyit, hogy manapság rendkívül nehéz az edzések optimális mennyiségét, intenzitását meghatározni. De a sportmozgások rögzítésével, számítógépes regisztrálásával, az adott sportági technika kialakításával előbbre léphet a szakember. Hogyan? A számítógépes mozgáselemzéssel pontos, részletes információhoz juthat és így az adatok birtokában kiküszöbölheti az esetleges hibákat.

Az úszás kedvelt, tömegek vonzó sportág. Szerelmesei közül jó néhányan világklasszisok, csúcseredményt döntők lettek, öregbítve a magyarok hírnevét a nemzetközi sportéletben. Viszont cseppet sem mellékes az, hogy a sikeres versenyzés mellett hogyan, milyen színvonalon rendezünk meg egy-egy versenyt.

A mikroszámítógépekre írt programok ez utóbbit segíthetik. Elvágzik a különböző feladatokat, a kötelező adminisztrációt, a futam- és pályabeosztást, elkészítik a helye-

zési pontszámok alapján az egyesületi szinten részletezett, táblázatos pontszámösszesítést. A tömegsportban, mint a Balaton-átúszás, hagyományos versenyen az adatnyilvántartáson kívül eredményt mér és közöl, továbbá statisztikát értékel.

Maradva a víznél, evezünk át egy másik, közkedvelt sportágba, ahol a gyakorlatban jól bevált a kajajos mozdulatát mérő program. Ebben terhelés alatt folyamatosan rögzítik a húzás erősségét, sebességét, a hajónak átadott erőt. A mikroszámítógép segítségével meghatározzák csapásonként az evező húzásisebesség-maximumát, hosszát, a lapátérom maximumát és impulzusát, teljesítménymaximumát, a hajónak átadott impulzus- és erőmaximumot. A nyert adatokat a program tetszőleges időintervallumra összegzi, és meghatározza a csapásszámot. A művelet végén grafikusan megjeleníti a kapott értékeket.

A mikroszámítógép a különböző labdajátékoknál is bevált. Programokkal megkönnyítik többek között a taktikázás tanítását úgy, hogy a sportolónak különféle taktikai variációkat mutatnak be. A reakcióidőt és figyelemkoncentrációt szintén programban dolgozzák fel, és az így nyert ismeretek birtokában objektíven mérik a rajtállapotban előálló pszichés összetevőket. E megfi-

gyelések jó szolgáltatokat tesznek a versenyzők felkészítésében.

Hosszasan lehetne sorolni, hogy a legkülönbözőbb sportágakban miként hasznosítható a mikroszámítógép. Mi azonban a fentiekkel csupán ízelítőt kívántunk nyújtani a gyors, pontos sportinformatika eszközéről.

Beszámolóinkat mégsem fejezhetjük be anélkül, hogy néhány szóval kitérnénk arra, hogy a bírók munkáját, kiválasztását mi-

ként ellenőrzi, könnyíti meg a részükre készített program. Hogy mennyire nem mellékes a versenyzés során, az eredménynél a bíró személye, egyénisége, felkészültsége, azt a laikusok is, mint drukkerek, jól tudják. Mert hiába a sportoló felkészültsége, tudása, az elfogult bíró sokszor juttathatja a jót is hátrányos helyzetbe. De egy mikroszámítógépre írt rendszerrel sikerült például a kézilabda-mérkőzésekre úgy kiválasz-

tani a játékvezetőket, hogy a személyük elleni reklamációk száma egy év alatt hatodára csökkent. Korábban sok volt a panasza, a vita a bírók ítélete miatt. A számítógép közreműködését már nem kérdőjelezték meg a játékosok; belátták, hogy vele kizárták a szerveséget a szubjektivitást, hiszen a képernyőn megjelenő adatok objektíveknek tekinthetők.

Az élet bebizonyította, hogy létjogosultságot nyert a sportban is a számítógép. Éppen ezért a jövőben ki kell szélesíteni a számítógép alkalmazását a sportélet valamennyi területén, mert már a kezdeti eredmények igazolták: a gép pontos, gyors és mentes mindenféle „bundától”.

k. é.

1987. EVI TAVASZI FORDULOK

5. HET NB1 FERFI 1

HODIKOT SE	-UJVAROSI KOHASZ	4	5	11	0	HALMAI JANOS	KOVACS ISTVAN
SZEGEDI VOLAN	-TATABANYAI BANY	4	6	18	0	HUMMEL PAL	KISS LASZLO
FERENCVAROSI TC-DELEP SC		4	5	16	0	KAPONYI JANOS	KIS KAROLY
VARPALOTAI BANY-RABA ETO		4	5	15	30	KEMECSEI ISTVAN	KOUTNY LAJOS
ELEKTROMOS SE	-BP.HONVED SE	4	5	11	0	KISS II ISTVAN	SZABO LASZLO
V.A.E.V. SC	-PECSI MSC	4	6	11	45	MATRAI ATTILA	SCHALLI ADAM
BCSABAI ELORE	-DEBRECENI DOZSA	4	5	11	0	KLIMENT JANOS	PAPP GYORGY

6. HET NB1 FERFI 1

BP.HONVED SE	-V.A.E.V. SC	3	30	11	0	BERGMANN NANDOR	SZIKLAI ANDRAS
RABA ETO	-ELEKTROMOS SE	3	25	17	30	KAPONYI JANOS	KIS KAROLY
DELEP SC	-VARPALOTAI BANY	3	29	11	0	KEMECSEI ISTVAN	KOUTNY LAJOS
TATABANYAI BANY-FERENCVAROSI TC		3	28	17	45	HUMMEL PAL	KISS LASZLO
UJVAROSI KOHASZ-SZEGEDI VOLAN		3	28	17	15	AMBRUS ZOLTAN	HUCKER FERENC
DEBRECENI DOZSA-HODIKOT SE		3	28	17	0	HAIDE RUDOLF	TEKAUER PETER
BCSABAI ELORE	-PECSI MSC	3	29	11	0	BRECSKA MIHALY	SZABO JOZSEF

7. HET NB1 FERFI 1

HODIKOT SE	-UJVAROSI KOHASZ	4	5	11	0	KAPONYI JANOS	KIS KAROLY
SZEGEDI VOLAN	-TATABANYAI BANY	4	6	18	0	BERGMANN NANDOR	SZIKLAI ANDRAS
FERENCVAROSI TC-DELEP SC		4	5	16	0	ANDORKA SANDOR	SCHOBER OTTO
VARPALOTAI BANY-RABA ETO		4	5	15	30	GOZSY GABOR	VOLGYI LASZLO
ELEKTROMOS SE	-BP.HONVED SE	4	5	11	0	AMBRUS ZOLTAN	HUCKER FERENC
V.A.E.V. SC	-PECSI MSC	4	6	11	45	HUMMEL PAL	KISS LASZLO
BCSABAI ELORE	-DEBRECENI DOZSA	4	5	11	0	HALMAI JANOS	KOVACS ISTVAN

8. HET NB1 FERFI 1

V.A.E.V. SC	-BCSABAI ELORE	4	11	17	30	GYULAI GEZA	KESZTHELYI LASZ
PECSI MSC	-ELEKTROMOS SE	4	13	11	0		
BP.HONVED SE	-VARPALOTAI BANY	4	13	11	0	HUMMEL PAL	KISS LASZLO

Integrált szoftver

A sorozat eddigi részeihez hasonlóan ismertetem az átíráshoz szükséges tennivalókat, és közlöm a következő program listáját. Ismét felhívom a figyelmet arra, hogy a többször ismétlődő átírnivalókat csak az első előfordulásuknál említem meg, ezért ha valamit nem találnak itt, azt a sorozat korábbi cikkeiben keressék!

Amennyiben valamelyik géptípusra kellő számú jelentkező akad, vállaljuk az átírást is. Az így elkészített programcsomagot — a klub hagyományainak megfelelően — igen mérsékelt költségtérítés ellenében terjesztenénk.

Az átírás

A 10-es sorban a törlések a tárbán helyet foglalnak a sztringeknek. A legtöbb gépnél erre nincs szükség.

A 20-as sorban üres helyek, egyenlőségjelek és a 124-nek megfelelő ASCII kódok beadása történik egy-egy sztring megfelelő helyére.

A SOUND utasítás mindenütt elhagyható vagy más hanghatást kiváltó utasítással helyettesíthető.

Az 530-as sorban az EOF(-1) az adatok végét jelzi a szalagon. Ez a jel gépként más és más!

A felső vessző ennél a gépnél a REM utasítás rövidítése (például az 1200-as, 1300-as sorban).

DR. SIMONYI ENDRE

```

1020 GOSUB 1500:AF=AF+1:CLS:PRINT:PRINT'
NYGMTATAASI SZAAM':AF:PRINTSS:PRINT'A
AGNOT NEM SZABAD KIKAPCSOLNI!':GOTO 700
0
1500 GOSUB1710:LN=LEFT$(R$,P-1):GOSUB17
00:GN=LEFT$(R$,P-1):GOSUB1700:TN=LEFT$(
R$,P-1):GOSUB1700:A1=LEFT$(R$,P-1):GOS
UB1700:A2=LEFT$(R$,P-1):GOSUB1700:CS=L
EFT$(R$,P-1):GOSUB1700:PH=LEFT$(R$,P-1)
:GOSUB1700:CD=R:R="
1650 L1=TT+"*+GN+"*+LN:L6=TT+"*
+LN:L2=A1:L3=A2:L4=CS:RETURN
1700 R=RIGHT$(R,LEN(R)-P)
1710 P=INSTR(1,R,CH):RETURN
2000 IF L1<>"* THEN PRINT#-2,TAB(LM)L1:
CL=CL+1
2010 IF L2<>"* THENPRINT#-2,TAB(LM)L2:C
L=CL+1
2200 IF L3<>"* THEN PRINT#-2,TAB(LM)L3:
CL=CL+1
2300 IF L4<>"* THEN PRINT#-2,TAB(LM)L4:
CL=CL+1
2040 IF RIGHT$(A,1)="e" AND L6<>"* TH
EN GOSUB 2160:PRINT#-2,"*":PRINT#-2,"*":
PRINT#-2,TAB(LM)"Tisztelt":L6:CL=CL+3
2100 GOTO 7080
2160 P=1:P=INSTR(P,L6,"*"):IF P<>0 THEN
L6=LEFT$(L6,P):RETURN
2170 P=LEN(L6):FOR WW=P TO 1 STEP-1:IF
MID$(L6,WW,1)<>"* THEN P=WW:WW=1:GOTO2
180
2180 NEXT WW:L6=LEFT$(L6,P)+"*":RETURN
6000 CLS:PRINT:PRINT'SZOVEGADATBAZIS-TO
ELTEES':POK:329,255:PRINTSS
6020 INPUT'ADATBAZIS NEVE':DS:DS=0:LI=
0:IFDS="U" THEN END
6040 FORX=0 TO T:T$(X)="*:NEXTX:OPEN'I',
-1,DS:INPUT#-1,LM,LN,FL,FL,PG,OE,HD,PI
,JY
6070 FOR X=0TO T:LINEINPUT#-1,T$(X):IF E
OF(-1) THEN X=T
6100 NEXTX
6110 CLOSE-1:RETURN
7000 P1=PG:PS=0:SI=0:TAB=LM:N=0
7050 OPEN"O",-2,'PRINTER':IF AL="BE"THE
N AL="*":GOTO7080ELSEGOSUB7720
7080 A=TN(N)
7090 IF LEFT$(A,1)="* THENA=RIGHT$(A,
LEN(A)-1):GOTO7090
7100 N=N+1:IFN > T THEN7790ELSE IF CL=>
PL ANDLEFT$(A,2)<>"*/" THEN A="*"+A:G
OSUB7670
7120 IF LEFT$(A,1)<>"/*" THEN 7430ELSE IF
LEFT$(A,2)="/*" THEN 7080
7130 IFLEFT$(A,2)="/*k" THENPRINTA:LINE
INPUTA:GOTO7120
7140 IFLEFT$(A,2)<>"/*" THEN7220ELSE PC
=MID$(A,3,3):PC=VAL(PC)
7160 IFPC>255THENPRINT#228,'SEGEEDKOD':
GOTO7080
7170 PRINT#-2,CHP(PC):PC=STR$(PC):X=CL

```

```

10 GOTO9000
21 CLS2:PRINT#195.' DESSZEFEESUELOE
*':M=MEM
23 FOR X=1 TO 2000:NEXT X:I=INKEY
30 IF MEM>32000 THEN CLR30000:T=200 EL
SE CLEAR15000:T=100
70 CH="ö":PP=1
80 DIMT(T+2):OE=1:LM=10:LN=60:PL=56:FL=
6:PP=1:SS="*"+STRING$(30,61):LP=66:PRIN
T#453,'A FORMAAT VAALTOZTATJA (I/N)
*':GOSUB680:IF A<>"N" THEN IP=1:PRINT#48
5,'OLDAL SZUENET (I/N) *':GOSUB680:IF A<
">" I" THEN PP=0
90 PRINT#485,STRING$(21,32):PRINT#453,'
SOROS, VAGY PAARHUZAMOS':PRINT#485,' <S
> OR <P>':GOSUB680:IF A="S" THEN POKE&H
3FF,1 ELSE POKE&H3FF,0
100 CLS:GOSUB 6000:CLS:PRINT:PRINTTAB(2)
"CIMADATBAZIS-TOELTEES':PRINTSS:PRINT'A
Z ADATBAZIS EDDIGI NEVE: POSTAAZO':PRINT
:LINE INPUT'UJ NEEV?':AF:IF AF="POST
AAZO"
110 PRINT:PRINTAF;'- KERESESE':PRINT:G
OSUB500:GOTO 1000
500 OPEN'I',-1,AF:IF EOF(-1) THEN PRINT
'AZ ADAT NINCS AZ ADATBAZISBAN':END ELSE
RETURN
680 A=INKEY:IF A="*" THEN 680 ELSE RET
URN
1000 CLS:IF EOF(-1) THEN END
1010 LINE INPUT#-1,R

```

```

EN(PCα)-1: Aα=RIGHTα(Aα,LEN(Aα)-X-2):IF A
α<>' THEN7140
7210 PRINT#-2,' ':CL=CL+1:GOTO7080
7220 IF LEFTα(Aα,2)='/' THENGOSUB7670:G0
TO7120
7230 IFLEFTα(Aα,2)='/' THEN GOTO 7810
7240 IFLEFTα(Aα,2)<>'/' THEN7290
7250 IF SI=1 THEN7270
7260 SI=1:LM=LM+5:LN=LN-10:GOTO7280
7270 SI=0:LM=LM-5:LN=LN+10
7280 Aα=RIGHTα(Aα,LEN(Aα)-2):TAB=LM
7290 IF LEFTα(Aα,2)<>'/' THEN7320
7300 PRINT#-2,' ':Aα=RIGHTα(Aα,LEN(Aα)-2
):PS=1:TAB=TAB+PI:LN=LN-PI:CL=CL+1:IF DS
=1THENPRINT#-2,' ':CL=CL+1
7310 GOTO7120
7320 IF LEFTα(Aα,2)<>'/' THEN7360
7330 Xα=MIDα(Aα,3,2):Yα=VAL(Xα):FOR Y=1TO
X:PRINT#-2,' ':CL=CL+1:NEXTY:Xα=STRα(X
):X=LEN(Xα)-1:Aα=RIGHTα(Aα,LEN(Aα)-X-2):
GOTO7120
7360 IF LEFTα(Aα,2)<>'/' THEN7410
7370 Xα=MIDα(Aα,3,2):TAB=VAL(Xα):Xα=STRα
(TAB):X=LEN(Xα)-1:IF TAB<0 THEN X=X+1
7390 Aα=RIGHTα(Aα,LEN(Aα)-X-2):TAB=TAB+L
M:Tα=Aα:L=LEN(Aα):GOTO7430
7410 IF LEFTα(Aα,2)<>'/' THEN7420ELSE Aα
=RIGHTα(Aα,LEN(Aα)-2)
7420 IF LEFTα(Aα,2)='/' THEN 2000
7430 IF LEN(Aα)>LN THEN7480
7440 Zα=Aα:GOSUB8200:Aα=Zα:IF Tα(N)='*
THEN PRINT#-2,TAB(TAB)Aα:GOTO7780
7450 IF LEFTα(Tα(N),1)='/' THEN Tα=Aα:L=L
EN(Aα):GOTO7550
7460 IF LEN(Aα)+LEN(Tα(N))>250THENGOSUB8
040
7470 Aα=Aα+Tα(N):N=N+1:IFN > T THEN7780E
LSE7430
7480 IF LEFTα(Aα,1)='*' THEN Aα=RIGHTα(Aα
,LEN(Aα)-1):GOTO7480
7490 L=1:LL=L
7500 LL=INSTR(LL,Aα,'*'):IF LL=0 AND LEN
(Aα)<LN THEN L=LEN(Aα):GOTO7540
7520 IF LL=0 AND LEN(Aα)>LN THEN7540
7530 IF LL <= LN+1 THEN L = LL:LL=LL+1:G
OTO7500
7540 Tα=LEFTα(Aα,L)
7550 IF LEFTα(Tα,1)='*' THEN Tα=RIGHTα(Tα
,LEN(Tα)-1):GOTO7550
7560 IF CL>= PL THEN Aα=' '*Aα:GOSUB767
0
7570 IF LI =1 THENPRINT#-2,N-1;
7580 IF JY=1 THENGOSUB8110
7590 Zα=Tα:GOSUB8200:Tα=Zα:PRINT#-2,TA
B(TAB):Tα:CL=CL+1:IF DS=1THENPRINT#-2,'
':CL=CL+1
7600 PRINTε167,'SOROK SZAAMA';CL:'KINYOM
TATVA':PRINTε288,STRING(99,32):PRINTε25
7,Tα:TAB = LM:IFPS=1 THENLN=LN+PI:PS=0
7610 QTα=INKEYα:IF QTα='U'OR QTα='u'THEN
7780
7630 Aα=RIGHTα(Aα,LEN(Aα)-L):IF LEN(Aα)>
LN THEN 7480
7650 IF Aα='*' THEN7080
7660 GOTO7440
7670 IF IP=1THENPRINT#-2,CHRα(12):GOTO7
690
7680 FORF = CL+FL TOLP:PRINT#-2,' ':NEXT
F
7690 Aα=RIGHTα(Aα,LEN(Aα)-2)
7700 IF PP=1 THEN SOUND120,18:PRINTε228,
'A FOLYTATAASHOZ LENYOMANDO AZ <ENTER>-G
OMB':GOSUB680:PRINTε228,' '
7720 IFFL>1THENFOR X=1TO FL:PRINT#-2,' '
:NEXTX
7730 CL=1:IF PG=0 THEN RETURN
7740 IF PG=1THEN PG=PG+1:RETURN
7745 IF SI=1THEN LM=LM-5:LN=LN+5
7750 Zα=HDα:GOSUB8200:HDα=Zα:PRINT#-2,
TAB(LM)HDα:PRINT#-2,TAB((TAB+LN)-7)'01d
α':PG:CL=CL+2:IF DS=1 THEN PRINT#-2,'
':CL=CL+1
7755 IF SI=1THEN LM=LM+5:LN=LN-5
7770 PG=PG+1:PRINT#-2,' ':RETURN
7780 IF OE=1AND IP=1THENPRINT#-2,CHRα(12
);
7785 IF OE=1ANDIP=0THENFORX=CL+FL TO LP-
1:PRINT#-2,' ':NEXTX
7790 IF PS=1 THEN LN=LN+PI:PS=0
7800 CLOSE-2:PG=PI:X=0:N=0:GOTO1000
7810 Aα=RIGHTα(Aα,LEN(Aα)-2):Zα=Aα:GOSU
B8200:Aα=Zα:PRINT#-2,TAB((LN-LEN(Aα))/2
+LM)Aα:CL=CL+1:IF DS=1THENPRINT#-2,' ':C
L=CL+1
7820 GOTO7080
8040 PRINTε228,'KIVAAGANDO A HOZZAARENDE
LEESIG';N:FOR X = T TO N+1STEP-1:Tα(X)=T
α(X-1):NEXTX:X=LEN(Tα(N))/2:X=INT(X):Tα(
N+1)=RIGHTα(Tα(N),LEN(Tα(N))-X):Tα(N)=LE
FTα(Tα(N),X):RETURN
8110 IF Tα=Aα AND LEN(Aα) < LN-7 OR LEN(
Tα) < LN-12 THEN RETURN
8120 IF RIGHTα(Tα,1)='*' THEN Tα=LEFTα(Tα
,LEN(Tα)-1):GOTO8120
8130 P=RND(LN)
8140 P=INSTR(P,Tα,'*'):IF LEN(Tα)>=LN TH
ENRETURN
8160 IF P=0 THEN P=1:GOTO 8140
8170 Tα=LEFTα(Tα,P)+'*'+RIGHTα(Tα,LEN(Tα
)-P):P=P+3:GOTO8140
8200 ZYα='*':FORX=1TO LEN(Zα):ZXα=MIDα(Z
α,X,1):IF (ZXα<>'%')AND(ZXα<>'ε')AND(ZX
α<>'&')AND(ZXα<>'#') THEN8250
8210 IF ZXα='*' THEN ZXα=CHRα(125):GOTO8
250
8220 IF ZXα='%' THEN ZXα=CHRα(124):GOTO8
250
8230 IF ZXα='ε' THEN ZXα=CHRα(96):GOTO82
50
8240 ZXα=CHRα(126)
8250 ZYα=ZYα+ZXα:NEXTX:Zα=ZYα:RETURN
9000 CLS0:PCLEAR1:GOTO21
9999 MOTORON:FOR X=1 TO 8000:NEXT X:FORX
=1 TO2:CSAVE'FEESUELO':MOTORON:FOR Z=1 T
O 999:NEXT Z:NEXT X:MOTOROFF

```

Primo Két botkormánnyal

Váradi Gábor (Kiskörös) írja: „A Primóba beépítettem a szükséges A, B csatlakozót, a hozzájuk kapcsolódó áramkörökkel együtt. Kérem, alakítsák át, hogy alkalmas legyen a géphez. (Azért kettő, mert két srácom van, és időnként együtt akarnak játszani.)

Kérem, jelölje meg, hogy melyik a jobb, és a bal, majd készítek nekik egy kis elosztódobot a géphez, hogy együtt és külön is tudjuk használni.”

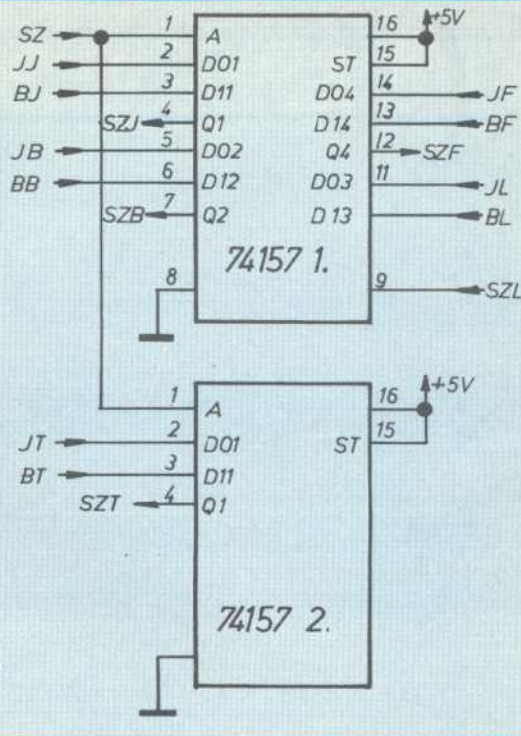
Az általam közölt cikk (és a benne levő program) szerint mindkét csatlakozót használja. Így nincs jobb és bal, hanem csak egyetlen botkormány. A két botkormánys esetben a programnak kell váltogatni, vagy úgy, hogy:

— mindig mindkét botkormány párhuzamosan van kötve, és a kezelők váltogatva kapcsolnak (ez nagyon egyszerű, de nem célszerű),

— vagy úgy, hogy egy két integrált áramkörből álló „kapcsolást” építünk.

Ez utóbbit ismertetem. A bemenetnél a J, B mint első betű a botkormányt jelöli, a J, B, F, L, T mint második betű az irányokat és a tűzgombot jelöli. Az A bemenet a kiválasztó, az ST az engedélyező. Az SZ jelzi a számítógépet. Mivel a második alkatrészen kihasználatlan három kapcsolási lehetőség, ezért további funkciók (például folyamatos tüzelés) is megvalósítható.

— SE —

ADOK—VESZÉK—CSERELEK

Ebben a rovatban rövid, szöveges, a mikroszámítógépekkel kapcsolatos hirdetések közlünk. A díjszabás: közületeknek gépielt soroként (60 karakter) 100,- Ft, magánzemélyeknek az első sor 50,- Ft, minden további sor 20,- Ft. Az NQSZT tagjainak az első három sor ingyenes. Hirdetéseiket a szerkesztőség címére várjuk.

ADOK

Angol nyelvvizsga-előkészítő azótanító program C64-re. 11 témakörben 1400 szót tanít, kiejtéssel. 2-3-szor gyorsabban tanulhat, mint szótárból. Az angol-személyeknek és közületeknek floppy 3600 forint. Kivánásra részletes tájékoztató küldök. Tóth András számítástechnika, Post Restant, 1364 Budapest 4.

C64-hez Geos program magyar fordítása: eladó. Vidós Nagy Leona, Budapest, György Aladár u. 30. 1125.

C64-hez bővíthető portra csatlakoztatható resztosuper reset gomb 220 forintért eladó. Utánvétel elküldöm. Kérjen tájékoztatót! Tóth András, Szentpéteri, Rózsa Ferenc sgt. 128/A. 6728.

Commodore 64 programok tájékoztatás floppy vállalom magánzemélyeknek és közületeknek. Minden mászóval szemben biztos védelem, igen nehéz visszafeltételtség. Levélben részletesen tájékoztatom. Bódi András, Post Restant, 1364 Budapest 4.

C64 és C128-tulajdoszok, figyelme! Jönözött televízió videomonitor alkatékot (kep-hang), az eredeti funkciók megtartása mellett. C128 esetében 00 eszlopus megjelenítékre is alkalmas. Pál Miklós, Budapest, II. Rákóczi Ferenc u. 345. k 7-10 C lépcső. 1214.

SHARP PC-1247, Sharp CE-125 thermo-printer/microcassette recorder/cutter

cassette interface (ez utóbbi PC-1245-éhez is jó) külön is eladó. Dr. Nagy András, Szeged, Aradi vértanúk tere 3. 6720

80 k-s Spectrum beépített hangmodulátorral, intelligens botkormány-interfészsel, 400 programmal eladó. Czúrák Tamás, Pécs, Siklósi út 28. 7632. telefon: 72/41-114

Videoton TVC tartozékokkal, memória-bővível, programokkal eladó. Irányár 10 ezer forint. Biró János, Fót, Kiszési u. 12. 2151

48 k-s Spectrum, tanítható botkormány interfész, botkormány, 150 darab válogatott program, nagyon sok irodalom eladó. Az egész együtt 17 000 forint. Vantal Dózsa, Szajszentpéter, Móra Ferenc u. 20.

48 k-s ZX-Spectrum sürgősen eladó. Tartozékok: joystick turbo interfész, 400 darab program és bő szakirodalom. Hangvési Zoltán, Újkirlyós, Petőfi u. 53/1. 5661

Stop! Már megint a hirdetésekkel böngezi? Nyilván szórakoztató, izgalmas játékgrogramokat keres. Néha megtaláljal! Kérjen ingyenes tájékoztatót! Kuruczán József, Szatymaz, Pf. 1044. 6763.

Másoló és hibajavító program, teljes lemezmásolás, formálás, ellenőrzés, hibajavítás 6 perc alatt. Bővebb felvilágosítás: Pávirnyk Attila vagy Székeli László, Miskolc-Egyetemváros, Vöröshasereg u. 110. Telefon: 46/45-113

Programok C Plus/4 és C16 számítógépekre: FORTR nyelv, turbo file kezelés fájlkezelés, disk system BASIC és aszemelt. Fejlesztő program, Copy 226 lemez/ezs/ralopus másoló, C64/C Plus/4 turbo C64/C Plus/4 rutin és rendszerváltozó összehasonlító táblázat, Profinas C Plus/4 kétféletem aszemlyi fordító, A programok ára 180-600 forint, kazettán, utánvétel, részletes kezelési utatírással.

szal. Kérésre ismertettük küldök. Peluházi Gyula, Szilvasiget, Ady Endre u. 36. 2145

64 Kb-ajos ZX81 sok programmal, botkormánnyal eladó. Ajánlatot levélben kérek. Vigh György, Budapest, Margit u. 8-1165.

VESZÉK

Sürgősen vennék 1 vagy 2 darab CP/M 2.23 operációs rendszer alatt működő Apple IIe számítógéphez csatlakoztatható 10 Mбайт vagy ennél nagyobb kapacitású Winchester-tárolót. Ajánlatokat a Geofizikai Kutató Vállalat beruházási osztályára, Andor Ernő részére kérem, írásban vagy telefonon (Budapest, Népköztársaság útja 59. Telefon: 221-050).

CSERELEK

C16, C Plus/4 programokat cserélnek. Kapcsa Gyula, Debrecen, Kőfaragó u. 21. 4033

C16 és C Plus/4 programokat cserélnek. Farkas Tibor, Zalanzentpört, Felszabadulás u. 1. 8790

C64-es programokat cserélnek kazettán. Kerpész Zsolt, Debrecen, Barna u. 3. 4025

Commodore 128-as gépre és 1571-es floppyra felhasználható programok - adati-feldolgozó, szövegszerkesztő stb. - cseréjéhez kapcsolatot keresek. A programok kézikönyve, leírása is érdekel. Gomori József, Budapest, Lujza u. 1/b. 1086

Primo programokat cserélnek. Várom olyanok jelentkezését, akik hardverbővítést végeztek gépjükön. Varsányi Gábor, Nagyvárad, Aradi u. 14/c. 7500

MDX rendszer Sanyo MPC 64 gépre és C64-re szoftvert cserélnek. Tóth Zoltán, Budapest, Katona József u. 33/b. 1137

INFORM

A tartalomleírások az alábbi folyóiratokban megjelent programleírásokról készültek:

A folyóirat neve	Kódja
64'er Magazin	64er
Chip Magazin	chip
Commodore Horizons	coho
Commodore Microcomputers	coml
Compute!	cute
Computer Persönlich	pers
Happy Computer	happ
hc - Mein Home-Computer	hc
mc - Zeitschrift	mc
Run /USA/	run
Sinclair User	sinc
Your Sinclair	ysin

A tartalomleíró szövegeket permutáljuk, a szövegvariánsokat pedig alfabetikusan rendeztük.

A tartalomleírás egy szövegből áll, majd a listában ezt követi a forrás megjelölése a folyóirat azonosítójával, a megjelenés dátumával és a cikk előkezeséséhez a kezdő oldalszám és a terjedelm megadásával. A mellékelt lista értelmezéséhez még az alábbiakat kell tudni. A tartalomleírás szövegében elsőként a téma átfogó megnevezése, utána a számítógéptípus(ok), ezt követően a szűkebben jelölt tartalom meghatározása szerepel, majd esetlegesen néhány, a közleményt minősítő adat (például : cikksorozat).

A forráshely karakterosorozatát nyílvesszővel, a két / jel között az évszám, folyóirat szám és kötőjellel a kezdő ol-

dalszám követi, a végén pedig a közlemény teljes oldalterjedelme áll.

A folyóiratok a SZÁMKAL szakkönyvtárban (Budapest XI., Szakassits Á. út 68. Nyitva: 8-tól fél 5-ig. Tel.: 853-111/251) is fellelhetők. A kiválasztott anyagról másolat rendelhető az alábbi formában:

SZÁMKAL Szakkönyvtára
 Budapest, 112. Pf.: 146. 1502
 Megrendel a Mikroszámitógép Magazin 1987/ sz. alapján a következő folyóirat-
 oldal-másolatokat:
 Kód: Pédányaszám: _____
 Kód: Pédányaszám: _____
 Kód: Pédányaszám: _____

A megrendeléshez csatolom az oldalankénti 8,- Ft-os szolgáltatási díj befizetését igazoló csekkiszelvényt. Dátum, név, pontos cím.

```
PROGRAMLISTA
szembeli programozás|cikksorozat|Commodore 64|jatekprogramok|vesztel
~happ|86.09-52|3
PROGRAMLISTA
szembeli programozás|commodore 128
|epikod basic data-sorra elakítás
~hc|86.09-52|1
PROGRAMLISTA
star|1|1|ezsz|data|data sor bejelen
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-45|2
PROGRAMLISTA
star|1|1|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-46|2
PROGRAMLISTA
star|1|1|ezsz|grafik|matematika|forras
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~happ|86.09-78|2
PROGRAMLISTA
star|1|1|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|betöltés|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-49|2
PROGRAMLISTA
star|1|1|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-47|3
PROGRAMLISTA
star|1|1|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~happ|86.09-33|1
PROGRAMLISTA
star|1|1|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-50|1
PROGRAMLISTA
basic programozás|Commodore 64|dum
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-75|1
PROGRAMLISTA
basic programozás|Commodore 64|grafik
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~run|86.09-58|3
PROGRAMLISTA
basic programozás|Commodore 64|128
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~run|86.09-82|3
PROGRAMLISTA
ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~happ|86.09-56|4
PROGRAMLISTA
Commodore 128|grafik|matematika|fiz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~run|86.09-65|7
PROGRAMLISTA
Commodore 128|programok|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~run|86.09-47|2
PROGRAMLISTA
Commodore 128|programok|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-71|3
PROGRAMLISTA
Commodore 18|analog|ora generálás
~run|86.09-58|2
```

```
PROGRAMLISTA
Commodore 18|grafik|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~run|86.09-105|5
PROGRAMLISTA
Commodore 64|grafik|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~run|86.09-75|3
PROGRAMLISTA
Commodore 64|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-78|2
PROGRAMLISTA
Commodore 64|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-73|2
PROGRAMLISTA
Commodore 64|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~run|86.09-44|3
PROGRAMLISTA
Commodore 64|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~run|86.09-34|2
PROGRAMLISTA
Commodore 64|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~run|86.09-34|2
PROGRAMLISTA
Commodore 64|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~run|86.09-52|2
PROGRAMLISTA
Commodore 64|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~run|86.09-54|2
PROGRAMLISTA
Commodore 64|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-33|1
PROGRAMLISTA
Commodore 64|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~run|86.09-81|3
PROGRAMLISTA
Commodore 64|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~happ|86.09-64|2
PROGRAMLISTA
Commodore 64|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-173|1
PROGRAMLISTA
Commodore 64|128|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~happ|86.09-60|5
```

```
PROGRAMLISTA
Commodore 64|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-50|5
PROGRAMLISTA
Commodore 64|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~run|86.09-76|2
PROGRAMLISTA
ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-61|1
PROGRAMLISTA
ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-61|1
PROGRAMLISTA
ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-72|2
PROGRAMLISTA
ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-61|1
PROGRAMLISTA
ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-72|1
PROGRAMLISTA
ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-50|5
PROGRAMLISTA
ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-36|4
PROGRAMLISTA
ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-72|2
PROGRAMLISTA
ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-58|3
PROGRAMLISTA
ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz|ezsz
~hc|86.09-54|3
```

Az információ mennyiség ingyentől a lehet mérőszámunka fejezti, ahogy a tömeg, az időt stb. Az információ mennyiség mértéke a *bit* (a bináris digit — a bináris számjegy). Tudjuk: az információt a mennyiség önmagában még nem írja le teljesen, sőt nem is biztos, hogy maga a mennyiség információ értékű. Hiszen — bár a:

— Pista, magához megyek feleségül!

— Pista, elmegyek magával moziba.

két közlés, mely adott körülmények között egy-egy bit információ mennyiséget hordozhat (másként fogalmazva: egy-egy bit bizonytalanságot szüntet meg), mennyiségileg azonos, mégsem ezen múlnak a dolgok... Mert — amint Rényi is írja — mekkora a különbség a két közlés minőségében (tartalmában)?

Vannak, akik úgy vélik, az információ mennyisége és minősége valamilyen *bizonytalansági relációban* van egymással: a minőséget csak a mennyiség rovására lehet javítani. Az információt bitekkel mérjük, tudatában kell lennünk annak, hogy ezzel csak a jelenség egyik, nem is mindig a leglényegesebb oldalát ragadtuk meg.

A hír, közlés valamilyen helyzetet (az információ forrására) vonatkozó tudásunk *bizonytalanságát* csökkenti. Ezért Weaver nyomán helyes így fogalmazni: „Az információ egy üzenet kiválasztásában rejlt szabad választásunk mértékét jelenti... Félrevezető (bár gyakran kényelmes) azt mondanunk, hogy egyik vagy másik üzenet egységnyi információt hordoz. Az információ fogalma ugyanis nem egyedi üzenetekre vonatkozik (mint a jelentés fogalma), hanem sokkal inkább a helyzet egészére...”

Nézzük egy példát. Tartózkodjon egy teremben 32 ember azzal a céllal, hogy elnököt válasszanak maguk közül. Induljon mindegyikük egyenlő eséllyel. A választás eredményhirdetése előtt még nem tudjuk, ki az elnök. Erre a helyzetre vonatkozó tudatlanságunk mérőszámát ilyen esetben az ún. Hartley-formulával számítjuk ki:

$$H = \log_2 N = \log_2 32 = 5 \text{ bit.}$$

(N a lehetséges egyenlő valószínűségű eredmények száma.)

Azt mondjuk, hogy a helyzetre vonatkozó tudatlanságunk (a bizonytalanság, másképp az elnök kiválasztására vonatkozó szabadság) mértéke $H = 5$ bit. Amikor közlünk az elnök nevét, ezt a bizonytalanságot szüntetjük meg. Nem szabatos megfogalmazásban: az elnök személyére vonatkozó közlés információ tartalma 5 bit. Miért éppen ennyi? Miért alkalmas a Hartley-formula ilyen helyzetek bizonytalanságának kifejezésére? Van-e valamilyen megfoghatóbb jelentése ennek az 5-ös számnak?

Van. A bizonyításra itt most nem térünk ki (az megtalálható az irodalomban), de elmondjuk, hogy az így kapott szám azonos azoknak a kérdéseknek a számával, amelyek — a barkochba játékszabályai szerint — a leghatékonyabb stratégiának megfelelően fel kell tennünk ahhoz, hogy a bizonytalanságot teljesen eloszlassuk (a példánkban: kitaláljuk az elnök személyét). Próbáljuk ki, de a legcélszerűbb módon (minimális számú kérdéssel), hogyan tudjuk eltávolítani az elnök személyét:

1. Az első 16-os csoportból választották meg? (A választás meg tudjuk, melyik 16-os csoportból választották az elnököt. Ezt a tudást fejezi ki a következőkben az „előbbi” utalás, hiszen mindig úgy megyünk tovább, hogy az „előbbi” választásból már konkrét ismeretünk van.)

2. Az „előbbin” belül az első 8-as csoportból választották? (A válasz után már tudjuk, hogy a 4 darab 8-as csoport közül melyikből választották az elnököt.)

3. Az „előbbin” belül az első 4-es csoportból választották?

4. Az „előbbin” belül az első 2-es csoportból választották?

5. A kettő közül az első lett az elnök?

Érdes itt megjegyezni, hogy akkor is csak 5, jól megválasztott kérdés kell, ha a kérdéseket nem egymás után, hanem egyszerre szabad csak feltenni.

Ha két egyforma esélyű jelölt közül történik a választás, akkor már egyetlen (döntő) kérdésre adott válasszal teljesen meg lehet szüntetni a bizonytalanságot:

$$H = \log_2 2 = 1 \text{ bit.}$$

A Hartley-formula a célszerűen megválasztott kérdések számának meghatározására egyszerű receptet ad, melyet akkor alkalmazhatunk, ha az összes válasz (üzenet, állapot) egyforma valószínűségű (az összes jelölt esélye azonos). De mi van abban az esetben, ha H értéke nem egész szám, például a választás 3, egyenlő esélyű jelölt közül történik:

$$H = \log_2 3 = 1,58 \text{ bit.}$$

Hogyan kell értelmeznünk ezt a nem egész számot? Hogyan lehet csak egész számú kérdést feltenni? — Sehogy.

Ha csak egy ilyen választási esetet vizsgálunk, akkor a felteendő kérdések minimális száma a H értékhez legközelebbi egész, H-nál nagyobb egész szám. Esetünkben 2. De ha ezt a választást igen sok-

OLVASTUNK

szor megismételjük egymás után, akkor kimutatható, hogy a felteendő kérdések *átlagos* száma a választások számának növekedésével H értékéhez tetszőlegesen közelíthető.

Mi van akkor, ha az egyes üzenetek (az egyes állapotok) valószínűsége nem egyenlő: például a 32 jelölt közül az egyik esélye 50 százalék, a fennmaradó 50 százalékon pedig a többi 31 jelölt osztozik? Vajon ilyen esetben is 5 bitnyi bizonytalanságot szüntetett-e meg (hordoz) az a közlés, hogy ki az elnök? Setjethjük: nem — nyilvánvalóan kevesebbet. Szélső esetben, ha lenne például egy teljesen biztos, 100 százalékos jelölt, akkor a „választás” eredmények közlése nulla bizonytalanságot szüntetne meg, a közlésnek ekkor nem lenne információ tartalma.

Általános esetben, amikor az egyes üzenetek nem egyformán valószínűek, az ún. Shannon-féle formula segítségével számíthatjuk ki az információforrás (a helyzet) rendezetlenségére jellemző értéket:

$$H = p_1 \log_2 \frac{1}{p_1} + p_2 \log_2 \frac{1}{p_2} + \dots + p_N \log_2 \frac{1}{p_N}$$

N a lehetséges üzenetek száma, p_i pedig az i -edik üzenet valószínűsége. Akik arra kíváncsiak, hogy miért pont ezzel a képlettel fejezzük ki a bizonytalanságot, azoknak ismét az irodalmat — különösen Shannon gondolatmenetét — ajánljuk.

Ha két jelöltünk van, és az egyik megválasztásának valószínűsége $p_1 = 0,8$ (80%), a másiké $p_2 = 1 - p_1 = 0,2$ (20%), akkor a Shannon-féle formulával ezt kapjuk:

$$H = 0,8 \log_2 \frac{1}{0,8} + 0,2 \log_2 \frac{1}{0,2} = 0,72 \text{ bit.}$$

Amikor egy ilyen rendszerű választás után közlünk az eredményt, nem 1 bit bizonytalanságot szüntetnek meg, hanem kevesebbet. Pongyolán fogalmazva: ilyenkor a közlés információ tartalma csak 0,72 bit.

Nézzük meg most, hogyan alakul a kétjelöltes választási helyzet, ha az egyik jelölt választási valószínűsége 0-tól 100 százalékig nő (lásd a Shannon és Weaver könyvből vett ábrát). A helyzet rendezetlenségének maximuma az egyenlő esélyű helyzetenél van.

Közvetveleg megjegyezzük: Shannon és Weaver is felhívta a figyelmet arra, hogy „azok számára, akik fizikát tanultak, feltűnik, hogy az... információ mértékeként *entropiaszerű* kifejezés jelenik meg. Az... entropia szorosan kötődik Boltzmann nevéhez...” és a termodinamikához. Az információforrás rendezetlenségének mérőszámát tehát ugyanolyan képlettel számíthatjuk ki, mint a termodinamikában az *entropia* mértékét. Ezért az entropia fogalmát az információelmélet is átvette.

Hasznos dolog az információforrás rendezetlenségének (entropiájának) mértékét az entropia lehetséges maximális értékéhez viszonyítani. Ilyenkor kapjuk az ún. *relatív entropiát*:

$$\text{relatív entropia} = \frac{H}{H_{\max}} = \frac{H}{\log_2 n}$$

ahol n a lehetséges üzenetek száma. Itt csak megemlítjük — de a továbbiakban nem használjuk fel a gondolatot —, hogy gyakran használják még az ún. *redundancia* fogalmát, amely definíció szerűen:

$$\text{redundancia} = 1 - (\text{relatív entropia}).$$

Egy olyan üzenetkészlet relatív entropiája, melyben minden üzenet egyformán valószínű: 1, a maximális érték. Ebben az esetben a redundancia 0.

A fentiek alapján azt is mondhatjuk, hogy az entropia az egy üzenetre eső átlagos információ értéke. Ha olyan speciális üzenetrendszert (jelrendszert) használunk, melynek mindössze *két* eleme van (jelöljük az egyiket 0-val, a másikat 1-gyel), akkor ennek a jelrendszernek a maximális entropiája:

$$H_{\max} = \log_2 2 = 1.$$

Ha egy 32 üzenetből álló üzenetrendszert (például egy ábécét) le kívánunk „fordítani” erre a két elemű álló „nyelvre”, akkor a $\log_2 32 = 5$ értékből következően egy eredeti üzenethez (az ábécé egy-egy betűjéhez) 5 darab kételemű (bináris) jelsorozatára lenne szükségünk. (Az ilyen típusú hozzárendeléseket kódolásnak nevezzük. Az ellentétes irányú folyamat a dekódolás.)

Számítógépeinkben az információt itt most nem részletezett gyakorlati okokból mikroszkópos méretű építőelemek *két* fizikai (elektromos, elektronikus) állapotának formájában tároljuk (számítógépeink ma tipikusan bináris működésűek.) Számítógépeink-

egy magyar közel 40 éves késéssel kiadott klaszszikus művet: Claude Shannon — Warren Weaver: A kommunikáció matematikai elmélete (OMIKK, 1986.). Lehet, hogy ez riasztó cím, de ha érdekli a magazin olvasóit is, hogyan mérik az információ mennyiségét, beszámolóinkban talál figyelemre méltó szempontokat. Írásunkban segítségül hívtuk meg Rényi Alfréd: Napló az információelméletéről (Gondolat, 1976.), Andor Csaba: Jel — kultúra — kommunikáció (Gondolat, 1980.) és Fényes Imre: Entrópia (Gondolat, 1962.) korábban megjelent érdekes könyvét.

ben a velük megoldandó feladatok „világa” az építőelemek halmazának a két fizikai állapotú „mintázataiban” tükröződik. Az információ mennyiségének a Shannon—Hartley-formulával kiszámítható mennyisége úgy válik kézzelfogható gyakorlati jelentőségűvé számítástechnikusok részére, hogy megadja: a tár hány kétállapotú elemét kell biztosítani egy-egy üzenet/jelrendszer egy-egy elemének tárolásához.

Ha például a 0-tól 65535-ig terjedő, összesen 65536 darab egész számnak (integernek) megfelelő jelet (üzenetet) akarjuk a „0”/„1” nyelvre lefordítani, akkor ehhez $\log_2 65536 = 16$ darab kétállapotú tárolóelemre van szükség.

Ha az üzenetkészlet például a naptári hét napjaiból (hétfőből, keddből stb.) áll, akkor ennek bináris kódolásához $\log_2 7 = 2,8$ bite lenne szükségünk. (Persze ha a hét napjait mint szavakat a magyar ábécé szerint kódolva tárolnánk, akkor többre. Például betűnként 5 bittel számolva a „vasárnap” nyolc betűből álló szó esetén $5 \times 8 = 40$ -re.) Mivel törtszámú kétállapotú tárolóelemnek nincs értelme, így a naptári hét napjait némi „pazarlással” 3 darab kétállapotú elembe tükröztethetjük a gépben. Például így:

```
000 hétfő
001 kedd
010 szerda
011 csütörtök
100 péntek
101 szombat
110 vasárnap
111 kiszármaztatlan kód (állapot)!
```

Amikor egyes programozási nyelvekben a változók ún. típusáról beszélünk, akkor voltaképpen arról van szó, mekkora a változók lehetséges értékészlete. Mivel a változók (is) a számítógéppel megoldandó feladatok világának részei (elkülönített objektumai, illetőleg azok tulajdonságai) helyett állnak, úgy is mondhatjuk, hogy a változók értékészletét az szabja meg, hogy a *külvilág* hányféle dolog, megkülönböztetett állapot, tulajdonsága helyett állhatnak.

Nézzünk például egy „állapot” nevű változót egy Pascal nyelvű programban:

VAR állapot: (jó, használt, kopott, szakadt);
 ahol a zárójelben — a nyelv szabályai szerint — a változó típusára jellemző értékészletet soroltuk fel. (Az „állapot” nevű válto-

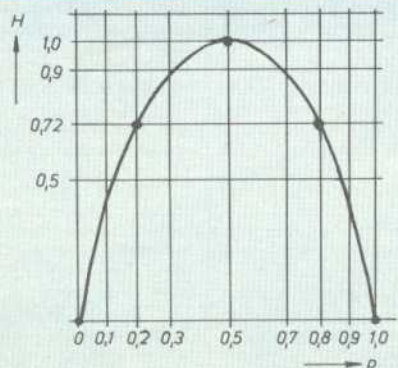
zó ezebből az értekezéstől vehet fel — természetesen mindig csak egyet-egyét). Egy ilyen változó számára a tárban legalább $\log_2 4 = 2$, azaz legalább két darab kétállapotú elem elkülönítése/fenntartása szükséges. Ezt a tárterülettel való gazdálkodás szempontjából jó előre tudni. A „korszerűbb” nyelvek többek között ezért is írják elő a változók típusának explicit deklarációját (megadását).

Ide kívánczik egy elégszer nem ismételtető megjegyzés: ha a gép például a „kopott” értékhez hozzá is rendel mondjuk a „10” bináris kódot, azt, hogy ez mit jelent, csak a mi fejünkben (a számítógépet használó, azt programozó emberek fejében) kapcsolódik össze egy tényleges, például a Patyolatba leadott ruha konkrét tulajdonságával. A gép erről a hozzárendelésről semmit sem tud! A feladatok világának és a gép kétállapotú elemeinek mintázásaiban tükröződő szimbólumok világának összekapcsolása a géppé feladatot megoldó ember fejében történik.

Még valami: egy-egy jelrendszer maximálisnál kisebb entrópiáját rendszerint nem tudjuk kihasználni, amikor a jelrendszert binárisan kódoljuk a tár számára. A ma használatos gépek téra tipikusan 8 darab kétállapotú elemet tartalmazó ún. bajtkra van felosztva. A 8 darab kétállapotú elem $2^8 = 256$ darabból álló jelkészlet kódolására alkalmas. Ennyi lehetőség elegendő a világ legelterjedtebb ábécéinek (kis- és nagybetűk, írásjelek, számjegyek, különleges, ún. vezérlőkarakterek) együttes befogadására. Tudjuk, hogy az egyes betűk előfordulásának valószínűsége sem a magyar nyelvben, sem más nyelvekben nem egyforma: a jelrendszer entrópiája kisebb a maximálisnál. Ezért „trükkös kódolással”, egyes esetekben (!) lehetséges lenne egy 256 jelből álló ilyen jelrendszer kódolása 8-nál kevesebb bitben is. A „trükközés” azonban egyrészt általában nem lenne végrehajtható, másrészt sokkal többre kerülne, mint amibe a jelenlegi „pazarlás” kerül.

— KE —

Két, p és (1-p) valószínűségű lehetőség entrópiája

NYELVEIGAZÍTÁS

Lapunk előző számban az *Divaszturk...* című cikkhez tartozó program nagyjából azonos hibáiban jelent meg. *Divaszturk* elnevezését kérjük, és közöljük a javított listát.

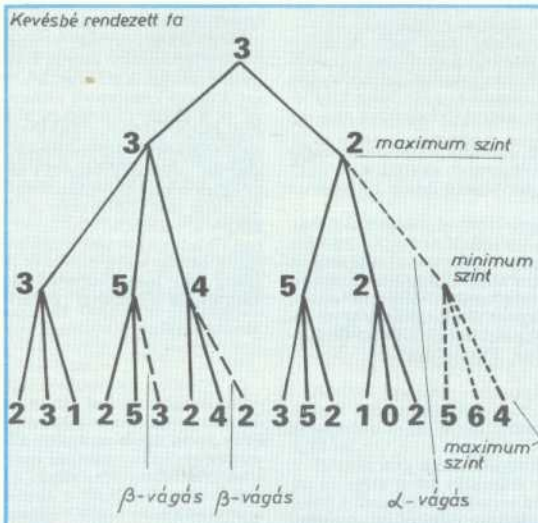
```
PROGRAM verem-tar (input, output);
CONST N = <a verem-tar mérete>;
VAR nemeres, nancstale: BOOLEAN; n: 0..N;
    verem: ARRAY [0..N-1] OF INTEGER;
    x,y: INTEGER;
:
PROCEDURE elvermel;
BEGIN
IF n < N THEN BEGIN
    verem [n] := x; n := n + 1; nancstale := n < N;
    nemeres := TRUE;
END;
END;
PROCEDURE kivessz;
BEGIN
IF n > 0 THEN BEGIN
    n := n - 1; x := verem [n]; nemeres := n > 0; nancstale := TRUE;
END;
END;
:
BEGIN (* A főprogram kezdete *)
:
n := 0; nemeres := FALSE; nancstale := TRUE;
:
IF nancstale THEN BEGIN
    x := <az "elvermelendő" érték>;
    elvermel (* procedure-hívás *) END;
:
IF nemeres THEN BEGIN
    kivessz (* procedure-hívás *)
    y := x;
END;
:
END (* A főprogram vége *)
```

A játékfa és kiértékelése 2.

Az előző alkalommal egy programot mutattam be a játék fájának kiértékelésére. Láthattuk, hogyan kell a minimax algoritmust beprogramozni, és ez hogyan gyorsítható az alfa-béta eljárással. A következőkben az algoritmus gyorsításának további módjával foglalkozom.

Először is nézzük, hogy az alfa-béta algoritmus alkalmazása mennyire hatékony.

Egy d féllépés mélységű játékfa, ahol minden levelnek átlagosan b ága van, b^d számú végállás jön létre. A minimax algoritmus b^d végcsomópontot értékel. Az alfa-béta algoritmus alkalmazásával ez kedvező esetben $2 \times \sqrt{b^d}$ -re redukálható, ha mindig az illető level-

ben a legjobb lépést vizsgáljuk meg először.

Ha egy hat féllépés mélységű játékfa vizsgálatát és figyelembe vesszük, hogy általában egy állásban a megtehető lépések átlagos száma 38, akkor a minimax algoritmus alkalmazásával $38^6 = 3 \times 10^9$ állást kellene átvizsgálni, míg az alfa-béta eljárással optimális esetben „csak”

$2 \times \sqrt{3 \times 10^9} = 109\,744$ végállást. Még ez is nagy szám, pedig csak optimális esetben ennyi, vagyis ha a fa rendezett; egyébként a megvizsgálandó végállások száma jóval több. Ez a szám a gyakorlatban általában egy nagyságrenddel nagyobb, ezért egy gyors számítógép esetében is, amely másodpercenként ezer állást tud értékelni, túlságosan is hosszú

```
AlfaBeta(p: pozicio; alfa,beta,melyseg: integer): integer;
var
```

```
  ertek,sz,t,m : integer;
  lepesek : array[1..MAX_SZELESSEG] of integer;
```

```
begin
```

```
  if melyseg = 0 then { terminalis csomopont? }
    return( Pontertek(p) );
  sz := Lepesgenerator( lepesek );
  if sz = 0 then { nincs legalis lepes? }
    return( Pontertek(p) );
```

```
  ertek := -∞;
```

```
  for m := 1 to sz do
```

```
    begin
```

```
      t := -AlfaBeta( p.lepes[m], -beta,-alfa,melyseg-1 );
```

```
      if t > ertek then
        ertek := t;
```

```
      if ertek >= beta then
        { Levagja a fa tobbi reszet }
        return( ertek );
```

```
      alfa := Max( alfa,ertek );
```

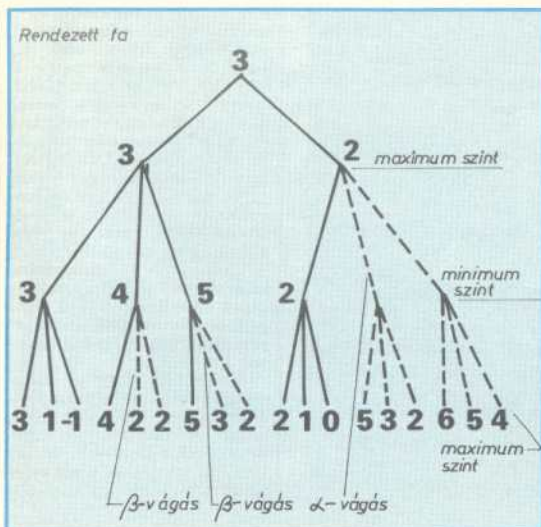
```
    end;
```

```
  return( ertek );
```

```
end.
```

GÉPI ELLENFELEINK

Az Elite család

(Minden szinten az illető fél legjobb lépése a fa legbaloldaliabb ága) Minél rendezettebb a játékfá, annál kevesebb lépést kell megvizsgálni, így mélyebb elemzésre jut idő

A Hegener + Glaser Mephistói után ez évi 1. számunkban megkezdődtek a Fidelity gyártmányok ismertetését. Kétségtelen, hogy mind minőségben, mind választékban e két cég képviseli napjainkban a világ élvonalát. Ezúttal Fidelity újabb és legújabb készülékeit ismertetjük.

Gyártók és programozók

Mielőtt a készülékekről szólnánk, ezen a ponton teszünk egy kis kitérőt.

Iszervehette az olvasó, hogy egy-egy új típus megjelenése a gyártó és a programozó együttes elhatározásától függ. A döntő szó természetesen a gyártóé, de igen sok múlik azon, hogy milyen jellegű a kapcsolata a programozóval, illetve a programozókkal, ha valaki többet foglalkoztat. Kié a kezdeményezés? Milyen megfontolásokból születik meg egy új készülék? Ebből a szempontból igen nagy különbség van a Mephistók NSZK-beli gyártójának igazgatója, *Manfred Hegener* és programozói, illetve az USA-beli Fidelity-főnök, *Sidney Samole* és a Spracklen házaspár kapcsolata között.

A programozó sohasem a gyártó alkalmazottja, hanem önálló személy, illetve leggyakrabban saját cége van, és a gyár szerződéses viszonyban áll vele. Hegenerék — amint megirtuk — több programozóval vannak kapcsolatban, és elvben bárkitől megvesznek új elgondolásokat tartalmazó, jó programot. Fidelity részére ezzel szemben immár több mint hat éve *Kathe* és *Dan Spracklen* készítik minden készülék programját, s a házaspár válto-

zatlanul a világ legjobbjai közé számít. A programozóknak a hardverek adottságaihoz, a gyár fejlesztési koncepcióihoz alkalmazkodniuk kell ugyan, Spracklenék azonban beleszólnak ebbe, és végül is az új készülékek általában közös megállapodás alapján születnek meg.

A készülékek vásárlóit ez annyiban érdekli, hogy a hardverek fejlesztésétől — ami egyrészt a műszaki paraméterek javításában, másrészt a készülékek könnyebb kezelésében, több információ kiírásában, s a kivitel esztétikájában nyilvánul meg — nem szenved-e a moduláris rendszer. Fidelity-nél ez örök probléma. A cég üzleti stratégiája kezdetben az volt, hogy amikor Spracklenék új programot írtak vagy jelentős továbbfejlesztést hajtottak végre, akkor új készülékkel jelentek meg — ebben jobb üzletet láttak —, ez azonban a moduláris rendszer elterjedésével a visszajára fordult. A vevők nem akartak mindig új és új készüléket vásárolni.

Fennállása óta legalább két alkalommal Fidelitynek — készülékeinek, programjainak kimondottan magas színvonalára ellenére — komoly pénzügyi nehézségekkel kellett megküzdenie. Aligha tévedünk, ha úgy gondoljuk, ebben a piaci feltételek változása játszott erősen közre: újdonságaikkal nem elég olcsón jöttek a piacra. De mindig talpraálltak, és most is az élen vannak.

Elite és megint Elite

Az első Elite A/S (Auto-Sensory) jelzéssel 1982-ben jelent meg, és a travemündei 2. mikroszámítógép világbajnokságon óriási fölényű Fidelity X készülék programját tartalmazta, javított megnyitási könnyűtárral, 3 MHz sebességen működött. Igen szép fatábla és finoman kidolgozott készlet, al-

nyúlna a parti. Lépésenként átlagosan 20 percet „gondolkodna” a számítógép. Ezért feltétlenül szükséges az algoritmus hatékonyságba tétele.

Amint már említettem, a fenti szám adatok a játékfá értékelésének optimális esetére vonatkoznak, ami a fá teljes rendezettségét követeli meg. Ha ez nem így volna, már az értékelés előtt tudnánk a legjobb lépést, és az állásértékelésre nem is lenne szükség. Viszont elvégezhetünk egy előzetes értékelést, amely csak hozzávetőlegesen számol, és ennek segítségével bizonyos fokig rendezhetjük a játékfát.

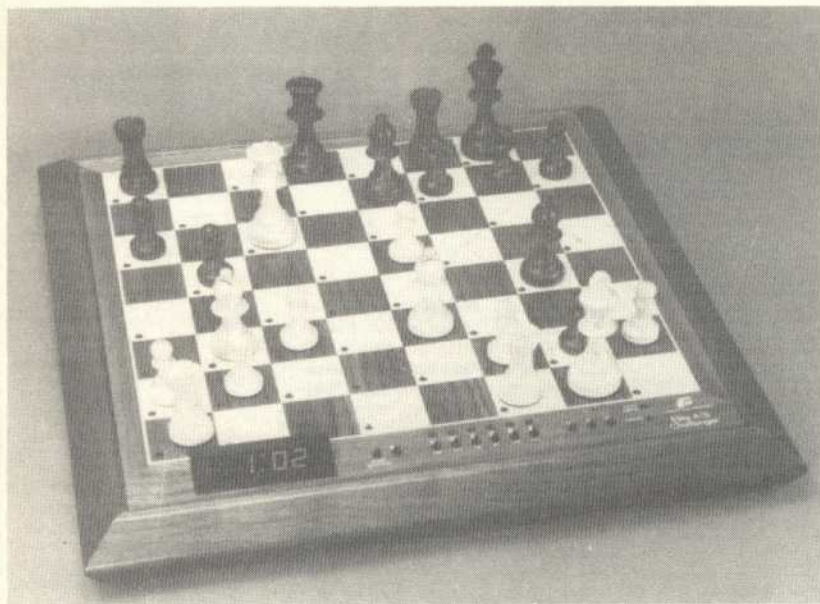
Vigyázni kell arra, hogy minél több szempontot vesszünk figyelembe az előre történő értékelésnél, annál több időbe kerül a fá rendezése, és végül az algoritmus lassabb lesz, mint előre rendezés nélkül. Ugyanis, ha a fá előre rendező algoritmus nagyon precíz, akkor az értékelés a minimax al-

goritmushoz fog hasonlítani. Nagyon nehéz megtalálni az optimális középutat: azt, amelyik viszonylag eléggé pontos, bizonyos mértékig megbízhatóan rendezi a fát, de azért gyors, mert (és ezért) kevés szempontot vesz figyelembe.

A fá előre rendezésére használhatjuk még az ún. iterációs eljárást, amelynek szintén az alfa-béta értékelés az alapja, de nemcsak a fá végpontjában értékel (például a hatodik fél-lépés szintjén), hanem a játékfá közepén is, és ennek alapján rendezi a fát. Ha a játékfá végpontjaiban csak egy levél értékelését takarítottuk meg, akkor a fá közepének értékelésével már nem veszítettünk semmit. A legtöbb esetben ez az előre rendezés elég pontos és gyors, ezért a jelenlegi sakkprogramok legtöbbször ezt alkalmazza.

Végül a listán bemutatjuk, hogyan is lehet az iterációs eljárást programnyelvre ültetni.

KOVÁCS P. ATTILA

Elite A/S, a budapesti világbajnok

só nyomógombokkal és kijelzővel alkotta a hardvert, a tábla mérete $46 \times 48 \times 4,5$ cm volt, illetve ezek az adatok, amint hamarosan kiderül, nagyrészt ma is érvényesek. Ugyanakkor elkészült a gyárban a luxus kivitelű Prestige, ugyanazzal a programmal, és nemcsak sokkal szebb, hanem egyben hatékonyabb hardverrel is. A processzor 4 MHz-en futott, a tábla mérete meghaladta az Elite-ét, túl volt az 50×50 cm-en és az 5 cm-es magasságon. Az Elite ára 1000, a Prestige-é 1500 dollár körül volt, ami természetesen igen magas. De már akkor tudtuk, hogy ezek a típusok, illetve programok nem maradnak soká a piacon. A gyár és Spracklenék a 3. budapesti vb-re készültek, és kérdésünkre közölték, hogy ismét teljesen (ami legalábbis ennyit jelent: nagymértékben) átdolgozzák programjukat, továbbá kijelzőjük minden eddigi készüléknél több információt fog nyújtani a kezelőjének.

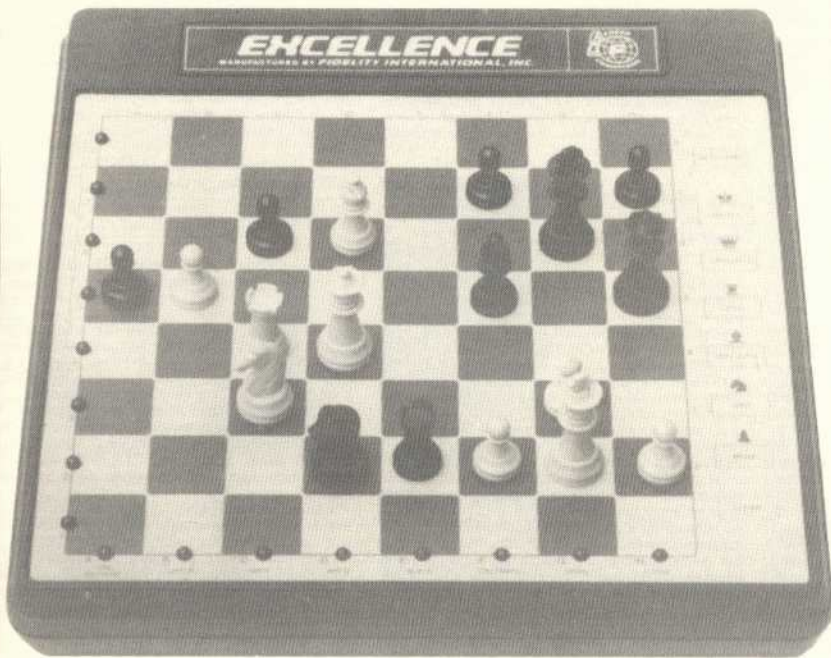
1983 októberében, a budapesti vb-n érdekes dolog történt. Elite A/S — még mint kísérleti készülék — a hét játszmából elért 6 pontjával egy teljes egységnyi előnnyel megnyerte a világbajnokságot — a

legjobb Mephisto (amely akkor a III. program javított és gyorsított változata volt) és két kísérleti Novag készülék előtt. A Prestige további fél ponttal hátrább, az ötödik helyre került. Ez annál feltűnőbb volt, mert a kettő ugyanazzal a programmal futott, csak az Elite 3, a Prestige pedig 4 MHz-en. Újabb tanulsággal szolgált az eset arra nézve, hogy a működési sebesség kismértékű emelése alig befolyásolja a játékerőt. David Levy nemrég kimutatta, hogy a vizsgálati mélységnek „brute force” útján egy fél lépéssel való növeléséhez — azaz vagy egy világos, vagy egy sötét lépéssel — a sebességet öt-hatszorosára kell fokozni! Jó, ha a számítógépek vásárlói gondolnak erre, amikor két készülék összehasonlításánál a MHz-ből akarnak kiindulni.

Az új Elite—Prestige páros valóban kiválóan bizonyult. A programot moduláris rendszerrel cserélni lehetett, megnyitástárakat is be lehetett iktatni. 50 százalékos eredményt ért el a nagyszámítógépek kö-

Elite Avantgarde; a gombok, a kijelzők és a diódák a jobb oldalra kerültek

Excellence; a lépéseket koordinálták jelzik

zött a New York-i vb-n, és 1983–1984-ben vitathatatlanul a világ legerősebb sakkszámítógépének tekintették. Csak az ára volt nagyon magas, különösen, ha a dollár akkori értékére gondolunk. Közölték is, hogy a Prestige nem kerül sorozatgyártásra. Viszont forgalomba hozták olcsóbb, műanyag kivittel a Sensory 12-est, amely az Elite programját tartalmazta, s ez már 800 DM körüli áron kapható volt. Ma is megér 500–600 DM-et; noha a Mephistók és a Scisys vagy a Novag korszerűbb készülékei azóta utólrérték, elhagyták.

Problémát okozott azonban, hogy az Elite A/S nem kapott új nevet, és csak a gépek gyártási számából lehetett megállapítani, hogy a régi vagy az új, budapesti program van-e bennük. Új modul feltétlenül legálább megjelölést kíván!

Ez a gond csak fokozódott 1984–1985-ben. Spracklenék ugyanis ismét továbbfejlesztették programjukat, s a glasgow-i 4. vb-n holtversenyben megint az élre kerültek. Ekkor kezdték a hirdetésekben és

árusításkor közölni, hogy a budapesti vagy a glasgow-i programról van-e szó. Azt már csak valószínűsíteni lehet, hogy a glasgow-i programnak is kijöttek egy további javításával, mert noha hirdették, csak egyes országokban látták el a berendezéseket I. II. és III. jelleggel. Az eredeti, régi Elite-ek közben kifutottak, de amikor alkalmi vételként kínálják valamelyiket, bizony alig lehet megállapítani, hogy tulajdonképpen melyik Elite-ről van szó. Aki használt Elite-et vásárolt, okvetlenül forduljon szakértőhöz! Hiszen hardverjük azonos, valamennyire „Elite A/S Challenger” van írva, fehér betűvel.

Avantgarde, Excellence

A homályt csak fokozta, hogy Amszterdamban az 1985. évi vb-n — fennállása óta először — a Fidelity nem vett részt. Pedig közben már megint új programon dolgoztak az ötletekben kifogyhatatlan Spracklenék. Egy kísérleti ké-

szülékkel megnyertek Amszterdam előtt egy versenyt Moblieban, s röviddel utána a piacon is megjelent Fidelity a Moblieprogram kereskedelmi verziójával, a legújabb Elite Avantgarde-dal! Ennek mérete azonos a régi Elite-ével, de most

már új hardverje van, két kijelzővel, ami természetesen azt jelenti, hogy még több szolgáltatást nyújt. A különbséget képeink mutatják. A készülék kiváló, számos tesztelő egyöntetű véleménye szerint játékerőben megközelíti a Mephisto Amsterdamt, s kezelése sok tekintetben praktikusabb azénál. Ez nagy szó, mert processzora változatlanul 8 bites. Ára pedig olcsóbb annál: eredetileg 650 dollárért hirdették, de már most kapható például hangjel nélkül 500 dollár alatt. Az NSZK-ban 1300 DM körüli áron kínálják. Természetesen ez még mindig nagy pénz, csak a legényesebb vásárlók fizethetik meg.

Kihozott azonban Fidelity az Avantgarde-dal egy időben egy viszonylag tényleg olcsó, műanyag készüléket is, az Excellence-t, amely az elmúlt hónapokban a tesztelők ranglistáján igen előkelő helyre küzdötte fel magát. Az NSZK-ban 400 DM körül árulják. S nem sokkal utána megjelent a Par Excellence is, amely nem más, mint az Avantgarde egyszerűbb, műanyag kivitelű és csak szolgáltatásait tekintve szerényebb testvére; 750 DM-ért hirdetik, s ugyanakkor az Excellence árat nem egy helyen 350 DM-re szállították le!

Mіндеzeket a készülékeket magunk is kipróbáltuk, és épp oly melegen ajánlhatjuk a szerény devizával rendelkező magyar vásárlóknak, mint a hasonló árfejkvésű, új Mephisto típusokat.

LINDNER LÁSZLÓ

Minden hétfőn 17-től 19 óráig

a Mikroszámítógép Magazin munkatársai és felkért szakértők válaszolnak az olvasók kérdéseire a szerkesztőségben: Budapest, II. ker. Fő u. 68. I. em. 109-ben, vagy a 154-090 és a 154-250-es telefonon.
(Az első találkozási alkalom: szept. 7.)

Minden kedden 17-től 20 óráig ENTERPRISE-klub a VSZM Közösségi Házban

(Bp. XI., Fehérvári út 120.)
Klubvezető: Romvári Gábor

Amikor ez a szám megjelenik, már véget ért a vakáció, megkezdődött az iskolaév; a nyári szabadságokat is többnyire letudtuk. Olvasók bizonyára sok ötletet és valószínűleg számítógépeket is hoztak a nyaralásból, különösen, ha szabadságukat külföldön töltötték. Várjuk élménybeszámolóikat, javaslataikat, amelyeket igyekszünk hasznosítani.

Ifj. Gulyás Antal, Szeged,

Török u. 3. 6722

A Mi és a számítógép c. sorozatban hallottam, hogy az Enterprise számítógépre Spectrum-emulátor készül. Szeretném megtudni, hogy mikor jelenik meg, mennyi lesz az ára, tartalmazza-e 100 százalékan a Spectrum ROM-ot, és hogy egyik-e a Spectrum „fursca” video-RAM elosztásával, szinkronizálással. A másik kérés: ha van rá mód, küldjék el dr. Ada-Winter Péter – Ada-Winter Dávid: A ZX-Spectrum c. könyvét. Utánvéttel megvenném, ugyanis hónapok óta hiába keresem; az egyik szakkolban nem is hallottak róla.

Az Enterprise-ről viszonylag kevés információ jelent meg. Akik megvették ezt a gépet, azt mondják, hogy jó, gyors, megbízható, különösen a beépített zövegszerkesztői dícsérik. A Spectrummal azonban még nem kompatibilis. Még nem érőstít hírek keringenek, hogy lesz hozzá Spectrum-emulátor, de az Enterprise mégsem Spectrum.

Más olvasóinknak is üzenem, hogy könyvek, alkatrészek, számítógépek, perifériák és más hasonló cikkek vásárlására és elküldésére a szerkesztőségünk nem vállalkozik.

Dr. Bartha József, Budapest,

Bartók Béla út 50. 1111

Három kisunokámmal együtt olvasom és használom lapjukat. Most azonban mind a négyen csődöt mondtunk, és segítségüket kérjük! Több-ször előfordult már, hogy a lapjukból begépeltem program néhány jele, sőt sora is olvashatatlanná volt, de eddig megbirkóztunk ezekkel a problémákkal. Sajnos olyan kevés az unokáim C16-osára írt program, ami közvetlenül begépelhető, hogy az átírástokat is meg kell kockáztatnunk. A májusi számban azért örülünk különösen a 38. oldalon a KE jelzésű cikkben közzét „Huszár a sakkablán” programnak, mert igen részletes leírás volt hozzá, ami kellett is, mert a program sok betűjét még nagyítóval is nehéz volt felismerni. A probléma a 9310 – 9320-as sorokban megoldódott a kettős zérojelek elhagyásával, de a 11310 – 11350-es sorokat nem fogadják el a gép, még akkor sem, ha a kis hibát kijavítjuk, hanem megrögzötten adja a bad subscript jelzést.

KE és a nagypapa telefonon tisztázták az ügyet, de miután másokat is érdekelhet a javítás, közöljük KE választ.

„Egy száznál több sorból álló program beírása és felélesztése nem könnyű feladat. A nagypapa és három kisunokája kemény fába vágta fejszéjét, de – mi így gondoljuk – megérti. Az egyes gépek BASIC „tájszólásait” (különösen a finom részletekben) eltérnek. Itt például az lehet a probléma valószínű oka, hogy a C16-os kis méretei miatt a tábla

méretét az 1800-as sorban (DIM A(8,8)) le kellett csökkentenünk kisebbre, például A (5,5)-re; a PRINT utasításban „kifutnak” az index- (subscript-) tartományból.

Mivel nem önkök az elsők, akik ezt a programot otthon élre keltették (igaz, mások ezt C64-en és nem C16-on tették) és segítségére szorultak, a szerző ismeri és átélté a „honosítás” (hogy ne mondja: „otthonosítás”) nehézségeit.”

Nagy Tibor, Miskolc,

Árpád út 48. 2/1. 3534

A Rádiótechnika 1987. februári számában olvastam egy hirdetéset — ezt külddöm el levelemben —, melyben egy illető pénzért kínált programokat. Egy kissé dühített a dolog, mert biztosra vettem, hogy nem saját készítésű, hanem külföldi programokat árusít (FORTH, HEADER, JUSTAGE, gyorsítók és monitorok). Eszembe jutott az ön cikke, amely az 1985/2. Mikromagazinnban jelent meg Copyright címmel. Gondoltam, talán az illető majd magától rájön, hogy nem tisztességes, amit csinál, és jobb útra tér. Ekkor ért a keserű meglepetés. Ugyanez a személy az 1987/6. Mikromagazinnban hirdetéset, és ugyanazokat a programokat, ugyanúgy, pénzért kínálta. Remélem, nem sikerül neki! Nem lehetne felülni az ilyen emberek szemben, esetleg megbüntetni őket? Az ehhez hasonló hirdetések pedig kiszűrné a Mikromagazinnból és más honnan is. Úgy értem, károsan hatna a programcsere-mozgalomra, ha ez a dolog elterjedne.

Azt hiszem, hogy igaza is van, meg nincs is. A hirdetéseket elolvassa ugyanis nekem nem az jutott az eszembe, hogy feladójuk lopja, esetleg jogtalanul árusítja a programokat; arra gondoltam inkább, hogy P. Gy. Szilasigetről egy nagyon ügyes szoftverfejlesztő, és ezeket ajánlja a vevőknek. El sem tudom képzelni, hogy Copyright cikket után bárki is megpróbálna mások szellemi termékének jogtalan árusításával. Legálább röstelkednie illene.

Ami a μ M hatósági jogkörét illeti, ma még nem rendelkezik olyan lehetőségekkel, hogy a lapban ajánlott programok szerzőségét vizsgáljuk. Ha jól tudom, szerzői jogi kérdéseket a sértett polgári pert indíthat, a szerzői jogvédő ebben támogatja, és ha igaza bebizonyosodik, a bíróság a kártérítést megítéli.

Jakab Szilárd, Csorna,

Petőfi-ltp. 7. 9300

Az újságjunkt böngészve mit lát az ember: Commodore programok, tanácsok egymás hegyén-hátán. És mit tegyen az, akinek ennél kisebb gépe van? En például egy 32 k RAM-os ZX81-gyel dolgozom. Szerintem nagyon frapánns ötlet lenne a következők megvalósítani: 1. minden számban külön rovatot szerkeszteni a hazánkban legerjedtebb gépeknek, és nem összevissza közölni róluk információkat; 2. kö-

lai, illetve a házi számítógépek. Úgy látszik, hogy Commodore gépből van a legtöbb, ti. leginkább ilyen programokat kapunk. Beküldött ZX81-es program ritka, mint a fehér holló, de azt hiszem, hogy a gép is. A jelenlegi program- és gépárfolyamokat azért nem közöljük, mert a lap áfutási ideje elég hosszú, így ezek a „friss” információk megjelenésük idejére már el is avulnának.

Lilik Gábor, Fehérgyarmat,

Tömöttvár út 46. 4900

Városunkban nincs mikroklub, eddigi iskolában pedig a számítógép nem volt (és nincs) a legjobb kezekben, így csak egy szűk réteg használhatja. Nekem van egy VC20 számítógémem, de sok számítógép-tulajdonos van még a városban. Talán klubot is lehetne alakítani, de erre mint gyerek, én nem vagyok képes. Persze nem ezért irtam önöket. Lenne néhány észrevételem a laphoz. Például az 1987. évi 1. szám 19. oldalán a VC20 tárcímeit közölték; miért nincs ennek a cikknek folytatása mondjuk a C64-nél? Más. Nekem nagyon tetszenek Barna László cikkei, de nem értem, hogy ha a C16 nem ismeretlen többé, miért nem írt más gépekről ilyen „ismeretlen”-t!

Valamennyi javaslatát az illetékes rovatvezetőknek és szakíróknak továbbítottam. Ami a klubot illeti, az javasolom, fogjanak össze, keressék meg az NJSZT Szabolcs-Zsoltmári megyei szervezetét, Nánási Erika elnököt (Megyei Tanács V. B.) vagy Simon Bélánét, a megyei szervezet titkárát (Mezőgazdasági Főiskola). Ők biztosan segíteni fognak a klub megalapításában.

Békési Gábor, Budapest

XVII. Kép Utcai Általános Iskola

Nemrégiben láttam a Personal Computer Worldben a SOFTSTRIP nevű, szintem szenzációs adattárolási módszert.

Egy ilyen csíkon a számítógép 5500 bajtot tud eltárolni, és ezt 30 másodperc alatt képes beolvasni, még gyűrött, masdosott papírról is. A közönséges, A/4-es lapra bármilyen mátrix-, illetve lézernyomtatolható kinyomtatható, fotokópia vagy fénymásolás útján sokszorosítható. Az adathordozó (papír) könnyen postázható, olcsó, és még egy csomó jó tulajdonsága van. Jó volna, ha lapjukból bővebb információkat kaphatnánk erről a témáról. A mellékelt csík egyként egy BASIC-ben írt rajzoló (sketch pad) program IBM PC-re, de beolvasható Apple Macintosh-ra is. Érdekesége, hogy az egymással nem kompatibilis gépeknek is lehetővé teszi az egymás közötti adatforgalmat.

Dr. Simonyi Endre válasza: A mellékelt csík az ún. bar code egy változata. Használatát többször ajánlottuk például a Byte c. szakkalapon, még könyvet is adtak ki róla. A módszer az olvasó, az adathordozó problémái (például a szennyeződések) miatt nem terjedt el.

zólni a jelenlegi gép- és programárfolyamokat; 3. az újság végére különböző felhasználói táblázatokat kerülhetneek.

Azt hisszük, hogy a μ M-ban közölt programok kb. ugyanazok az elosztás mutatók, mint az isko-

A levelek nagyobbik részére szerkesztésük le-
velben küldték választ. Itt csak a közérdeklődés-
re számított írásokat közöltük, melyeket ismét-
telenen megköszön:

KOVÁCS GYÖZÖ

Commodore C64 adatfeldolgozási lehetőségei
(Budapest, 1986.
IPIK, 136 oldal.
Ára: 230,— Ft.)

A Commodore 64 személyi számítógép népszerűségével együtt nő a szoftverellátottsága és bővül az adatfeldolgozási programcsomagok, illetve az alapszoftverek száma is. Ezek azonban nem teszik lehetővé a speciális felhasználói igény kielégítését. A megoldást egy-egy rugalmasan alkalmazható rutinyűtemény jelentheti.

Ez a könyv a fájlkezelési módszerek összefoglalását és a lehetséges bővítések ismertetését tartalmazza. Az elméleti módszereket példaprogramok teszik érthetőbbé. Mindezek együtt jól használható rutinyűteményt alkotnak. A kötet elsősorban azoknak készült, akik már elsajátították a C64 alapfogalmait, és a gépet adatfeldolgozásra kívánják használni.

Futó István:
CPC BASIC
három szinten
(Budapest, 1987.
Műszaki Könyvkiadó,
383 oldal. Ára: 198,— Ft.)

Az utóbbi évek sikertörténeteinek egyik főszereplője az angol Amstrad cég, amely 1984-ben betört a számítógépgyártó óriások közé. A CPC 464, 664 és 6128-as gépcsalád, megtörve a többéves Commodore egyeduralmat, 1985-ben elnyerte az év számítógépe címet az otthoni gépek kategóriájában.

Mi a titka a CPC-k sikerének? Egy alapgép árérték teljes rendszert kap a vásárló.

A CPC interpreterre a MICROSOFT BASIC mintájára készült, de alkotói néhány mesterfogással a kategória egyik leggyorsabb változatát hozták létre. A CPC BASIC-et nemcsak gyorsasága, hanem parancsokban való gazdagsága is jellemzi. A könyv célja, hogy a gép használatát végigvezesse a CPC BASIC rejtelmeiben. A három szintre való felosztás lehetővé teszi, hogy a különböző előképzettségű felhasználók tudásszintjük alapján találjanak érdeklődési körüknek megfelelő új ismereteket.

Az első szint a gép üzembe helyezésétől kezdve az első lépéseken keresztül elvezeti az olvasót a BASIC alapjainak elsajátításáig.

A második szint tartalmazza mindazt, amivel a CPC BASIC többet nyújt a hasonló kategóriájú gépek BASIC-jénél: grafika és hang, áttérvezhető billentyűzet és karakterkészlet, multitasking és az ablakok programozása. A harmadik szint minőségi ugrás az előzőkhöz képest.

A CPC gépi kódú programozásának le-

hetőségeivel ismerteti meg az olvasót. Kitér a CPC tárfelosztására, képernyőszervezésre, bemutatja a fontosabb rendszerintésket stb. A függelék mindhárom szinthez szolgálatot hasznos információt. Ábrákon és táblázatokon kívül a CPC BASIC összes kulcsszavának rövid ismertetése található benne.

Pethő Ádám:
IBM PC/XT felhasználóknak és programozóknak
1. Assembly alapismertetek
(Budapest, 1987. SZÁMALK,
223 oldal. Ára: 139,— Ft.)

A háromkötetesre tervezett sorozat elsősorban azoknak készült, akik már szereztek bizonyos programozási gyakorlatot, és IBM PC/XT személyi számítógéppel akarnak dolgozni. Ez az első kötet az assembler programozáshoz szükséges alapismereteket foglalja össze: a processzorismeret, a fordító szolgáltatásait, a fordítás, a futtatható program létrehozásának menetét. A főbb fejezetek: Az Intel 8088 mikroprocesszor — Az Intel 8086/8088 címzési módjai, utasításkészlete — A MASM makroassembler szolgáltatásai — Az assembler és a LINK használata.

Tatchell, J. — Bennett, B.:
Első könyvem a mikrókról
(Budapest, 1987.
Műszaki Könyvkiadó-Novotrade
Rt., 47 oldal. Ára: 99,— Ft.)

Ez a szép kiállítású, színes képekkel gazdagított könyv gyermek és felnőtt kezdőknek mutatja be a

mikroszámítógép működését, felhasználási lehetőségeit, és magyarázza meg azokat a szakkifejezéseket, amelyekkel a hasonló témájú könyvekben is találkozunk. Sok színes és fekete-fehér képpel illusztrálva ismerteti meg a mikrók használatát, a feladatmegoldások módjait.

A könyv a BASIC nyelvű programozás alapjainak tárgyalása után bemutatja a mikro működését és a szilíciumchipeket. Szól arról is, hogyan lehet összekapcsolni a mikrókat az akár több ezer kilométerre levő nagyszámítógéppel. A mikrók kiegészítő eszközeiről: a fényceruzáról és a botkormányról is olvashatunk. Végül vásárlási tanácsadókban foglalják össze a szerzők a legismertebb házi számítógépek adatait, a mikrók legfontosabb jellemzőinek felsorolásával segítve a kezdő számítógéphasználókat első mikrójuk megvásárlásában.

Pyle, I. C.:
Az Ada programozási nyelv
(Budapest, 1987.
Műszaki Könyvkiadó,
310 oldal. Ára: 108,— Ft.)

Az Ada programozási nyelvet az USA hadügyminisztériumának támogatásával tervezték; nagy előrelépést jelentett a programozók igényeinek kielégítésében.

Az Ada beágyazott rendszerek programozására való: olyan rendszerekre, amelyekben a számítógép közvetlenül kapcsolódik ahhoz a berendezéshez, amelyet felügyel vagy irányít. A beágyazott rendszerek széles skálája az intelligens termináloktól a laboratóriumi adatfigyelésen, a számítógévezérlésű gépeken, a navigációs és irányítási rendszereken, a kötegel és folyamatos termelésirányításon, a mikroszámítógépet tartalmazó háztartási eszközökön át az automatizált gyártásig terjed.

A könyv hasznos lehet a programozást tanító tanárok és a programozási munkát irányítói számára egyaránt, mivel az Ada támogatja a nagyméretű programok kifejlesztését. A kötet — eredeti céljával összhangban — előzetes programozási ismereteket feltételez. Az egyes témaköröket a beágyazott rendszerek környezetében tárgyalja, olyan sorrendben, amely megfelel a programozásban szokásos gyakorlatnak.

Margaréta-kerekes nyomtató

A szocialista országok első margaréta-kerekes mikro-nyomtatóját 1985 őszén mutatták be Plovdivban, Evmolpia-100 néven. Ezt továbbfejlesztve, Izot 6311C néven kezdték az idén gyártani. Mindmáig Bulgária az egyetlen szocialista ország, ahol ilyen kategóriájú nyomtató ké-

szül. Az NDK-ban gyártanak ugyan margaréta-kerekes nyomtatókat, azonban a Robotron nyomtató minigépekhez nem illően robusztus, 30 kg-os; a kisebbek pedig billentyűzettel is rendelkező, de mikro-nyomtatóként is illeszthető elektronikus írógépek.

Az Izot 6311C típusú margaréta-kerekes mikronyomtató

Holográfia

A számítógéppel segített tervezés első céljai közé a gépkösi-karosszéria tervezése tartozott. A számítógép azonban csak kétdimenziós ábrákat tud készíteni. Ahhoz, hogy a készülő karosszéria tervét igazában térben láthassák, a tervezők kénytelenek annak minden egyes változatát agyagból vagy műanyagból megmintázni. A General Motors támogatásával a massachusettsi műegyetemen (MIT) olyan eljárást dolgoztak ki, amely — a holográfiát a számítástechnikával összekapcsolva — félkörben körüljárható hologramot készít a tervezett formáról.

A számítógép a tervezett kocsiszekrény adataiból először azt határozza meg, hogy az — mintegy ezer, egymástól egyforma szögtaólvásban lévő pontból nézve — hogyan néz ki, és ezeket a képeket — a színárnyalatokat és az árnyékokat is figyelembe véve — egy 35 mm-es filmen rögzíti. Ezután minden egyes nézetről — mindegyikről a maga nézőpontjából — lézersugárral hologramot készít egy-egy 8,5 mm széles és 30 cm hosszú filmre, végül ezeket egyetlen filmen egyesíti. Ellentétben a

hagyományos hologrammal, amelynek a hordozója (üveg vagy film) sík, ezt félhengerré hajlítják.

Amikor ezt a külön-külön nézetekből kialakított ezernyi — két kiterjedésű — hologramot lézertérnyel megvilágítják, egységes térbeli forma hatását keltve a kocsiszekrény oly érzékletesen jelenik meg, hogy a néző úgy érzi: meg tudná fogni. A hagyományos hologram csak szűk szöghatáron belül nézhető, s ha a fejünket e határokat túllépve mozdítjuk el, a kép eltűnik. Ez a félköríves hologram 180 fokban határokon belül nézhető, tehát félig körbejárható.

Ez a megoldás, bár olcsóbb és gyorsabb, mint a hagyományos formázás, még messze nem tökéletes. Egyrészt túlságosan munkaiigényes: egy-egy ilyen hologramnak az elkészítése három kutatónak három-napi munkájába kerül; másrészt pedig az eredmény sem teljesen tökéletes, hisz a hologramos karosszéria alá sem nézhetünk be s felülnézetből sem nézhetnek rá. Mégis komoly gyakorlati jelentőséget ad az eljárásnak az, hogy a tervezők

a közbenső eredményeiket viszonylag könnyen megtekinthetik.

Gépi adathordozó papírból?

A Softrade angol cég fejlesztői készítettek egy olyan berendezést, amelynek segítségével a számítógépben tárolt programokat, adatokat tömörített formában lehet kinyomtatni papírra, majd egy olvasó segítségével vissza is lehet olvasni. A tömörítés mintegy negyeneszeres, ami azt jelenti, hogy egy A/4 méretű lapra 40 oldalnyi információ kerül. A mintegy 200 angol fontba kerülő berendezés új távlatokat nyit a már-már végleg eltűnt papíralapú gépi adathordozók terén. (Elterjedése esetén például az újságokban sem foglalnának el annyi helyet a közölt programok, és a fáradtságos — és rengeteg hibával járó — be-pötyögésük helyett pillanatok alatt beolvashatók lennének.)

További előnye e tárolási módszernek, hogy ezek a lapok közönséges másológéppel sokszorosíthatók, de a védelmük is megoldható: ugyanúgy, mint bizonyos szoftverdokumentációknál már találkozhatunk is vele, a speciális nyomdafestéket csak az emberi szem látja, a másológép nem, sőtét páncit képes csak róla csinálni. Az eljárás sikerét a hordozóanyagának, a papírnak a hétéköznapú elterjedésével valószínűsíti. Pontosan ezért elsősorban könyvtári alkalmazásra számítanak: a könyvtárakat minden bizonnyal ellátják a mikrofilmolvasóhoz hasonlóan ilyen olvasóberendezéssel is.

Társulás

Az Ipari Minisztériumhoz tartozó 110 könnyűipari vállalat közül jelenleg 63-nál alkalmaznak műszaki területen számítógépet. A vállalatok különösen a gyártás előkészítésénél látják ennek hasznát: a korábbi 2-3 hetes idő 1-2 napra rövidül.

Gondot okoz azonban, hogy a felhasznált számítógépek típusai és az alkalmazott módszerek igen eltérők, így a társ-vállalatok nem tudják egymás sikeres szoftverfejlesztést át-

venni, illetve egymás esetleges szabad kapacitáit kihasználni. Ráadásul a vállalatok nem eléggé érdekeltek abban, hogy a sikeres számítógépes megoldásokat egymásnak átadják, együttműködjenek.

A számítógépek szélesebb körű könnyűipari alkalmazására, illetőleg a viszonylag egységes géppark és munkamódszerek kialakítására az Ipari Minisztérium koordinálásával az idén gazdasági társulást hoznak létre. A közös szervezetben az egyes vállalatok és intézmények szakembereiből szakágazatonként munkacsoportok alakulnak, amelyek ki-dolgozzák és a társulás rendelkezésére bocsátják a legmodernebb számítógépes gyártás-előkészítési és termelési eljárásokat, munkamódszereket, programokat, és vállalják a már bevezetett rendszerek követését is.

A betegekért

A jövőben még biztonságosabbá válik a betegekkel kapcsolatos adminisztráció a Péterfy Sándor utcai Kórház-Rendelőintézetben, ugyanis az idén a már évek óta működő számítógépes rendszerhez a vérellátó, a gyógyszerész, valamint tíz kórházi osztály is hozzákapszolódik. Az intézmény laboratóriumában már 1983 óta működik egy HT 680X típusú magyar számítógép, és a tapasztalatok bizonyítják, hogy alkalmazásával időt, vegyszereket, továbbá a vizsgálatokhoz azelőtt szükséges nagy mennyiségű papírmunkát lehet megtakarítani. A beteglátásban továbbra is keletkező rengeteg adat pedig rendezetté, könnyen áttekinthetővé válik.

Amikor valaki vizsgálatra jelentkezik a laboratóriumban, adatai a számítógépbe kerülnek, kap egy azonosítási számot, amely szerint a róla tárolt információk a későbbiek során bármikor visszakereshetők. A laboratóriumi elemzések végző speciális készülékek nagy része közvetlen kapcsolatban áll a számítógéppel, így a leletek többsége automatikusan a rendszerbe kerül. Az osztályokon elhelyezett terminálok segítségével az orvosok közvetlenül kérhetik a különböző vizsgálatok elvégzését, illetve visszakéreshetik azok eredményét.

IIG-SCHATZEISTE 31302311b 50,-0
SCHÖNER WOHNEN

BTX-PRÄSENTATION 09895724a 50,-0
Bildgestaltung
Fotografie/Belegung

100 12300 - 6350
450 200 60 000
10/12/93/14

Verwendung von
Leuchtdioden
shg und mit
Farbwechsel.

Macuserbabe

00 00

0 « ZURÜCK HEITER » 1

ÜBERSICHT 0

HEITER 1

Übersicht 0

Heiter 1

0 « ZURÜCK

HEITER » 1

PRONET LOKÁLIS HÁLÓZAT

HARDVER

- A PROPER—16 (IBM kompatibilis) számítógépcsaládból összeállítható hálózat kétirányú busz szervezésű
- A hálózat kiépítéséhez PRONET lokális hálózati kártya is szükséges
- A hálózat állomásai közös átviteli közegre kapcsolódnak
- A hálózatba újabb állomások könnyen bekapcsolhatók

Főbb műszaki jellemzők SZOFTVER

- adatátviteli sebesség: 1 Mbit/s
- adatátviteli közeg: csavart érpáru vagy telefonkábel
- a főkábel szegmens hossza: maximum 300 m, repeater-rel 1200 m
- Az állomások elméleti maximális száma: 255. A hatékonyan üzemeltethető állomások száma alkalmazásfüggő: a hálózatokba kapcsolt erőforrások és a felhasználás jellege együttesen határozzák meg.

- PROPOS V.3.30 vagy ezzel kompatibilis operációs rendszer
- PRONET 3.0 hálózati szoftver
 - IBM PC NETWORK program kompatibilis
 - PRONET BIOS (IBM NETBIOS EMULÁCIÓ)
 - FILE SERVER
 - PRINTER SPOOL SERVER
 - MESSAGE SERVER
 - PRONET—BASE a dBASE, CLIPPER hálózati kiegészítése
 - Elektronikus Posta
- A hálózat szolgáltatásainak elérése külső parancsok segítségével, operátori konzolról vagy programból (felhasználói interféz) biztosított

AZ SZKI — STABIL PARTNER!

Számítástechnikai Kutató Intézet és Innovációs
Központ

1251 Budapest, Pf. 19.

Információ:

Számítástechnikai Informatikai Fejlesztő
Leányvállalat

1011 Budapest I., Iskola u. 10.

SCITEL Számítástechnikai Fejlesztő Leasing
Leányvállalat

1015 Budapest I., Donáti u. 35—45.